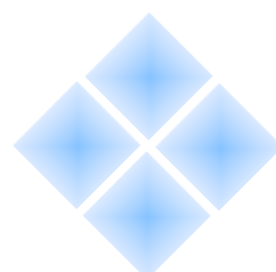
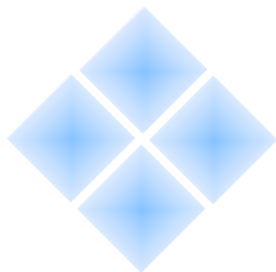
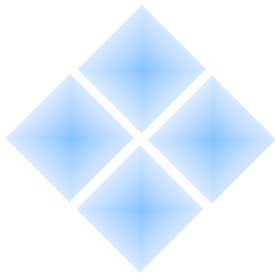
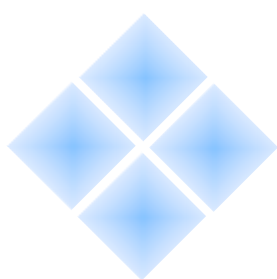

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการประเมินและถอดบทเรียน ชุมชนสีเขียวเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อความมั่นคงทางอาหาร

สถาบันนโยบายสาธารณะ(สนส.)

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

รายงานฉบับสมบูรณ์
โครงการประเมินและถอดบทเรียน
ชุมชนสีเขียวเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อความมั่นคงทางอาหาร

สถาบันนโยบายสาธารณะ(สนส.)
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

บทสรุปผู้บริหาร

โครงการประเมินและถอดบทเรียนชุมชนสีเขียวเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อความมั่นคงทางอาหารนี้ วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาผลการดำเนินงานของชุมชนสีเขียวเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ภายใต้กรอบการท่องเที่ยวชุมชน การจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง การจัดการลุ่มน้ำ สวนยางยั่งยืน และกลุ่มชาติพันธุ์มานิ และ เพื่อประเมินความมั่นคงทางอาหารของกลุ่มจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน การจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง การจัดการลุ่มน้ำ สวนยางยั่งยืน และกลุ่มชาติพันธุ์มานิ โดยมีพื้นที่วิจัยประกอบด้วย บ้านไหนดง ต.เขาคราม อ.เมือง จ.กระบี่ (การท่องเที่ยวชุมชน) บ้านทุ่งแสงทอง ต.คลองใหญ่ อ.ตะโหมด จ.พัทลุง (สวนยางยั่งยืน) บ้านปากน้ำท่าม่วง ต.วัง อ.ท่าชนะ จ.สุราษฎร์ธานี (ประมงยั่งยืน) บ้านจะรังตาตง ต.ท่าธง อ.รามัน จ.ยะลา(การจัดการลุ่มน้ำสาบบุรี) และกลุ่มชาติพันธุ์มานิ อ.ทุ่งหว้า จ.สตูล (เกษตรอัตลักษณ์) คัดเลือกกลุ่มเป้าหมายหรือผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) โดยวิธีแบบเจาะจงตามเป้าหมายการวิจัย (Purposive Sampling) ซึ่งเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Structured Interview) และสนทนากลุ่ม(focus group) ประกอบด้วย ทีมกลไกการขับเคลื่อนในแต่ละโครงการไม่น้อยกว่า 5 คนต่อโครงการ รวม 25 คน สมาชิกผู้รับผลประโยชน์ โดยตรงจำนวน 5 คน โดยอ้อมจำนวน 5 คน สมาชิกที่ได้รับผลกระทบทางลบ (เสียผลประโยชน์) จำนวน 5 คน รวมเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งสิ้น 25 คนต่อโครงการ และ สนทนากลุ่ม (Focus group)จากแต่ละโครงการจำนวน 1 ครั้ง มีผู้เข้าร่วมไม่น้อยกว่าโครงการละ 20 คน ดำเนินงานระหว่างเดือนมีนาคมถึงธันวาคม พ.ศ. 2566 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Analytic Induction) การจำแนกข้อมูล (Typological Analysis) การเปรียบเทียบข้อมูล (Content Comparison) ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (descriptive analytics) ประกอบด้วยความถี่ ร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิเคราะห์ความมั่นคงทางอาหารที่ยั่งยืนนั้น ใช้แนวคิดเรื่องการทำมาหากิน (Livelihood approach)

ผลการประเมิน พบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง เป็นผู้ร่วมโครงการ และเป็นผู้รับประโยชน์ ผู้ให้ข้อมูลมีจำนวนสมาชิกในครอบครัวมากที่สุด 8 คน น้อยที่สุด 1 คน ส่วนเหตุผลที่เข้าร่วมโครงการเนื่องจากต้องการได้รับความรู้ และต้องการเพิ่มรายได้ ด้านการถือครองที่ดินที่ พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการจากบ้านทุ่งแสงทอง มีจำนวนถือครองที่ดินมากที่สุดที่ 41 ไร่ (เฉลี่ย 14.71 ไร่) ส่วนบ้านไหนดงและจะรังตาตง มีสัดส่วนถือครองที่ดินสูงสุดจำนวน 30 ไร่ (เฉลี่ย 11.17 ไร่ และ 8.89 ไร่ ตามลำดับ) และปากน้ำท่าม่วง 28 ไร่ (เฉลี่ย 5.39 ไร่) ในขณะที่กลุ่มชาติพันธุ์มานิ ไม่มีใครที่มีกรรมสิทธิ์หรือถือครองที่ดิน

กล่าวเฉพาะการใช้ประโยชน์ที่ดินในกลุ่มชุมชนสวนยางยั่งยืน (บ้านทุ่งแสงทอง) และสวนดง (บ้านจะรังตาตง) นั้น พบว่า ชาวสวนยางพาราบ้านทุ่งแสงทองมีที่ดิน เฉลี่ยคนละ 6.17 ไร่ ส่วนพืชที่ปลูกในส่วนยางส่วนใหญ่เป็นพืชระยะยาว รองลงมาปลูกพืชระยะสั้น พืชระยะกลางตามลำดับ ในขณะที่ผู้เข้าร่วมโครงการที่บ้านจะรังตาตง มีสัดส่วนที่ดินที่ทำสวนดง เฉลี่ยคนละ 1.77 ไร่ โดยพืชที่ปลูกในสวนดงส่วนใหญ่ ประกอบด้วย ทุเรียน ลองกอง ผักพื้นบ้าน (กล้วย ลำไย ขนุน ฯลฯ) ไม่ใช่สอย (สะเดา/ไผ่) ส่วนที่เหลือเป็น สะตอ ลางสาด และเงาะตามลำดับ

ส่วนผลการวิเคราะห์ความมั่นคงทางด้านอาหารของชุมชนสีเขียว สามารถแบ่งชุมชนตามนิยามความมั่นคงทางอาหาร ได้ 2 กลุ่ม ได้แก่

1. กลุ่มที่มีอาหารเพียงพอ ทั้งปริมาณ/มีคุณภาพ รวมถึงมีน้ำสะอาดในการบริโภค-อุปโภคที่เพียงพอ รวมถึง เป็นกลุ่มที่มีสิทธิในฐานะ สิทธิในฐานะทรัพยากรการผลิต สถานภาพทางเศรษฐกิจของ

ครัวเรือนและสิทธิในระบบการค้าอาหาร การเข้าถึงอาหารในระบบตลาดและมีสิทธิทางวัฒนธรรมและการพัฒนาในระดับสูง ชุมชนที่เข้าเกณฑ์ความมั่นคงทางอาหารในกลุ่มนี้ ประกอบด้วย บ้านไหนหนั่ง บ้านแสงอรุณ บ้านปากน้ำท่าม่วง และบ้านจะรังตาดง เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีสัดส่วนประชากรที่ถือครองที่ดินทำการเกษตรยังมีอยู่สูง สามารถผลิตอาหารเลี้ยงตัวเองได้ หรือบางชุมชนแม้ผลิตไม่ได้ แต่มีรายได้เพียงพอในการซื้อหาอาหารเลี้ยงครอบครัว

2. กลุ่มที่เป็นกลุ่มเปราะบางหรือกลุ่มชายขอบด้าน ความมั่นคงทางอาหาร จากการประเมินทั้ง 5 ชุมชน มีเพียงกลุ่มเดียวที่นับว่าอยู่ในสภาวะขาดความมั่นคงทางอาหารอย่างยิ่งยวด นั่นคือ กลุ่มมานิ เนื่องจากเป็นกลุ่มที่ไม่มีกรรมสิทธิในที่ดิน ทั้งที่อยู่อาศัยและทำเกษตรกรรม แม้แต่รายเดียว นอกจากนี้พื้นที่ชุมชน ยังเป็นพื้นที่ที่ได้รับการผ่อนปรนให้อยู่อาศัยจากตามจากเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า รายได้หลักมาจากการรับจ้าง ในขณะที่อาหารป่าและพืชสมุนไพร มีจำนวนน้อยลง เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของป่าลดลง และเกิดการแย่งชิงจากกลุ่มคนชายขอบจากพื้นราบ ที่ขึ้นไปเก็บหาของป่าเพื่อเลี้ยงชีพด้วย

แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการประเมินในระดับชุมชน ซึ่งพบว่าสี่ชุมชน (บ้านไหนหนั่ง บ้านทุ่งแสงทอง บ้านปากน้ำท่าม่วง และบ้านจะรังตาดง) จะมีฐานทรัพยากรธรรมชาติหรือทุนธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีทุนทางกายภาพ ทุนเงินตรา และทุนทางสังคม ไกล่เคียงกัน แต่ชุมชนไม่ได้ตั้งอยู่ลอยๆ ในพื้นที่ หรือแยกเป็นเอกเทศออกจากสังคมภายนอก แต่ชุมชนยังต้องสัมพันธ์กับพื้นที่ภายนอกด้วย การเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอกย่อมส่งผลกระทบต่อในชุมชนไปด้วย ลำพังการมีอาหารเพียงพอ ยังไม่สามารถสร้างฐานความมั่นคงให้กับชุมชนได้ หากชุมชนไม่มีส่วนเกินทางเศรษฐศาสตร์เพื่อลงทุนกับคุณภาพชีวิตด้านอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาของบุตรหลาน จึงทำให้ปัจจุบันเด็กรุ่นใหม่เกือบทุกพื้นที่ ต้องออกไปทำงานนอกพื้นที่มากขึ้น เพื่อส่งเงินกลับมาช่วยเหลือที่บ้าน

ดังนั้น แม้ว่า แต่ละชุมชนจะมีความมั่นคงในระดับหนึ่ง แต่หากแต่ละครัวเรือนและชุมชนไม่สามารถสะสมความมั่งคั่งหรือเก็บส่วนเกินทางเศรษฐศาสตร์เพื่อการลงทุนด้านการศึกษา การพัฒนาตนเองของบุตรหลานและตนเอง ในอนาคตจะเมื่อสินทรัพย์ในรูปที่ดิน ซึ่งแต่ละครัวเรือนมีน้อยอยู่แล้ว จะยังมีน้อยลง จะส่งผลต่อความมั่นคงทางอาหาร และความมั่นคงทางสังคมในที่สุด ดังนั้น ในระดับนโยบายจึงต้องดำเนินการเพื่อให้คนส่วนใหญ่เข้าถึงการศึกษาการพัฒนาตนเอง ตลอดจนจนถึงเงินทุนในการประกอบอาชีพ ควบคู่ไปกับการพัฒนานโยบายด้านความมั่นคงทางอาหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ชุมชนเข้าถึงการถือครองที่ดินให้มากขึ้น

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปผู้บริหาร	(1)
สารบัญ	(3)
บทที่ 1 บทนำ	1
ที่มาและความสำคัญ	1
วัตถุประสงค์	2
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	2
ขอบเขตของการประเมิน	2
ช่วงเวลาดำเนินงาน	3

นิยามที่เกี่ยวข้อง	3
บทที่ 2 เอกสารที่เกี่ยวข้อง	5
โครงการชุมชนสีเขียวเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	5
ความมั่นคงทางอาหาร	5
แนวคิดการประเมินโครงการ	7
ความหมายและความสำคัญของการประเมินโครงการ	8
กระบวนการของการประเมินโครงการ	11
บทที่ 3 ระเบียบวิธีการประเมิน	12
กระบวนการขับเคลื่อนโครงการ	12
กระบวนการประเมิน HIA	12
กลุ่มเป้าหมาย	13
เครื่องมือในการวิจัย/ประเมิน	13
การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล	13
กรอบแนวคิดเพื่อวิเคราะห์ความมั่นคงทางอาหารที่ยั่งยืน	13
บทที่ 4 ผลการประเมิน	18
ผลการขับเคลื่อนโครงการ	18
บ้านไหนหนึ่ง ต.เขาคราม อ.เมือง จ.กระบี่ (การท่องเที่ยวชุมชน)	18

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บ้านทุ่งแสงทอง ต.คลองใหญ่ อ.ตะโหมด จ.พัทลุง (สวนยางยั่งยืน)	20
บ้านปากน้ำท่าม่วง ต.วัง อ.ท่าชนะ จ.สุราษฎร์ธานี (ประมงยั่งยืน)	22
กลุ่มชาติพันธุ์มานิ อ.ปะเหลียน จังหวัดตรัง (เกษตรอัตลักษณ์)	23
บ้านจระรังตาดง ต.ท่าธง อ.รามัน จ.ยะลา (การจัดการลุ่มน้ำสายบุรี)	24
ผลการรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์	28
ผลการเข้าร่วมโครงการชุมชนสีเขียวเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านความมั่นคงทางอาหาร	31
ผลการวิเคราะห์ความมั่นคงทางอาหาร ด้วยกรอบแนวคิดเรื่องการทำมาหากิน	33
ผลการวิเคราะห์ความมั่นคงทางอาหารตามแนวทางของอมารสี อัมพันศิริรัตน์ และคณะ	35
บทที่ 5 สรุปและอภิปรายผล	42
เอกสารอ้างอิง	47
ภาคผนวก	48
ภาคผนวกที่ 1 รูปภาพที่เกี่ยวข้อง	49
ภาคผนวกที่ 2 แบบสัมภาษณ์	54
ภาคผนวกที่ 3 แบบรวบรวมข้อมูลพื้นฐานพื้นที่โครงการ	57
ภาคผนวกที่ 4 ผลการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานพื้นที่โครงการ	62

บทที่ 1

บทนำ

1. ที่มาและความสำคัญ

นโยบายสาธารณะนี้มุ่งเน้นการเพิ่มพื้นที่สีเขียวตามแนวทางของเกษตรกรรมยั่งยืน เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรผสมผสาน เกษตรอินทรีย์ วนเกษตร และเกษตรธรรมชาติ ให้เป็นแหล่งผลิตอาหาร เพื่อสร้างให้เกิดความมั่นคงทางอาหารที่เพียงพอและปลอดภัยต่อผู้บริโภค มีผลผลิตที่สามารถสร้างรายได้ และเกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้

การขับเคลื่อนงานสร้างสุขภาพได้ เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2564 ประเด็นความมั่นคงทางอาหาร ในด้านระบบเกษตรและอาหารเพื่อสุขภาพ ได้ตระหนักต่อสถานการณ์ความมั่นคงทางอาหาร จึงร่วมกำหนดทิศทางการสร้างให้เกิดความมั่นคงทางอาหาร ภายใต้หลักคิด 3 ประการ คือ อธิปไตยทางอาหาร สร้างหลักประกันในชีวิต และจัดความสัมพันธ์ใหม่ โดยผลักดันร่วมกับหน่วยงานภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชนสีเขียว สร้างรูปธรรมให้เกิดขึ้นในด้านการพัฒนาระบบเกษตรและอาหารเพื่อสุขภาพ เป็นวาระสำคัญของเครือข่ายความมั่นคงทางอาหารภาคใต้

ตระหนักว่า ภาวะโลกร้อนที่เพิ่มขึ้นในปัจจุบันเกิดจากการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ ในช่วง ๒๐ ปีที่ผ่านมามีการเผาผลาญเชื้อเพลิง ฟอสซิล โรงงานอุตสาหกรรม รวมไปถึงการใช้ปุ๋ยและสารเคมีที่เพิ่มขึ้นในภาคการเกษตรก่อให้เกิดก๊าซเรือนกระจกเพิ่มขึ้น นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในทุกภูมิภาคทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย ก่อให้เกิดภัยแล้ง พายุฝน รวมไปถึงผลผลิตด้านการเกษตรที่ตกต่ำลง เกิดการระบาดของโรคพืช ศัตรูพืชและวัชพืช ส่งผลกระทบต่อการผลิตพืชอาหาร นอกจากนี้ปัญหาที่เกิดจากการพัฒนา เช่น การทำลายธรรมชาติ ภูมิปัญญาดั้งเดิม และการแย่งชิงทรัพยากร ทำให้สถานการณ์ความมั่นคงทางอาหารลดลง ประสบปัญหาขาดแคลน มีปัญหาประชากรเปราะบางที่อดอยากหรือขาดสารอาหาร จึงมีการเสนอให้มีอธิปไตยทางอาหารเป็นส่วนหนึ่งของความมั่นคงทางอาหาร

โดยที่ผ่านมาปัญหาในระบบอาหาร การเข้าถึง และการกระจายอาหารโดยเฉพาะในด้านที่เกี่ยวข้องกับระบบเกษตรกรรมเป็นประเด็นที่มีการผลักดันและดำเนินการมาอย่างยาวนานโดยผู้มีส่วนได้เสียและผู้เกี่ยวข้องจากภาคส่วนต่าง ๆ รวมถึงรัฐบาลและหน่วยงานองค์กรทั้งในเชิงโครงสร้างและความไม่เป็นธรรมในระบบอาหาร ระบบการเกษตรที่ไม่ยั่งยืน รวมถึงปัญหาความปลอดภัยของอาหาร และในสถานการณ์วิกฤตโควิด-19 ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารของประชาชน ผลกระทบส่วนหนึ่งมาจากมาตรการควบคุมโรคของประเทศ เช่น การปิดเมือง มาตรการห้ามจัดกิจกรรมทางสังคม ทำให้ผู้คนขาดรายได้ การกระจายอาหารติดขัด รวมไปถึงผลผลิตสินค้าเกษตรถูกราคาตกต่ำ เนื่องจากขาดการรองรับของตลาดที่ดีในการกระจายสินค้า การควบคุมราคาสินค้า และขาดการส่งเสริมการตลาดออนไลน์ที่เข้าถึงกลุ่มเกษตรกร ดังนั้นการเพิ่มพื้นที่สีเขียวในชุมชนตามแนวทางเกษตรกรรมยั่งยืน จะสามารถให้เกษตรกรและประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้ และมีความมั่นคงทางอาหารที่เพียงพอ ทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงอาหารได้

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติจึงได้ร่วมกับคณะกรรมการภาคประชาสังคม สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การยางแห่งประเทศไทย กระทรวงสาธารณสุข และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผลักดันให้เกิดกลไกทำงานร่วมในการพัฒนาชุมชนสีเขียว เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นโมเดลนำร่องระดับพื้นที่ ด้านความมั่นคงทางอาหาร ระบบสำรองอาหาร เศรษฐกิจฐานราก โภชนาการสุขภาพ และความหลากหลายทาง

ชีวภาพ โดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรกับภาคีทุกกลุ่ม และส่งเสริมให้เกิดชุมชนนาร่อง ซึ่งประกอบด้วย ชุมชนสวนยางยั่งยืน ชุมชนเกษตรอัตลักษณ์ ชุมชนท่องเที่ยวยั่งยืน และชุมชนประมงยั่งยืน เป็นต้น

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาผลการดำเนินงานของชุมชนสีเขียวเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ภายใต้กรอบการท่องเที่ยว ชุมชน การจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง การจัดการลุ่มน้ำ สวนยางยั่งยืน และกลุ่มชาติพันธุ์มานิ
2. เพื่อประเมินความมั่นคงทางอาหารของกลุ่มจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน การจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง การจัดการลุ่มน้ำ สวนยางยั่งยืน และกลุ่มชาติพันธุ์มานิ

3. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นแนวทางในการดำเนินงานด้านความมั่นคงทางอาหารในหลายบริบทพื้นที่และสังคม
2. เป็นข้อมูลสำคัญในการสะท้อนผลการดำเนินกิจกรรมการขับเคลื่อนความมั่นคงทางอาหาร ภายใต้กรอบแนวคิดชุมชนสีเขียวเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

4. ขอบเขตของการประเมิน

ในการประเมินผลโครงการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะในประเด็นความมั่นคงทางอาหาร: ชุมชนสีเขียวเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านความมั่นคงทางอาหาร ครั้งนี้ คณะผู้ประเมินได้ประยุกต์ การประเมินผลรวมสรุป (Summative Evaluation) ซึ่งมักใช้หลังสิ้นสุดโครงการ เพื่อค้นหาประสิทธิผลของการดำเนินโครงการ ว่าบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้หรือไม่ อย่างไร หรือเพื่อทบทวนกระบวนการจัดการว่าประจวบความสำเร็จหรือล้มเหลวประการใด

5. บริบทพื้นที่

ชุมชนสีเขียวการพัฒนาที่ยั่งยืน ด้านความมั่นคงทางอาหาร หมายถึง ชุมชนที่ใช้แนวปฏิบัติที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อตอบสนองความต้องการของสมาชิกโดยไม่กระทบต่อความสามารถของคนรุ่นอนาคต โดยมีพื้นที่ดำเนินงานหลัก จำนวน 5 พื้นที่ ดังนี้

ลำดับที่	ชุมชน	ประเด็น
1	บ้านไหนดั้ง ต.เขาคราม อ.เมือง จ.กระบี่	การท่องเที่ยวชุมชน
2	บ้านทุ่งแสงทอง ต.คลองใหญ่ อ.ตะโหมด จ.พัทลุง	สวนยางยั่งยืน
3	บ้านปากน้ำท่าม่วง ต.วัง อ.ท่าชนะ จ.สุราษฎร์ธานี	ประมงยั่งยืน
4	กลุ่มชาติพันธุ์มานิ อ.ทุ่งหว้า จ.สตูล	เกษตรอัตลักษณ์
5	บ้านจะรังตาตง ต.ท่าธง อ.รามัน จ.ยะลา	การจัดการลุ่มน้ำสาบบุรี

6. ช่วงเวลาดำเนินงาน

การประเมินโครงการชุมชนสีเขียวเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนนี้ มีช่วงเวลาในการดำเนินงานระหว่างเดือนมีนาคมถึงธันวาคม พ.ศ. 2566

7. นิยามที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึงการจัดระเบียบเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนามนุษย์โดยรักษาความสามารถของระบบธรรมชาติในการจัดหาทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศที่เศรษฐกิจและสังคมพึ่งพา ผลลัพธ์ที่ต้องการคือสถานะของสังคมที่ใช้ทรัพยากรเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในระยะยาวโดยไม่บ่อนทำลายความสมบูรณ์และเสถียรภาพของระบบธรรมชาติ การพัฒนาที่ยั่งยืนสามารถกำหนดได้ว่าเป็นการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของปัจจุบันโดยไม่กระทบต่อความสามารถของคนรุ่นอนาคต

- ชุมชนสีเขียว หมายถึง ชุมชนที่ใช้แนวปฏิบัติที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อตอบสนองความต้องการของสมาชิก แนวปฏิบัตินี้มีความสำคัญต่อสุขภาพโดยทั่วไปของประชากรและโลก และชุมชนสีเขียวให้ความสำคัญกับปัจจัยสำคัญ เช่น อากาศและน้ำคุณภาพดี อาหารเพื่อสุขภาพ รวมทั้งที่อยู่อาศัยที่ดี

- ชุมชนสีเขียวเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง ชุมชนที่ใช้แนวปฏิบัติที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อตอบสนองความต้องการของสมาชิกโดยไม่กระทบต่อความสามารถของคนรุ่นอนาคต

- ชุมชนสวนยางยั่งยืน หมายถึง ชาวชุมชนสวนยางที่ใช้แนวปฏิบัติที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อตอบสนองความต้องการของสมาชิกอย่างเป็นรูปธรรม โดยปรับระบบการปลูกพืชให้หลากหลายเพื่อรักษาความสมดุลกับระบบนิเวศ ซึ่งอาจรวมถึงการเลี้ยงสัตว์ในแปลงสวนยาง ทั้งนี้ระบบการผลิตเชื่อมโยงกับการตลาดที่เหมาะสมกับระบบการผลิตที่ยึดถือความสัมพันธ์ที่เป็นธรรมและเกื้อหนุนซึ่งกันและกันระหว่างผลิตและผู้บริโภค ทั้งนี้การดำเนินธุรกรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศสามารถสืบสานและคงความยุติธรรมในการใช้ทรัพยากรไปยังคนรุ่นอนาคต

- ชุมชนเกษตรอัตลักษณ์ หมายถึง วิธีคิดที่คนในชุมชนการเกษตรมองตนเอง และวิธีคิดที่ถูกมองโดยโลกหรือบุคคลภายนอก และลักษณะเฉพาะที่กำหนดตัวตนของคนในชุมชนเกษตร

- ชุมชนประมงยั่งยืน หมายถึง ชาวประมงในชุมชนที่ใช้แนวปฏิบัติในชีวิตและอาชีพที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อตอบสนองความต้องการของสมาชิกอย่างเป็นรูปธรรม โดยปรับระบบการประมงที่คำนึงถึงการรักษาความสมดุลของระบบนิเวศ โดยวิถีอาชีพเชื่อมโยงกับการตลาดที่คำนึงถึงระบบนิเวศ และความยุติธรรมในความสัมพันธ์ทางการผลิต สืบสานทรัพยากรและความสัมพันธ์ไปถึงคนรุ่นหลัง

- การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน กำหนดทิศทางยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน

บทที่ 2

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

1. โครงการชุมชนสีเขียวเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

จากมิติการพัฒนาของโลกและสังคมที่มีแนวโน้มเปลี่ยนไปอย่างมาก โดยเฉพาะผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ อันเป็นฐานปัญหาลำไปสู่ปัญหาต่างๆ ในสังคมไทยอย่างมาก จึงทำให้ทิศทางการพัฒนาของโลกมุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ และสอดคล้องกับสถานการณ์และความจำเป็น/สภาพปัญหาและสถานการณ์ของสังคมไทย โดยเฉพาะแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 จนเมื่อเกิดสถานการณ์การระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ตั้งแต่ปี พ.ศ.2563 จนปัจจุบันนั้น ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต่างพยายามนำเสนอทางเลือกทางออก เพื่อฟื้นฟูคุณภาพชีวิตชุมชนและสังคม โดยเฉพาะภาคีสุขภาพ ได้เห็นความสำคัญและมีมติรองรับ ทั้งจากสมัชชาสุขภาพจังหวัด สมัชชาสุขภาพภาคใต้ รวมทั้ง สมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ 13 ว่าด้วยความมั่นคงทางอาหารในสถานการณ์วิกฤติ จึงมติร่วมให้ดำเนินการขับเคลื่อนและนําร่องการพัฒนาที่เรียกว่า “ชุมชนสีเขียวเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” ขึ้น

โครงการชุมชนสีเขียวเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น มีวัตถุประสงค์ 4 ข้อ คือ 1) เพื่อพัฒนาชุมชนต้นแบบนําร่องเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (2566-2570) 2) เพื่อบูรณาการทรัพยากรของภาครัฐ ภาคประชาสังคม/ภาควิชาการ/ภาคสื่อสารมวลชน/ภาคธุรกิจ กับภาคประชาชน ตามแนวทางการดำเนินชีวิตด้วยเศรษฐกิจพอเพียง 3) เพื่อพัฒนาระบบการสานพลังสังคมและนวัตกรรมทางสังคม ในขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ และ 4) เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชน และงานวิจัยท้องถิ่น

2. ความมั่นคงทางอาหาร

เมื่อการปฏิวัติอุตสาหกรรม (Industrial Revolution) ที่กินเวลาร่วมหนึ่งร้อยปี นับตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 1750 ถึง 1850 สิ้นสุดลง ทำโลกเปลี่ยนแปลงไปอย่างมหาศาล การปฏิวัติอุตสาหกรรมนำมาซึ่งการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตที่ก้าวหน้าเป็นอย่างมาก ทำให้เกิดเครื่องจักรไอน้ำ และเครื่องจักรที่ใช้พลังงานในขับเคลื่อนต่างๆ ตั้งแต่ไอน้ำ ถ่านหิน จนถึงพลังงานจากฟอสซิล ซึ่งส่งผลให้กำลังการผลิตในภาคอุตสาหกรรมต่างๆ ขยายตัวอย่างมาก เมื่อมีการพัฒนาเครื่องมือโลหะในช่วงสองทศวรรษแรกของคริสต์ศตวรรษที่ 19 จึงทำให้ผู้ประกอบการมีเครื่องจักรการผลิตในอุตสาหกรรมต่างๆ ที่มากขึ้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในภาคการเกษตร อุตสาหกรรม การเหมืองแร่ และการคมนาคมขนส่ง ตลอดจนการพัฒนาเทคโนโลยีต่างๆ หัวใจสำคัญของการเปลี่ยนแปลงการผลิต ในยุคนี้นี้ คือ การผลิตชิ้นส่วนต่างๆ ของเครื่องจักร เครื่องกลึง และเครื่องกลอื่น ๆ ที่ทำให้การผลิตสินค้ามีความละเอียด และแม่นยำสูง ทั้งยังสามารถผลิตคราวละมากๆ ได้ ทำให้ต้นทุนต่อหน่วยถูกลงมาก และทำให้ราคาสินค้าถูกลงไปด้วย

จากจุดเริ่มต้นที่ประเทศอังกฤษ แล้วขยายตัวไปยุโรปและอเมริกาในช่วงต้นศตวรรษที่ 19 ในที่สุดก็ได้แพร่หลายไปทั่วโลก และทำให้เกิดผลกระทบอย่างมโหฬารต่อสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านรายได้ และจำนวนประชากรที่ขยายตัวอย่างที่ไม่เคยเป็นมาก่อน ทำให้สองร้อยปีหลังจาก ค.ศ. 1800 รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรโลกขยายตัวมากกว่าสิบเท่า และจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นมากกว่าหกเท่า (Maddison, 2003) ซึ่งโรเบิร์ต อี. ลูคัส จูเนียร์ (Robert Lucas E. Junior, 2002) นักเศรษฐศาสตร์รางวัลโนเบลชาวอเมริกา ถึงกับกล่าวว่า "เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ ที่มาตรฐานการดำรงชีวิตของประชาชนธรรมดาส่วนมากเริ่มเติบโตอย่างมั่นคง ซึ่งไม่เคยมีพฤติกรรมทางเศรษฐกิจเช่นนี้เกิดขึ้นมาก่อน" จึงทำให้ความคาดหวังของโลก ว่าการปฏิวัติอุตสาหกรรมจะทำให้ความหิวโหยของมนุษย์หายไป

ยิ่งเมื่อการมาถึงของการปฏิวัติเขียวที่เป็นลูกโซ่ต่อเนื่องตามมา ในระหว่างค.ศ. 1950 – 1960 ผลจากการพัฒนาสายพันธุ์พืช ร่วมกับการใช้ปุ๋ยเคมี และจัดการระบบชลประทานที่ดีขึ้น ตลอดจนการใช้วิธีการเพาะปลูกแบบใหม่ที่ใช้เครื่องจักร และการใช้เทคโนโลยีระดับสูง ส่งผลให้หลายพื้นที่ในโลกมีผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดด ความคาดหวังของโลกที่จะขจัดความหิวโหย (Hunger) จากการขาดแคลนอาหารของประชากรให้หมดไปยังมีมากขึ้น

แต่อย่างไรก็ตาม ช่วงเวลาเกือบ 300 ปีแห่งความหวังนั้น มันไม่เคยเป็นจริง แม้กระทั่งปัจจุบัน เราจะมีเทคโนโลยีด้านการเกษตรหรือชีวิตประจำวันก้าวหน้าในอัตราเร่ง จนเข้าสู่ยุคดิจิทัลแล้ว แต่ปัญหาความหิวโหยอันเนื่องมาจากการขาดแคลนอาหารของประชากรโลกก็ยังคงอยู่ และยังมีแนวโน้มมากยิ่งขึ้น

ดังที่กล่าวไว้ข้างต้นว่า ความมั่นคงทางอาหาร (Food Security) เป็นเส้นทางเดียวกันกับการปฏิวัติอุตสาหกรรม การปฏิวัติเทคโนโลยี จนถึงการปฏิวัติเขียวในทศวรรษ 1960 (พ.ศ. 2503) ช่วงเวลานี้เองที่โลกเริ่มตระหนักว่าเรากำลังเผชิญปัญหาความมั่นคงทางอาหาร ในนามของการขาดแคลนอาหาร แต่ในยุคนั้นเราเลือกที่จะแก้ไขปัญหามา โดยเน้นไปที่การเร่งผลิตให้มีปริมาณอาหารมากที่สุด เพื่อให้เพียงพอสำหรับการบริโภคเป็นหลัก แต่อย่างที่เราได้กล่าวไว้ว่า การเปลี่ยนโฉมหน้าการเกษตรที่เรียกว่าปฏิวัติเขียว ด้วยการหันมาใช้เทคโนโลยี สารเคมี การปรับปรุงพันธุ์พืช/พันธุ์สัตว์ ตลอดจนไปถึงการตัดต่อพันธุกรรม เพื่อให้มีอาหารปริมาณมากขึ้น กลับพบว่าความหิวโหยของประชากรโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มคนยากจน ยังคงอยู่ และทวีความรุนแรงขึ้น จึงทำให้เกิดคำถามขึ้นว่า ทั้งๆที่มีอาหารอย่างล้นเหลือ แต่ทำไมความหิวโหยจึงยังคงอยู่ ทำให้ในทศวรรษ 1980 (พ.ศ. 2523) โลกจึงหันมาพูดถึง “การเข้าถึงอาหาร” ซึ่งเกี่ยวข้องกับประเด็นทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในการกระจายอาหารให้ถึงคนทุกคน ไม่ว่าจะมีความยากจน เศรษฐกิจและสังคมเป็นอย่างไร และต่อมาในทศวรรษที่ 1990 (พ.ศ. 2533) ความมั่นคงทางอาหารจึงได้

ขยายให้ครอบคลุมมิติความปลอดภัยทางอาหาร ซึ่งได้แก่ คุณภาพ-คุณค่าทางอาหารและโภชนาการที่ดีที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพ ที่แค่มีอาหารยังไม่พอ แต่ต้องเป็นอาหารที่ดีต่อสุขภาพด้วย (SDG MOVE, 2023)

องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) กล่าวถึงความมั่นคงทางอาหาร ไว้ใน World Food Summit ปี ค.ศ. 1996 ที่กรุงโรม ประเทศอิตาลี (SDG MOVE, 2023) ว่า “ความมั่นคงทางอาหาร” หมายถึง การที่คนทุกคนทั้งในระดับบุคคล ระดับครัวเรือน ระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับโลก สามารถเข้าถึงอาหารที่เพียงพอ ความปลอดภัยและมีคุณค่าทางโภชนาการทั้งในทางกายภาพ และเศรษฐกิจที่ตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจเพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี ทั้งนี้ FAO ได้แบ่งด้านความมั่นคงทางอาหาร เป็น 4 ด้าน ได้แก่

1. การมีอาหารเพียงพอ (Food Availability) คือ การมีอาหารในปริมาณที่เพียงพอและมีคุณภาพ
2. การเข้าถึงอาหาร (Food Access) คือ การเข้าถึงทรัพยากรที่เหมาะสมรวมถึงสิทธิเพื่อการหาอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการที่เหมาะสม
3. การใช้ประโยชน์จากอาหาร (Food Utilization) คือ การใช้ประโยชน์จากอาหารในการบริโภค โดยมีปริมาณอาหารที่เพียงพอ มีน้ำสะอาดในการบริโภค-อุปโภค มีสุขอนามัยและการดูแลสุขภาพที่ดี
4. การมีเสถียรภาพด้านอาหาร (Food Stability) ที่ประชาชนหรือครัวเรือนหรือบุคคลต้องเข้าถึงอาหารอย่างเพียงพอตลอดเวลา ไม่มีความเสี่ยงในการเข้าถึงอาหารเมื่อเกิดความขาดแคลนอย่างกะทันหัน

3. แนวคิดการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการเป็น “ศาสตร์ประยุกต์ (Applied Science)” หรือเป็น “วิทยาการประยุกต์” ที่เกิดจากการผสมผสานของศาสตร์หลายแขนง โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีแนวคิดและวิธีการที่ผูกพันกับวิชาการสาขาเศรษฐศาสตร์เป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตามถ้าพิจารณาเฉพาะคำว่า “การประเมินโครงการ” แล้ว อาจบอกได้ว่าเป็นคำผสมของคำสองคำคือคำว่า “การประเมิน” กับคำว่า “โครงการ” ซึ่งทั้งสองคำต่างก็มีความหมายหรือคำจำกัดความเฉพาะของตนเอง

“การประเมิน” หรือ “การประเมินผล” มีความหมายตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Evaluation” ซึ่งหมายถึง กระบวนการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจดำเนินการสิ่งใดสิ่งหนึ่ง นอกจากนี้ยังมีความหมายเกี่ยวเนื่องกับคำอื่นๆ อีกหลายคำ เช่น การวิจัย (Research) การวัดผล (Measurement) การตรวจสอบรายงานผล (Appraisal) การควบคุมดูแล (Monitoring) การประมาณการ (Assessment) และการพิจารณาตัดสิน (Judgment) เป็นต้น ซึ่งคำดังกล่าวแล้วอาจสรุปเป็นความหมายหรือคำจำกัดความร่วมกันได้ว่า เป็นการประมาณค่าหรือการประมาณผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานโดยอาศัยข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมด้วยวิธีการสอบถาม ทดสอบ สังเกต และวิธีการอื่นๆ แล้วทำการวิเคราะห์เพื่อตัดสินว่าการดำเนินงานนั้นมีคุณค่าหรือบรรลุถึงวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานนั้นมากน้อยเพียงใด

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 ได้ให้คำจำกัดความของ “โครงการ” ว่าหมายถึง แผนหรือเค้าโครงที่กำหนดไว้ โครงการเป็นศัพท์ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Project” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งหรือระดับหนึ่งของแผนงาน (Plan) และในบางตำราถือว่ามีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า “Program” ซึ่งหมายถึงแผนงานที่มีรายละเอียดในการปฏิบัติงานชัดเจน ฉะนั้นจึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าโครงการ คือ Project หรือ Program ในภาษาอังกฤษนั่นเอง ความหมายของโครงการและรายการปฏิบัติงาน ได้กล่าวไว้อย่างละเอียดแล้วในตอนที่ 1

โดยคำว่า “การประเมิน” หรือ “การประเมินผล” รวมกับคำว่า “โครงการ” จึงเป็นคำศัพท์ทางวิชาการโดยเฉพาะว่า การประเมินโครงการ (Project or Program Evaluation) ซึ่งมีความหมายดังต่อไปนี้

การประเมินโครงการ หมายถึง การตรวจสอบวัตถุประสงค์ของโครงการว่าเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ และบรรลุถึงเป้าหมายนั้นด้วยตัวมันน้อยเพียงใด

การประเมินโครงการ เป็นกระบวนการในการพิจารณาวิเคราะห์ถึงคุณลักษณะและคุณภาพของโครงการ

การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการทางวิทยาศาสตร์หรือการใช้วิธีการวิจัยเพื่อหาข้อมูลที่เป็นจริงและมีความเชื่อถือได้ของโครงการ แล้วพิจารณาตัดสินว่าโครงการนั้นบรรลุถึงวัตถุประสงค์หรือไม่และด้วยคุณภาพของความสำเร็จนั้นเป็นเช่นใด

การประเมินโครงการ หมายถึง การประมาณค่าการดำเนินงานของกิจกรรมใดๆ อย่างมีระบบเพื่อปรับปรุงการดำเนินงานนั้นทั้งในปัจจุบันและในอนาคต

จากความหมายดังกล่าวแล้วอาจสรุปได้ว่า การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการในการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลของการดำเนินโครงการ และพิจารณาข้อชี้ให้ทราบถึงจุดเด่นหรือจุดด้อยของโครงการนั้นอย่างมีระบบแล้วตัดสินใจว่าจะปรับปรุงแก้ไขโครงการนั้นเพื่อการดำเนินงานต่อไปหรือยุติการดำเนินงานโครงการนั้นเสีย

4. ความหมายและความสำคัญของการประเมินโครงการ

การพัฒนาของโลกทางด้านวัตถุได้เจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว ด้วยกิจกรรมอันสลับซับซ้อนมากมายและผลของการพัฒนาทางด้านวัตถุนี้อาจก่อให้เกิดผลสะท้อนหรือผลกระทบอย่างมากต่อจิตใจของพลโลก จึงทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาจิตใจของมนุษย์โลกควบคู่กันด้วย ทั้งนี้เพื่อมุ่งหวังให้มนุษย์โลกได้ใช้ความเจริญทั้งทางด้านวัตถุและการพัฒนาการทางด้านจิตใจให้สอดคล้องกันไป และมนุษย์โลกเหล่านั้นอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข แบ่งปันและใช้ประโยชน์ของความเจริญร่วมกัน และมีความเข้าใจที่ดีต่อกัน

โครงการอันมากมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา การเกษตร การสาธารณสุข ความมั่นคงปลอดภัย และอื่นๆ เพื่อพัฒนาความเจริญดังกล่าวแล้วต้องใช้ทรัพยากรเป็นจำนวนมากทั้งที่เป็นเงิน วัสดุอุปกรณ์ และกำลังคน โครงการบางโครงการมีประโยชน์มากและเห็นคุณค่าอย่างชัดเจน โครงการบางชนิดเมื่อกระทำไปแล้วไม่เกิดประโยชน์และคุณค่าแต่ประการใด การที่จะตัดสินใจระบุลงไปว่าโครงการใดมีประโยชน์มีคุณค่าหรือมีประโยชน์น้อยเพียงใดย่อมจะต้องมีการพิสูจน์วิเคราะห์ โดยเครื่องมือที่ใช้ก็คือศาสตร์ที่ว่าด้วยการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการอย่างมีระบบ ย่อมจะมีส่วนช่วยให้ผู้บริหารโครงการได้ตระหนักถึงคุณภาพของโครงการที่กำหนดขึ้นไว้ว่าจะสามารถตัดสินใจในการดำเนินการ การปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงโครงการให้มีความถูกต้องเหมาะสม และส่งผลให้โครงการนั้นดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้ทุกประการ

การประเมินโครงการมีความมุ่งหมายและมีความสำคัญตามความคิดเห็นของนักวิชาการในหลายแห่งหลายมุมดังต่อไปนี้

มิตเซล (Mitzel, 1982) กล่าวว่า การประเมินโครงการมีความมุ่งหมายที่สำคัญ 3 ประการ

1. เพื่อแสดงผลการพิจารณาถึงคุณค่าของโครงการ
2. เพื่อช่วยให้ผู้ตัดสินใจมีการตัดสินใจที่ถูกต้องขึ้น
3. เพื่อการบริการข้อมูลแก่ฝ่ายการเมืองเพื่อใช้ในการกำหนดนโยบาย

มอร์ซันด์ กล่าวถึง ความมุ่งหมายของการประเมินโครงการไว้ดังนี้

1. เพื่อที่จะทราบว่าการปฏิบัติงานตามโครงการ บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่
2. เพื่อที่จะทราบว่าเป็นเป้าหมายที่กำหนดไว้เป็นเป้าหมายที่ปฏิบัติได้จริงหรือไม่ และเป็นเป้าหมายที่มีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด

รอสซี และฟรีแมน กล่าวว่า การประเมินโครงการมีความมุ่งหมายตามเหตุผลดังต่อไปนี้

1. เพื่อพิจารณาถึงคุณค่าและการคาดคะเนคุณประโยชน์ของโครงการ
2. เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารโครงการ
3. เพื่อเป็นการตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขการดำเนินโครงการ
4. เพื่อเป็นการวิเคราะห์ข้อดีและข้อเสียหรือข้อจำกัดของโครงการ เพื่อการตัดสินใจในการสนับสนุนโครงการ
5. เพื่อการตรวจสอบว่าการดำเนินโครงการบรรลุถึงเป้าหมายมากน้อยเพียงใด

จากความมุ่งหมายของการประเมินโครงการดังที่ได้กล่าวแล้วจะสามารถกล่าวเป็นข้อสรุปที่แสดงถึงความสำคัญหรือคุณประโยชน์ของการประเมินโครงการได้ ดังนี้

1. การประเมินจะช่วยให้การกำหนดวัตถุประสงค์และมาตรฐานของการดำเนินงานมีความชัดเจนขึ้นกล่าวคือก่อนที่โครงการจะได้รับการสนับสนุนให้นำไปใช้ย่อมจะได้รับการตรวจสอบอย่างละเอียดจากผู้บริหารและผู้ประเมิน ส่วนใดที่ไม่ชัดเจนเช่นวัตถุประสงค์หรือมาตรฐาน ในการดำเนินงานหากขาดความแน่นอนแจ่มชัดจะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้มีความถูกต้องชัดเจนเสียก่อน ฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่าการประเมินโครงการมีส่วนช่วยให้โครงการมีความชัดเจนและสามารถที่จะนำไปปฏิบัติได้อย่างได้ผลมากกว่าโครงการที่ไม่ได้รับการประเมิน

2. การประเมินโครงการช่วยให้การใช้ทรัพยากรเป็นไปอย่างคุ้มค่าหรือเกิดประโยชน์เต็มที่ทั้งนี้ เพราะการประเมินโครงการจะต้องวิเคราะห์ทุกส่วนของโครงการ ข้อมูลใดหรือปัจจัยใดที่เป็นปัญหาจะได้รับการจัดสรรให้อยู่ในจำนวนหรือปริมาณที่เหมาะสมเพียงพอแก่การดำเนินงาน ทรัพยากรที่ไม่จำเป็นหรือมีมากเกินไปจะได้รับการตัดทอน และทรัพยากรใดที่ขาดก็จะได้มีการจัดหาเพิ่มเติม ฉะนั้นการประเมินโครงการจึงมีส่วนที่ทำให้การใช้ทรัพยากรของโครงการเป็นไปอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ

3. การประเมินโครงการช่วยให้แผนงานบรรลุวัตถุประสงค์ดังที่ได้กล่าวแล้วว่าโครงการเป็นส่วนหนึ่งของแผน ดังนั้นเมื่อโครงการได้รับการตรวจสอบวิเคราะห์ปรับปรุงแก้ไขให้ดำเนินการไปด้วยดีย่อมจะทำให้แผนงานดำเนินไปด้วยดีและบรรลุถึงวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ หากโครงการใดโครงการหนึ่งมีปัญหาในการนำไปปฏิบัติย่อมกระทบกระเทือนต่อแผนงานทั้งหมดโดยส่วนรวม ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้เช่นเดียวกันว่าหากการประเมินโครงการมีส่วนช่วยให้โครงการดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพย่อมหมายถึงการประเมินโครงการมีส่วนช่วยให้แผนงานบรรลุถึงวัตถุประสงค์และดำเนินงานไปด้วยดีเช่นเดียวกัน

4. การประเมินโครงการมีส่วนช่วยในการแก้ปัญหาอันเกิดจากผลกระทบ (Impact) ของโครงการ และทำให้โครงการมีข้อที่ก่อให้เกิดความเสียหายลดน้อยลง ดังตัวอย่างโครงการเขื่อนน้ำโจนซึ่งในการสร้างถนนเพื่อไปสู่สถานที่สร้างเขื่อนนั้นต้องผ่านป่าไม้ธรรมชาติทำให้เกิดการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า และสัตว์ป่าหลายชนิดอาจต้องสูญพันธุ์การประเมินโครงการจะช่วยให้เกิดโครงการป้องกันรักษาป่าและโครงการอนุรักษ์และอพยพสัตว์ป่าขึ้นเพื่อการแก้ปัญหา เป็นต้น ด้วยตัวอย่างและเหตุผลดังกล่าวจึงถือได้ว่าการประเมินโครงการมีส่วนในการช่วยแก้ปัญหาได้

5. การประเมินโครงการมีส่วนช่วยอย่างสำคัญในการควบคุมคุณภาพของงานดังที่ได้กล่าวแล้วว่า การประเมินโครงการเป็นการตรวจสอบและควบคุมชนิดหนึ่งซึ่งดำเนินงานอย่างมีระบบและมีความเป็นวิทยาศาสตร์อย่างมากทุกอย่างของโครงการและปัจจัยทุกชนิดที่ใช้ในการดำเนินงานจะได้รับการวิเคราะห์อย่างละเอียดกล่าวคือทั้งข้อมูลนำเข้า (Inputs) กระบวนการ (Process) และผลงาน (Outputs) จะได้รับการตรวจสอบประเมินผลทุกขั้นตอนส่วนใดที่เป็นปัญหาหรือไม่มีคุณภาพจะได้รับการพิจารณาย้อนกลับ (feedback) เพื่อให้มีการดำเนินงานใหม่จนกว่าจะเป็นไปตามมาตรฐานหรือเป้าหมายที่ต้องการ ดังนั้น จึงถือได้ว่าการประเมินผลเป็นการควบคุมคุณภาพของโครงการ

6. การประเมินโครงการมีส่วนในการสร้างขวัญและกำลังใจให้ผู้ปฏิบัติตามโครงการ เพราะการประเมินโครงการมิใช่เป็นการควบคุมบังคับบัญชาหรือสั่งการ แต่เป็นการศึกษาวิเคราะห์เพื่อการปรับปรุงแก้ไขและเสนอแนะวิธีการใหม่ๆ เพื่อใช้ในการปฏิบัติโครงการ อันย่อมจะนำมาซึ่งผลงานที่ดี เป็นที่ยอมรับของผู้เกี่ยวข้องทั้งปวง โดยลักษณะเช่นนี้ย่อมทำให้ผู้ปฏิบัติมีกำลังใจ มีความพึงพอใจ และมีความตั้งใจกระตือรือร้น ที่จะปฏิบัติงานต่อไปและมากขึ้น ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าการประเมินโครงการมีส่วนอย่างสำคัญในการสร้างขวัญกำลังใจและความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน

7. การประเมินโครงการช่วยในการตัดสินใจในการบริหารโครงการ กล่าวคือ การประเมินโครงการจะทำให้ผู้บริหารได้ทราบถึงอุปสรรคปัญหาข้อดี ข้อเสีย ความเป็นไปได้และแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข การดำเนินการโครงการ โดยข้อมูลดังกล่าวแล้วจะช่วยให้ผู้บริหารตัดสินใจว่าจะดำเนินโครงการนั้นต่อไป หรือจะยุติโครงการนั้นเสีย นอกจากนั้นผลของการประเมินโครงการอาจเป็นข้อมูลอย่างสำคัญในการวางแผนหรือการกำหนดนโยบายของผู้บริหารและฝ่ายการเมือง

8. กระบวนการของการประเมินโครงการ

สุรรัตน์ วิชัย (2555 : 20 - 23) การประเมินโครงการเป็นกระบวนการของการตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ของโครงการอย่างมีระบบโดยมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายเพื่อการปรับปรุงโครงการให้ดีขึ้น กระบวนการในการประเมิน อาจมีขั้นตอนและรายละเอียดของขั้นตอนแตกต่างกันไปตามแนวคิดทางนักวิชาการ และประเภทของโครงการ อย่างไรก็ตามการประเมินผลโครงการนอกจากจะประเมินโครงการทั้งหมดโดยส่วนรวมแล้ว แต่ละส่วนของโครงการจะต้องได้รับการประเมินควบคู่กันไปด้วยเสมอ คือ การประเมินข้อมูลนำเข้า (Inputs) การประเมินตัวกระบวนการ (Processor) และการประเมินผลงาน (Outputs) ซึ่งแต่ละส่วนและโดยทั้งหมดของโครงการจะประกอบด้วยขั้นตอน ที่สำคัญ ดังนี้

1. การศึกษาและพิจารณาถึงรายละเอียดของวัตถุประสงค์โครงการ ซึ่งเป็นการประเมินเพื่อให้ทราบว่าโครงการที่กำหนดขึ้นนั้นมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่สามารถดำเนินการได้หรือไม่ จะมีการเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์ให้มีความเฉพาะเจาะจงและปฏิบัติได้โดยลักษณะใด การประเมินผลโครงการ ในขั้นตอนนี้ถือได้ว่าเป็นการประเมินก่อนที่จะลงมือปฏิบัติงานจริงเป็นการตรวจสอบและทบทวนความเรียบร้อยวัตถุประสงค์โครงการเป็นสำคัญ

2. การศึกษาความเป็นไปได้ของข้อมูล ซึ่งเป็นการประเมินข้อมูลและทรัพยากรต่างๆ ที่จะต้องใช้ดำเนินการว่ายังมีความเหมาะสมเพียงพอที่จะใช้ปฏิบัติงานหรือไม่ข้อมูลและทรัพยากรที่มีอยู่สามารถที่จะสนองตอบวัตถุประสงค์ได้มากน้อยเพียงใด และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นยังจะใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ได้หรือไม่

การประเมินในขั้นตอนนี้เป็นการตรวจสอบทบทวนความเหมาะสมของทรัพยากรที่จะต้องใช้เพื่อการบริหารโครงการนั่นเอง

3. การเก็บรวบรวมและการกระทำกับข้อมูลและทรัพยากร ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ถึงกระบวนการในการดำเนินโครงการในลักษณะเป็นการเก็บรวบรวมและจำแนกข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ เป็นสัดส่วน และให้มีความเป็นจริงมากที่สุด เพราะหากการดำเนินงานในขั้นตอนนี้มีปัญหาย่อมทำให้ผลงานที่เกิดขึ้นมีปัญหาตามไปด้วย กล่าวคือ แม้ว่าผู้บริหารโครงการจะทราบถึงทรัพยากรที่จะต้องใช้อย่างปริมาณและคุณภาพเป็นอย่างดีแล้ว แต่ในขั้นตอนของการรวบรวมและจัดดำเนินการกับข้อมูลไม่ดีพอ ผลที่เกิดขึ้นย่อมไม่มีคุณภาพหรือด้อยคุณภาพ ตัวอย่าง เนื้ออย่าง ดีย่างกับเตาที่ไฟแรงเกินไป ย่อมได้เนื้อย่างที่ไหม้เกรียม เป็นต้น การประเมินในขั้นตอนนี้เป็นการตรวจสอบกระบวนการว่าเหมาะสมกับข้อมูลหรือทรัพยากรที่นำเข้ามาหรือไม่

4. การวิเคราะห์ การแปลความหมาย และการสรุปผล ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ข้อมูลได้ผ่านกระบวนการเรียบร้อยแล้ว และผู้ประเมินจะต้องทำการวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นว่าเป็นเช่นใด ตรงตามวัตถุประสงค์หรือมาตรฐานที่กำหนดไว้หรือไม่ จะมีการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ดียิ่งขึ้นในลักษณะใดและผลที่เกิดขึ้นจะมีแนวโน้มไปในลักษณะใด การประเมินในขั้นตอนนี้เป็นการประเมินผลงานของโครงการที่เกิดขึ้น และรวมไปถึงการประเมินโครงการโดยทั้งหมดด้วยว่าทรัพยากรหรือข้อมูลนำเข้าที่มีอยู่ ด้านกระบวนการที่ใช้ และด้วยผลงานที่ปรากฏนั้นโครงการโดยรวมเป็นเช่นใด เป็นโครงการที่ให้ผลประโยชน์คุ้มค่ากับการดำเนินงานหรือไม่ ควรปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นแล้วดำเนินงานต่อไป หรือจะล้มเลิกยุติโครงการนี้เสีย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการประเมิน

1. กระบวนการขับเคลื่อนโครงการ

ชุมชนสีเขียวการพัฒนาที่ยั่งยืน มีเป้าหมายโครงการเชิงปริมาณ จำนวน 3 กลุ่มชุมชน ประกอบด้วย กลุ่มอาชีพหรือวิถีชีวิต ประกอบด้วยชุมชนสวนยางยั่งยืน ชุมชนเกษตรอัตลักษณ์ และชุมชนประมงยั่งยืน กลุ่มชุมชนภูมิโนะประกอบด้วย ชุมชนในลุ่มน้ำ/คลอง/ชายฝั่ง/อ่าว/เขา และกลุ่มชุมชนท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ประกอบด้วย ชุมชนที่จัดท่องเที่ยวชุมชนรูปแบบต่างๆ โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งประกอบด้วย 1) ชุมชนที่เข้ากันได้กับเกณฑ์ตัวชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals; SDG) ของสหประชาชาติ 2) ชุมชนที่มีการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ มีการพัฒนาหรือเป็นต้นแบบเกษตรอัตลักษณ์ สวนยางยั่งยืน ประมงยั่งยืน ตามบริบทภูมิโนะ มีเครือข่ายตามประเด็น เป็นชุมชนในเครือข่ายสภาองค์กรชุมชน ต้องผ่านเวทีปรึกษาหารือของสภาองค์กรชุมชน และ 3) ชุมชนที่สนใจและให้ความสำคัญอย่างมากในประเด็นความมั่นคงทางอาหาร มีความพร้อมในการปรับตัว และมีกลไกหรือองค์กรที่จะขับเคลื่อนงานและรับผิดชอบโครงการที่ชัดเจน

2. กระบวนการประเมิน HIA

การประเมินผลกระทบทางสุขภาพครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อทบทวนสถานการณ์และค้นหาปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริม ปัญหาและอุปสรรคของชุมชนสีเขียวการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านความมั่นคงทางอาหาร โดยได้ดำเนินการตามขั้นตอนการประเมินผลกระทบทางสุขภาพ ดังนี้

1) การกลั่นกรองความจำเป็นในการประเมิน (Public Screening) ขั้นตอนนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) โดยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชุมชนสีเขียว เช่น นโยบาย คุณลักษณะ ฯลฯ กรอบแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านความมั่นคงทางอาหาร เช่น นโยบาย คุณลักษณะ ฯลฯ และศึกษาเอกสารโครงการจากทีมขับเคลื่อนในแต่ละพื้นที่

2) การกำหนดขอบเขตการประเมิน (Public Scoping) หลังจากได้ข้อมูลและความรู้ตามข้อ 1 แล้วได้นำมากำหนดขอบเขตการประเมิน ซึ่งประกอบด้วย การวิเคราะห์กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder analysis) พัฒนาการและรูปแบบการดำเนินงานของแต่ละโครงการ ความสัมพันธ์ของกลุ่มองค์กรชุมชนต่างๆ รายได้ และการกระจายรายได้ ผลกระทบต่อทรัพยากร และผลกระทบต่อสุขภาพในชุมชน เป็นต้น

3) การประเมินผลกระทบ (Assessment) ใช้แบบสอบถาม และการสนทนากลุ่ม (Focus group)

3. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายหรือผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) เลือกแบบเจาะจงตามเป้าหมายการวิจัย (Purposive Sampling) ซึ่งเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Structured Interview) และสนทนากลุ่ม (focus group) ประกอบด้วย ทีมกลไกการขับเคลื่อนในแต่ละโครงการไม่น้อยกว่า 5 คนต่อโครงการ รวม 25 คน สมาชิกผู้รับผลประโยชน์ โดยตรงจำนวน 5 คน โดยอ้อมจำนวน 5 คน สมาชิกที่ได้รับผลกระทบทางลบ (เสียผลประโยชน์) จำนวน 5 คน รวมเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งสิ้น 25 คนต่อโครงการ และ สนทนากลุ่มจากแต่ละโครงการจำนวน 1 ครั้ง มีผู้เข้าร่วมไม่น้อยกว่าโครงการละ 20 คน

4. เครื่องมือในการวิจัย/ประเมิน

เครื่องมือในการวิจัยประกอบด้วย การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (structured interview) จำนวนรวม 128 คน และการสนทนากลุ่ม (Focus group) ชุมชนละ 1 ครั้ง

5. การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล

กรณีของข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Data Triangulation) จากหลายแหล่งข้อมูล ตามแนวทางของสฎางค์ จันทวานิช (2554) โดยการนำข้อมูลการสัมภาษณ์จากบุคคลที่หนึ่งไปตรวจสอบกับบุคคลอื่นๆในพื้นที่เดียวกัน และนำข้อมูลจากสัมภาษณ์มาตรวจสอบข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Analytic Induction) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของปรากฏการณ์หรือข้อมูลที่พบในงานวิจัย เพื่อหาบทสรุปร่วมกันของแต่ละประเด็น จากนั้นนำข้อมูลจากการวิเคราะห์แบบอุปนัย มาจำแนกข้อมูลรายประเด็นและจัดกลุ่มข้อมูลเพื่อหาความเหมือนและความแตกต่างกันของข้อมูลด้วยวิธีการจำแนกข้อมูล (Typological Analysis) แล้วนำข้อมูลทั้งหมดมาสังเคราะห์หาความสัมพันธ์และ/หรือเชื่อมโยงกันด้วยวิธีการเปรียบเทียบข้อมูล (Content Comparison) ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (descriptive analytics) ประกอบด้วย ความถี่ ร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

6. กรอบแนวคิดเพื่อวิเคราะห์ความมั่นคงทางอาหารที่ยั่งยืน

ในงานวิจัยนี้ วิเคราะห์ความมั่นคงทางอาหารของชุมชน โดยใช้กรอบแนวคิดเรื่องการทำมาหากิน (Livelihood approach) ของ Department for International Development : DFID (1999) ร่วมกับการประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดความมั่นคงทางอาหารตามแนวทางของอมาวสี อัมพันศิริรัตน์ และคณะ (2557) รายละเอียดเป็นดังนี้

6.1 แนวคิดเรื่องการทำมาหากิน (Livelihood approach) เป็นกรอบแนวคิดเพื่อค้นหาศักยภาพของชุมชนผ่านการวิเคราะห์ทุน 5 ด้าน ซึ่งประกอบด้วย ทุนมนุษย์ ทุนทางสังคม ทุนธรรมชาติ ทุนกายภาพ และทุนเงินตรา รายละเอียดของทุน 5 ด้าน เป็นดังนี้

1) ทุนมนุษย์ (Human capital) เป็นทักษะ ความรู้ ความสามารถในการใช้แรงงานและสุขภาพที่ดี ซึ่งทำให้ผู้คนสามารถใช้กลยุทธ์เพื่อการทำมาหากินที่หลากหลาย และบรรลุวัตถุประสงค์ในการทำมาหากินในระดับครัวเรือน ทุนมนุษย์เป็นปัจจัยกำหนดปริมาณและคุณภาพของแรงงานที่มีอยู่ ขึ้นอยู่กับขนาดของครัวเรือน ศักยภาพการเป็นผู้นำ สถานภาพด้านสุขภาพ ฯลฯ

การสนับสนุนโดยตรงเพื่อสร้างทุนมนุษย์ ได้แก่ การสร้างโครงสร้างพื้นฐานและบุคลากรด้านการฝึกอบรม การศึกษา สุขภาพ และการพัฒนาความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้อง ส่วนการสนับสนุนทางอ้อม (โดยการเปลี่ยนแปลงกระบวนการและโครงสร้าง) ได้แก่ การปฏิรูปนโยบายและองค์กร การฝึกอบรม สุขภาพ และการศึกษา การเปลี่ยนแปลงสถาบันในท้องถิ่น (วัฒนธรรมและบรรทัดฐาน) ซึ่งจำกัดการเข้าถึงการฝึกอบรม การศึกษา และสุขภาพ (เช่นกรณีผู้หญิง) ส่วนผลสะท้อน (Feedback) จากการบรรลุผลลัพธ์ด้านการทำมาหากิน ได้แก่ สถานภาพของสุขภาพ ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับรายได้/ความมั่นคงด้านอาหาร รายได้ que เพิ่มขึ้นมักจะนำไปสู่การเพิ่มการลงทุนด้านการศึกษา ที่จะช่วยลดความเปราะบางลง

2) ทุนสังคม (Social capital) เป็นทรัพยากรทางสังคมซึ่งผู้คนใช้เพื่อตอบสนองการทำมาหากิน โดยผ่านกระบวนการ 3 ส่วนที่เกี่ยวข้องกัน ได้แก่ 1) เครือข่ายและการเชื่อมโยง (Networks and connectedness) ทั้งแนวดิ่ง (ระบบอุปถัมภ์) หรือแนวราบ (ระหว่างบุคคลผู้มีผลประโยชน์ร่วมกัน) ซึ่งเพิ่มความไว้วางใจและขีดความสามารถของผู้คนในการทำงานร่วมกัน และเพิ่มโอกาสการเข้าถึงสถาบันในวงกว้าง เช่น องค์กรทางการเมือง เป็นต้น 2) สมาชิกภาพในกลุ่มที่เป็นทางการ ซึ่งเป็นการยึดถือกฎเกณฑ์ บรรทัดฐาน และการลงโทษที่ยอมรับร่วมกัน และ 3) ความสัมพันธ์ที่เป็นความไว้วางใจ การตอบแทนกัน และการแลกเปลี่ยน ซึ่งเอื้อต่อการประสานความร่วมมือ และลดต้นทุนค่าใช้จ่าย รวมทั้งอาจเป็นพื้นฐานของข่ายใยความปลอดภัยแบบไม่เป็นทางการ (Informal safety net) สำหรับคนจนอีกด้วย

ในบรรดาทุนทั้ง 5 ด้านนี้ ทุนสังคมเกี่ยวข้องมากที่สุดกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและกระบวนการในลักษณะที่เป็นทั้งเหตุและผลของกระบวนการและโครงสร้างดังกล่าว การส่งเสริมทุนสังคมโดยตรง ได้แก่ การปรับปรุงการทำหน้าที่ภายในของกลุ่ม (ภาวะผู้นำและการจัดการ) และการขยายความเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มต่างๆ ในท้องถิ่น ส่วนการส่งเสริมทางอ้อม ได้แก่ การสร้างเครือข่ายและกลุ่ม การพัฒนาสิ่งแวดล้อมด้านนโยบายที่เปิดกว้างและเชื่อถือได้มากขึ้น (ธรรมาภิบาล) ส่วนผลสะท้อนจากการบรรลุผลลัพธ์ด้านการทำมาหากินก็คือ ความสัมพันธ์ที่ยกระดับมากขึ้น (self-reinforcing relationships) ส่วนรายได้ครัวเรือนที่เพิ่มขึ้นอาจขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมและกิจกรรมกับภายนอก

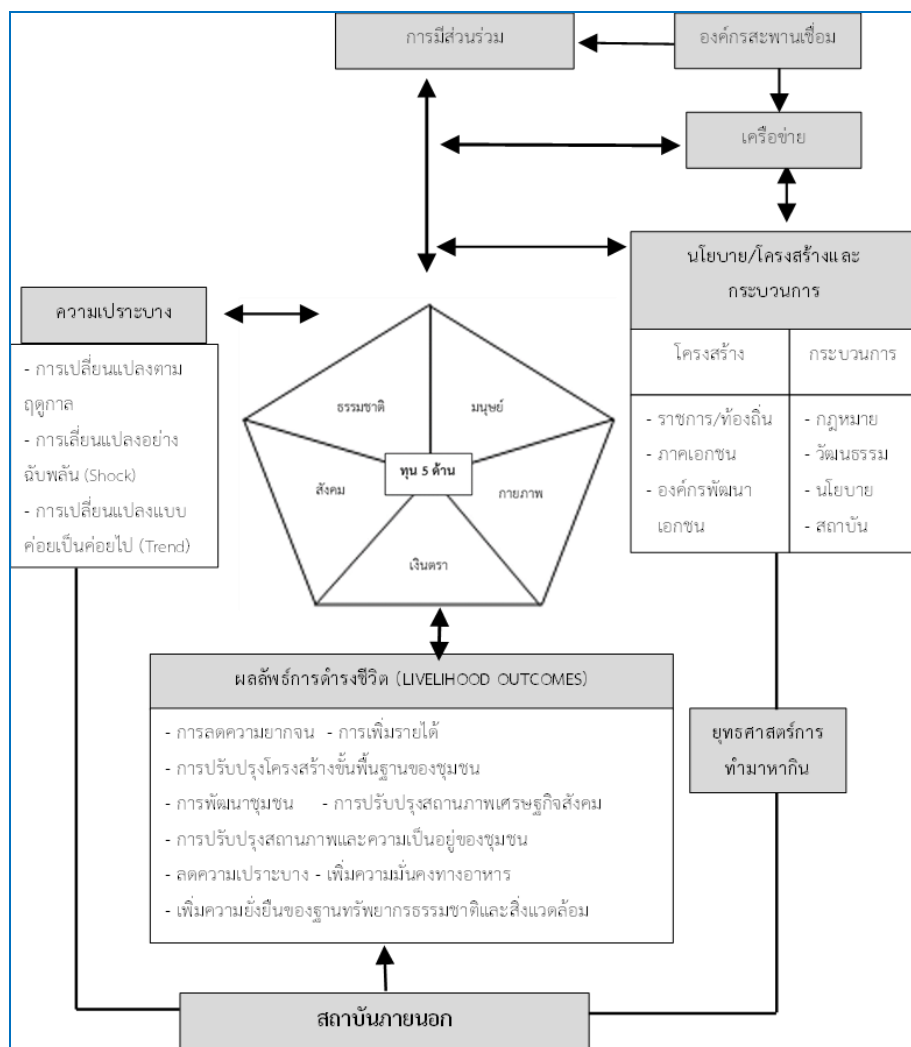
3) ทุนธรรมชาติ (Natural capital) เป็นแหล่งของทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นที่มาของทรัพยากรและบริการต่างๆ ที่จำเป็นต่อการทำมาหากิน มีหลากหลายประเภทตั้งแต่ทรัพยากรร่วมที่มองไม่เห็น เช่น บรรยากาศ และความหลากหลายทางชีวภาพ จนถึงทรัพยากรที่จัดสรรได้และใช้เพื่อการผลิตโดยตรง (ต้นไม้ที่ติด เป็นต้น) การส่งเสริมทุนธรรมชาติโดยตรง ได้แก่ การอนุรักษ์ทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพ และการจัดบริการและปัจจัยนำเข้าสำหรับป่าไม้ เกษตรกรรม และประมง ส่วนการส่งเสริม

ทางอ้อม ได้แก่ การปฏิรูปองค์กรที่จัดสรรบริการดังกล่าว การเปลี่ยนแปลงสถาบันที่จัดการและบริหารการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ การบัญญัติและกลไกการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อม การสนับสนุนการพัฒนาตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าของผลผลิตป่า การเกษตร และการประมง ส่วนผลสะท้อนจากการบรรลุวัตถุประสงค์ด้านการทำมาหากินคือ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนมากขึ้นส่งผลต่อแหล่งทุนทรัพยากรความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างการเพิ่มขึ้นของรายได้กับการลงทุนด้านทุนธรรมชาติที่สูงขึ้น

4) ทุนกายภาพ (Physical capital) เป็นโครงสร้างพื้นฐานและสินค้าเพื่อการผลิต (Producer goods) ที่จำเป็นต่อการทำมาหากิน โดยโครงสร้างพื้นฐานเป็นการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ช่วยให้ผู้คนสามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานและมีกำลังผลิตมากขึ้น เช่น การขนส่งที่ราคาพอรับได้ แหล่งน้ำที่เพียงพอ พลังงานสะอาดที่ราคาพอซื้อหาได้ และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร (โทรคมนาคม) ซึ่งมักเป็นสินค้าสาธารณะที่ใช้โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายโดยตรง ส่วนสินค้าเพื่อการผลิตเป็นเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้เพื่อเพิ่มการผลิต การส่งเสริมทุนกายภาพโดยตรง ได้แก่ การจัดสรรบริการและโครงสร้างพื้นฐาน ส่วนการส่งเสริมทางอ้อมได้แก่ การปฏิรูปหน่วยงานจัดการ การส่งเสริมกลยุทธ์ระดับภาคส่วนและกรอบข้อบังคับ การพัฒนาทางเลือกโดยเอกชน และการพัฒนาขีดความสามารถในการก่อสร้างและการจัดการระดับชุมชน ส่วนผลสะท้อนกลับได้แก่ รายได้ที่เพิ่มขึ้นมักจะถูกใช้ในการสร้างที่พัก แหล่งน้ำและพลังงาน โครงสร้างพื้นฐานสำหรับครัวเรือนที่ปรับปรุงแล้วมักเป็นองค์ประกอบสำคัญของสุขภาวะ

5) ทุนเงินตรา (Financial capital) ประกอบด้วยกองทุนและเงินที่ไหลเวียนซึ่งเอื้อต่อการบริโภคและการผลิต ซึ่งมีแหล่งที่มา 2 ส่วนคือ กองทุนที่มีอยู่ เช่น เงินออม ที่อยู่ในรูปแบบของเงินสด บัญชีเงินฝาก หรือทรัพย์สินที่แปรเป็นเงินได้ ทั้งสัตว์เลี้ยง เพชรพลอย หรือเงินกู้ที่ได้จากแหล่งเงิน รวมทั้งเงินที่ไหลเข้ามาอย่างสม่ำเสมอ เช่น เงินบำนาญบำนาญ เงินรายได้ที่ส่งเข้ามา เป็นต้น การส่งเสริมทางการเงินโดยตรงนั้นไม่มี ส่วนการส่งเสริมทางอ้อมได้แก่ การส่งเสริมการพัฒนาองค์กรที่ให้บริการด้านการเงิน (เงินออม เงินกู้ ประกัน) การขยายโอกาสการเข้าถึงองค์กรบริการด้านการเงิน การปฏิรูปการออกกฎหมายหรือข้อบังคับด้านการเงิน การส่งเสริมให้พัฒนาการตลาด ส่วนผลสะท้อนจากการบรรลุวัตถุประสงค์ได้แก่ การเพิ่มของรายได้ทำให้เงินออมเพิ่ม การจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนทำให้มีรายได้ระยะยาวจากทุนธรรมชาติ

ทั้งนี้กรอบแนวคิดการทำมาหากิน ไม่ได้มีเพียงแค่มุมด้าน แต่ยังมีประเด็นที่ปฏิสัมพันธ์กับปัจจัยอื่นๆ อีกหลายอย่าง ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดเรื่องการทำมาหากิน

ที่มา: ปรับปรุงจาก Department for International Development : DFID (1999)

จากภาพที่ 1 เป็นการนำแนวคิดเรื่องทุนห้าด้าน จากกรอบแนวคิดเรื่องการทำมาหากินที่ยั่งยืน มาประยุกต์ใช้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารในระดับชุมชน ซึ่งจากภาพข้างต้น การที่ชุมชนจะสามารถดำเนินกิจกรรมใดๆ ได้นั้น ชุมชนต้องมีทุนด้านต่างๆ คือ ทุนมนุษย์ ทุนธรรมชาติ ทุนกายภาพ ทุนสังคมและทุนเงินตรา การมี การคงอยู่ การเพิ่มหรือลดของทุนประเภทต่าง ๆ นั้น ขึ้นอยู่กับทั้งปัจจัยภายในชุมชนและภายนอกชุมชน รวมไปถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างทุนด้วยเอง จากแผนภาพข้างต้น ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของทุนได้แก่ การมีส่วนร่วมทั้งในระดับชุมชนและภายนอกชุมชน ความเปราะบางตามธรรมชาติ ทั้งความเปราะบางตามฤดูกาล เช่น พายุ ฝนแล้ง หรือความแห้งแล้ง ความเปราะบางแบบปัจจุบันทันด่วน (chock) เช่น การระบาดของโรคโควิด-19 ตลอดจนแนวโน้มของความเปราะบาง เช่น การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ เป็นต้น

นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงของทุน ยังขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ในระดับเครือข่าย ที่ชุมชนเข้าไปปฏิสัมพันธ์ด้วย เพราะการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายในระดับต่างๆ จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของทุนหลายอย่าง เช่น การเข้าถึงทุนเงินตรา หรือทุนกายภาพมากขึ้น ทั้งยังเป็นการส่งสมทุนสังคมให้มากขึ้นด้วย ในขณะที่กระบวนการทางสังคมหรือการเปลี่ยนแปลงด้านนโยบายของราชการหรือการมีปฏิสัมพันธ์กับ

องค์กรเอกชนและองค์กรพัฒนาเอกชนยังทำให้ชุมชนสามารถเข้าถึงทุนแต่ละด้านมากขึ้นด้วย เช่น การมีปฏิสัมพันธ์กับองค์กรพัฒนาเอกชน อาจเข้าถึงทุนเงินตราและทุนกายภาพมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันการเข้าร่วมประชุม ธรณรังค์กิจกรรมหรือเข้าร่วมกิจกรรมกับองค์กรพัฒนาเอกชน หน่วยงานราชการหรือภาคเอกชน ยังสามารถพัฒนาทุนมนุษย์ให้เพิ่มมากขึ้น เช่น การยกระดับการเรียนรู้ของแกนนำ เป็นต้น

จากภาพที่ 1 นอกจากการเปลี่ยนแปลงของทุนที่เป็นผลมาจากการมีปฏิสัมพันธ์กับปัจจัยต่างๆ แล้ว ยังเกี่ยวข้องกับสถาบันอื่นๆภายนอกที่เข้ามาทำงานหรือมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนโดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ยั่งยืนที่เกี่ยวข้องกับชุมชน เช่น การลดความยากจน การเพิ่มรายได้ การปรับปรุงโครงสร้างขั้นพื้นฐานของชุมชน การพัฒนาชุมชน การปรับปรุงสถานภาพเศรษฐกิจสังคม และการปรับปรุงสถานภาพและความเป็นอยู่ของกลุ่มผู้เปราะบาง ซึ่งผลลัพธ์ดังกล่าวอาจเป็นได้ทั้งจากผลการทำงานของทุนด้านต่างหรือ หรือ ผลลัพธ์ดังกล่าวอาจส่งผลกระทบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของทุนด้านต่างๆ ก็ได้

6.2 กรอบแนวคิดความมั่นคงทางอาหาร ตามแนวทางของอมาวสี อัมพันศิริรัตน์ และคณะ (2557) ที่นำมาประยุกต์ใช้ในการประเมินความมั่นคงทางอาหารในงานวิจัยชุมชนสีเขียวการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านความมั่นคงทางอาหารนี้ ประกอบด้วย

1. องค์ประกอบด้านการพึ่งตนเองด้านอาหาร ได้แก่ การมีอาหารเพียงพอสำหรับการบริโภคตลอดทั้งปีและการมีน้ำดื่มเพียงพอสำหรับการบริโภคตลอดทั้งปี

2. องค์ประกอบด้านสิทธิและการเข้าถึงระบบอาหาร ได้แก่

2.1 สิทธิในฐานทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน เช่น ขนาดพื้นที่ของป่า แหล่งน้ำ พื้นที่สาธารณะ พื้นที่ชายฝั่ง ซึ่งเป็นแหล่งอาหารของชุมชน ความอุดมสมบูรณ์ของฐานทรัพยากรธรรมชาติ สิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้น

2.2 สิทธิในฐานทรัพยากรการผลิต เช่น พันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ของชุมชน/ครัวเรือน ปัจจัยด้านที่ดิน และแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

2.3 มิติทางเศรษฐกิจของครัวเรือนและสิทธิในระบบการค้าอาหาร เช่น การกระจายผลผลิตจากไร่นาของครัวเรือนและชุมชน รายได้ของครัวเรือน และการเข้าถึงอาหารในระบบตลาด

2.4 สิทธิทางวัฒนธรรมและการพัฒนา ได้แก่ ทัศนคติของครัวเรือนและชุมชน ที่มีต่อทรัพยากรการผลิตส่วนรวม และการสำรองอาหาร มีการแบ่งปันอาหารระหว่างคนในชุมชน มีระบบการช่วยเหลือกันของชุมชนในรูปกองทุนต่างๆ รวมถึงการมีวัฒนธรรมอาหารพื้นบ้าน และการใช้วัตถุดิบจากท้องถิ่นในการประกอบอาหาร

3. องค์ประกอบด้านความเสี่ยง ความเปราะบาง และศักยภาพของครัวเรือนและชุมชน ในการรับมือจากภัยพิบัติจากธรรมชาติ โรคระบาด และการเปลี่ยนแปลงสภาพดินฟ้าภูมิอากาศ ที่ส่งผลกระทบต่อพืชผลทางการเกษตรและการทำประมง หรือปัจจัยจากภาวะสงครามและความอดอยาก

บทที่ 4

ผลการประเมิน

ในการประเมินโครงการชุมชนสีเขียวการพัฒนาที่ยั่งยืน ด้านความมั่นคงทางอาหารครั้งนี้ แบ่งผลการประเมินออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย ผลการขับเคลื่อนโครงการ ผลการประเมินการรวบรวมจากการสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์ความมั่นคงทางอาหาร รายละเอียดเป็นดังนี้

1. ผลการขับเคลื่อนโครงการ

1.1 บ้านไหนหนั่ง ต.เขาคราม อ.เมือง จ.กระบี่ (การท่องเที่ยวชุมชน)

บ้านไหนหนั่ง หมู่ที่ 3 ตำบลเขาคราม อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ มีพื้นที่ประมาณ 12,287 ไร่ พื้นที่เป็นที่ราบเชิงเขาติดทะเลอันดามัน จากข้อมูลของจตุรงค์ คงแก้ว และเยาวนิจ กิตติธรรกุล (2565) บ้านไหนหนั่งเป็นชุมชนที่โดดเด่นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดการทรัพยากรประมง ป่าชายเลน และห้วยทะเล มี

ผลงานที่โดดเด่นมาตั้งแต่ พ.ศ. 2533 ประกอบด้วย

1) การต่อสู้เพื่อผลักดันให้ยุติการทำประมงอวนลากและอวนรุน ให้ออกไปทำนอกเขตประมงชายฝั่ง การยุติการทำโป๊ะน้ำตื้น และการฟื้นฟูทรัพยากรประมง การจัดทำธนาคารปูม้า และการทำบ้านปลา เพื่อทดแทนแหล่งประมงตามธรรมชาติ โดยในเขตบ้านปลาได้กำหนดระเบียบการทำประมงด้วยกติกาชุมชน

2) การต่อสู้เพื่อทวงคืนและบริหารจัดการป่าชายเลน โดยที่ได้นำป่าชายเลนที่ได้คืนจากการทำสัมปทานเผาถ่าน กว่า 5,910 ไร่ มาทำป่าชายเลนชุมชนและบริหารจัดการด้วยกติกาของชุมชนที่ได้พัฒนาและจัดทำด้วยกัน

ผลจากการดำเนินงานข้างต้นทำให้ ชุมชนได้รับรางวัลจากหน่วยต่าง ๆ หลายอย่างประกอบด้วย รางวัลลูกโลกสีเขียว จากสถาบันลูกโลกสีเขียว ใน ปี พ.ศ. 2565 และรางวัลชมเชย Equator Prize ของ UNDP ในปี พ.ศ. 2563

ทั้งนี้ การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น นับเป็นพัฒนาการล่าสุดของชุมชน เพื่อเติมเต็มการอนุรักษ์และบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งโดยชุมชน ภายใต้แนวคิดที่ว่า การท่องเที่ยวชุมชนเป็นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งทางอ้อม ซึ่งมีความยั่งยืนกว่าการใช้ประโยชน์โดยตรง ทั้งนี้ ชุมชนได้เริ่มต้นทำการท่องเที่ยวชุมชน ตั้งแต่พ.ศ. 2556 โดยการเชื่อมโยงกลุ่ม

ต่างๆ ในชุมชนเข้าด้วยกัน และจดทะเบียนเป็น “วิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงชุมชนบ้านไหนดั้ง” โดยที่สมาชิกของกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเรือหางยาวและเรือแคนู กลุ่มวิสาหกิจเลี้ยงผึ้ง กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จากน้ำผึ้ง กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ กลุ่มขนมพื้นบ้าน กลุ่มธนาคารต้นไม้ และกลุ่มไร่สวนผสม

สำหรับกิจกรรมท่องเที่ยวชุมชนบ้านไหนดั้งนั้น เป็นการท่องเที่ยวประเภทเข้าไป-เย็นกลับ (One day trip) โดยที่กิจกรรมการท่องเที่ยวประกอบด้วย การนั่งเรือชมบรรยากาศท้องทะเล และเรียนรู้ระบบนิเวศป่าชายเลน ชมผาปีศาจ พายเรือคายัคเข้าลากูนอ่าวเทือก/ถ้ำน้ำลอด (ลากูนเลน) ถ่ายรูปสวยๆ กับหน้าต่ามนุษย์ถ้ำ การชมภาพเขียนสีโบราณบนผาหิน พักรับประทานอาหารเที่ยงที่ และพักผ่อนเล่นน้ำที่ชายหาดอ่าวมะขาม เกาะทวันออก การเรียนรู้วิถีเกษตรผสมผสานที่ หนองนาโคกโมเดล เรียนรู้วิธีการเลี้ยงผึ้ง เลือกซื้อของฝาก และสินค้าชุมชนผลิตภัณฑ์จากผึ้ง

ทั้งนี้ ในปี พ.ศ. 2565 รายได้จากกลุ่ม 6 กลุ่มรวมแล้วเป็นเงินประมาณ 1 ล้าน 1 หมื่นบาทต่อปี ทุกกลุ่มเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้เข้าร่วมเป็นสมาชิก เพื่อเป็นช่องทางให้มีรายได้เพิ่มขึ้น เป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนทั้งนี้ ทุกกลุ่มมีระบบการออมทรัพยากรรายได้ที่เกิดจากกิจกรรมกลุ่ม และนำรายได้

ร้อยละ 10 ของกลุ่มมาสมทบเงินกองทุนอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ปัจจุบัน มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ รวมทั้งกลุ่มผู้ศึกษาดูงานเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนเฉลี่ยเดือนละ 500-1,000 คน ทั้งยังมีสถาบันการศึกษาหลายแห่งส่งนักศึกษาเข้ามาฝึกงาน มาฝึกงานด้านการท่องเที่ยว การส่งเสริมอาชีพชุมชน และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และมีกลุ่มองค์กรต่างๆ มาทัศนศึกษาดูงาน เดือนละประมาณ 3-5 คณะ คณะละประมาณ 40-100 คน

ส่วนประเด็นเศรษฐกิจนั้น การท่องเที่ยวชุมชนทำให้เกิดการจ้างงานในชุมชน เช่น กลุ่มเรือนำเที่ยว กลุ่มแม่บ้านที่ทำอาหารว่าง และอาหารกลางวันสำหรับนักท่องเที่ยว เป็นต้น ทั้งยังทำให้เกิดการกระจายรายได้ไปยังผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มวิสาหกิจเลี้ยงผึ้ง กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ กลุ่มธนาคารต้นไม้ และกลุ่มไร่สวนผสม โดยที่รายได้นี้ส่วนใหญ่มาจากการซื้อสินค้าแปรรูปต่างๆ รวมถึงการทำให้ราคาผลผลิตทางการเกษตรมีราคาสูงขึ้น เนื่องจากนักท่องเที่ยวนิยมกินอาหารจากสวนใน

พื้นที่ เช่น หน่อไม้ และพืชผักต่างๆ รวมถึงอาหารทะเลต่างๆ เช่น ปูดำ ปูม้า และปลาชนิดต่างๆ ที่ถูกนำมาขายให้แก่กลุ่มนักท่องเที่ยวเพื่อนำมาปรุงเป็นอาหารแก่นักท่องเที่ยว

1.2 บ้านทุ่งแสงทอง ต.คลองใหญ่ อ.ตะโหมด จ.พัทลุง (สวนยางยั่งยืน)

สวนยางยั่งยืนเป็นแนวคิดใหม่หลังจากเกษตรกรประสบปัญหาราคายางพาราไม่เสถียรและบางช่วงราคาตกต่ำจนชาวสวนขายทุนในระดับสูง สมบูรณ์ เจริญจิระตระกูล และคณะ (2560) ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการระบบการปลูกพืชร่วมยางไว้ว่า แต่เดิมนั้น พันธุ์ยางที่เกษตรกรปลูกเป็นพันธุ์พื้นเมืองเป็นหลัก สวนยางของเกษตรกรจึงมีพืชร่วมยางขึ้นเองตามธรรมชาติ โดยที่ส่วนใหญ่เป็นไม้ประจำถิ่น หรือผลไม้พื้นเมือง เช่นทุเรียนบ้าน เจริญ สะตอ และเหนียง เป็นต้น แต่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา เมื่อรัฐส่งเสริมการทำสวนยางพาราสมัยใหม่ เกษตรกรที่ขอรับทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง จากสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (สกย.) ต้องตัดและโค่นไม้ยางเก่า รวมถึงไม้อื่นๆทุกชนิด ออกจากแปลงที่ขอรับทุนให้หมด เพื่อให้เป็นไปตามระเบียบของ สกย. ในยุคนั้น ดังนั้น พืชร่วมยางชนิดต่างๆ ที่เคยมีในสวนยางของเกษตรกร จึงค่อยๆหายไป

แต่จากข้อมูลของสมบูรณ์ เจริญจิระตระกูล และคณะข้างต้น พบว่า ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา ด้วยเสียงวิพากษ์วิจารณ์จากภาคประชาชนต่อระเบียบของ สกย. ที่มีมากขึ้น ประกอบกับข้อมูลของสถาบันวิจัยยางที่สนับสนุนให้เกษตรกรปลูกพืชร่วมยาง สกย. จึงได้ผ่อนคลายกฎระเบียบ ว่าด้วยการขอทุนสงเคราะห์สวนยาง โดยอนุญาตให้เกษตรกรที่ขอทุนสงเคราะห์ สามารถปลูกไม้ชนิดอื่น ในสวนยางพาราได้

ส่วนเหตุผลที่เกษตรกรตัดสินใจปลูกพืชร่วมยาง เนื่องจากเห็นว่าสภาพสวนยางพาราของตนมีความแห้งแล้งมากโดยเฉพาะในช่วงยางผลัดใบ แต่จากการสังเกตสภาพป่าธรรมชาติจะเห็นว่าไม้พรรณไม้หลากหลายชนิดอยู่ร่วมกันได้ และมีความร่มรื่น จึงคิดเพิ่มความชื้นและความร่มรื่นให้สวนยางของตนด้วยการการปลูกพืชร่วมยาง และเชื่อว่าอินทรีย์วัตถุในสวนยางที่ปลูกพืชร่วมด้วยจะมีมากกว่า

สวนยางยั่งยืนเป็นเป้าหมายด้านการเกษตรที่ต้องการความยั่งยืน ทั้งในด้านสภาพแวดล้อม และเศรษฐกิจของชาวสวนยาง โดยเน้นแนวทางการการปลูกพืชร่วมยาง ซึ่งคือการที่ชาวสวนจะปลูกพืชอื่นๆ เพื่อให้ผลผลิตพร้อมๆ กับยาง โดยการปลูกพืชตามอายุของยาง และการเลือกพืชให้เหมาะสมกับดิน และปัจจัยในการเจริญเติบโตที่เหมาะสมกับสวนงานนั้น รสวันต์ อินทศิริสวัสดิ์ และคณะ (2561). ได้ให้ข้อมูลไว้ว่าสวนยางยั่งยืนมักใช้รูปแบบหรือระบบสวนยางพารารวมเกษตรที่มีการปลูกพืชเสริมเข้าไปช่วยเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพ รักษาสมดุลของระบบนิเวศ สร้างความมั่นคงทางด้านอาหาร และรายได้แก่เกษตรกร อันจะนำไปสู่การพัฒนาการเกษตรที่ยั่งยืนสำหรับเกษตรกรชาวสวน

ยางพาราในอนาคต

กรณีของบ้านบ้านทุ่งแสงทองนั้น สมาชิกส่วนใหญ่เป็นครัวเรือนที่มีสวนยางแปลงเล็ก ซึ่งเน้นการปลูกพืช เพื่อการบริโภคในครัวเรือน โดยพืชที่ปลูกนั้น

เป็นไปตามทฤษฎีการปลูกพืชร่วมยาง คือ พืชที่ให้ผลผลิตระยะสั้น เช่น จิง ข่า ตะไคร้ โหระพา ผักกูด และ กัลย เป็นต้น พืชที่ให้ผลผลิตระยะกลาง เช่น ผักเหมียง มะม่วงหิมพานต์ ดอกแค สลัด ะกำ เงาะ และ โกโก้ เป็นต้น ส่วนพืชที่ให้ผลผลิตระยะยาว เช่น สะเดาเตียม มังคุด สะตอ ยางนา และตะเคียน เป็นต้น

ทั้งนี้ ปัจจุบันกลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่ก็ยังเน้นการปลูกพืชระยะสั้น เพื่อบริโภคภายใน ครอบครัวเป็นหลัก มีเพียง สาม-สี่ราย ที่เน้นปลูกพืชยืนต้นที่ต้องการใช้เนื้อไม้ระยะยาว เนื่องจากคาดว่าจะ ไม่มีลูกหลานมาทำสวนยางต่อในรุ่นถัดไป จึง วางแผนว่าเมื่อยางพาราหมดอายุกรีต จะคงไว้แต่ไม้ ยืนต้น เพื่อขายไม้เป็นหลัก

ทั้งนี้ ปัจจัยสำคัญที่ทำให้กลุ่ม ผู้เข้าร่วมโครงการ ตัดสินใจเข้าร่วม เนื่องจากการ อดทนงบประมาณและปัจจัยการผลิต และการ ให้ความรู้จากการยางแห่งประเทศไทย (กยท.)

ทั้งนี้ ในการสนทนากลุ่มของชาวสวน ยาง พบข้อมูลว่า การทำสวนยางยั่งยืนนี้ ยังมี ปัญหาอีกหลายอย่าง เช่น กรณีของการปลูกโกโก้ แต่ไม่มีแหล่งรับซื้อ หรือกรณีที่ทุกสวนล้วนปลูกผักสวน ครว ทำให้ไม่สามารถขายในชุมชนได้ เนื่องจากมีผลผลิตกันทุกสวน กรณีนี้อาจต้องเพิ่มศักยภาพแก่ชุมชน เช่น การรวมกลุ่มเพื่อนำไปขายในตลาด หรือพัฒนาการแปรรูประดับสูงในกรณีของโกโก้ เป็นต้น

ส่วนความกังวลในอนาคตนั้น ส่วนใหญ่กังวลเรื่องการที่คนรุ่นใหม่ ไม่ได้กลับมาทำงานใน ชุมชน หรือสานต่อการทำสวนยาง เนื่องจากมาจากสองประเด็น ประกอบด้วยการที่ ส่วนใหญ่เป็นชาวสวนยาง รายย่อย ทำให้เมื่อแบ่งมรดกถึงรุ่นลูกหลานยิ่งทำให้ขนาดของสวนมีขนาดเล็กลง จนไม่สามารถใช้ประกอบ เป็นอาชีพหลักได้ ส่วนประเด็นที่สองนั้น เป็นผลมาจากการที่คนรุ่นใหม่มีการศึกษามากขึ้น การทำงานข้าง นอกชุมชนหรือเมืองใหญ่ให้ค่าตอบแทนสูงกว่าการกลับมาทำสวนยางหรือทำงานในพื้นที่

1.3 บ้านปากน้ำท่าม่วง ต.วัง อ.ท่าชนะ จ.สุราษฎร์ธานี (ประมงยั่งยืน)

กิจกรรมในโครงการชุมชนสีเขียวยั่งยืน เพื่อความมั่นคงทางอาหารด้านประมงพื้นบ้าน ของ พื้นที่ปากน้ำท่าม่วง คือ การทำเขตอนุรักษ์หอยและสัตว์ทะเล การทำบ้านปลา/ซั้ง และการแปรรูป ลินค้าประมง ทั้งนี้ บ้านปากน้ำท่าม่วง มีประชากร ประมาณ 200 กว่าคน จำนวน 84 ครัวเรือน ร้อยละ 80 ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน ผลการดำเนินงานที่สำคัญประกอบด้วย

1) การจัดตั้งเขตอนุรักษ์ดอนหอย ซึ่งห้ามทำการประมงหอยตลับ ในพื้นที่ แต่เปิดให้มีการจับ ได้ตามฤดูกาล โดยอนุญาตให้จับด้วยมือเท่านั้นห้ามใช้ เครื่องมือ โดยใน 1 ปี อนุญาตให้ทำประมงได้ เพียง 1 เดือน ทำให้มีหอยให้ทำประมงได้ยาวนาน เป็นแหล่งแม่พันธุ์ให้พื้นที่ ข้างเคียง และพบว่าหอยที่จับได้มีขนาดใหญ่กว่าการทำประมง ปกติ นับเป็นการจัดการที่นำไปสู่ความยั่งยืนอย่างแท้จริง

2)

การวางบ้านปลา

หรือซั้งปลา ซึ่งมีการวางทุกปี ทำให้เป็นแหล่งรวมปลาของชุมชน ทำให้ชาวประมงไม่ต้องออกไปทำประมงไกลฝั่ง สามารถลดต้นทุนการทำประมงได้มาก ทั้งยังทำให้ทรัพยากรประมงมีความอุดมสมบูรณ์ขึ้น

3) การแปรรูปสัตว์น้ำ ซึ่ง ปลาที่นำมาแปรรูป ได้แก่ ปลากระบอก ปลาทวาย ปลาทุบ ปลาเสียด และปลาหลังเขียว การแปรรูปสัตว์น้ำ นอกจากสามารถเก็บไว้บริโภคในครัวเรือนแล้ว ยังเป็นการเพิ่มราคาผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำจากการทำประมงให้มีราคาสูงขึ้น และส่งขายภายนอกเป็นรายได้หลักของสมาชิกกลุ่มได้อีกทาง

จากผลการสนทนากลุ่มบ้านปากน้ำท่าม่วง พบว่า เป้าหมายของโครงการที่สำคัญ คือ การทำเขตอนุรักษ์หอยและสัตว์ทะเล การทำบ้านปลา/ซั้งนั้น ประสบความสำเร็จ ทำให้มีทรัพยากรสัตว์น้ำมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งหอยตลับ ส่วนการแปรรูปสินค้าประมงนั้น พบว่ายังมีปัญหาเกี่ยวกับเสถียรภาพของวัตถุดิบและราคาสัตว์น้ำ เนื่องจากในช่วงที่สัตว์น้ำราคาสูง การแปรรูปจะได้ราคาน้อยกว่าแปรรูป ในขณะที่การแปรรูปบางครั้งกลับขาดวัตถุดิบในการดำเนินงานเนื่องจากสถานการณ์คลื่นลมที่ชาวประมงไม่สามารถออกเรือได้ รวมถึงปัญหาสัตว์น้ำจากเครื่องมือประมงพื้นบ้านนั้น มีความหลากหลายทำให้ไม่สามารถจับสัตว์น้ำได้จำนวนที่สม่ำเสมอ ทำให้วางแผนหรือการบริหารจัดการการแปรรูปทำได้ยาก

1.4 กลุ่มชาติพันธุ์มานิ อ.ปะเหลียน จังหวัดตรัง (เกษตรอัตลักษณ์)

“มานิ” เป็นคนดั้งเดิมในแหลมมลายู อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มย่อยประมาณ 20-30 คน กระจายอยู่ตามพื้นที่ป่าเขาในภาคใต้ของประเทศไทยแถบจังหวัดพัทลุง ตรัง สตูล และยะลา ในอดีตเป็นกลุ่มคนที่มีวิถีชีวิตแบบเคลื่อนย้าย การหาของป่าล่าสัตว์ โดยใช้ “บอเลา” หรือ ลูกดอกอาบยาพิษ โดยทั่วไปคนไทยไม่คุ้นกับคำว่ามานิมากนัก คนทั่วไปมักเรียกพวกเขาว่า “ซาไก” ซึ่งเป็นคำที่คนไทยและทางราชการใช้ คำว่า “ซาไก” ตามความหมายแปลว่า “ทาส” เป็นภาษามลายู ปัจจุบันในประเทศมาเลเซียเลิกใช้คำๆ นี้ไปแล้ว แต่อย่างไรก็ตาม ชนกลุ่มนี้ก็มีชื่อเรียกตัวเอง ว่า “มานิ” แปลว่าคน บ่งบอกถึงความ เป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมและมีศักดิ์ศรี มานิเป็นกลุ่มชนในวัฒนธรรมการหาของป่าล่าสัตว์ และดำรงชีวิต อยู่กับธรรมชาติอย่างกลมกลืน ยังไม่คุ้นเคยและรับรู้การพัฒนาทางวัตถุ (สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และชุมพล โปธิสาร, 2558)

โครงการชุมชนสีเขียวด้านเกษตรอัตลักษณ์ เป็นการดำเนินงานเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์มานิ ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง มีเป้าหมายโครงการเพื่อ เป็นพื้นที่รูปธรรมศูนย์การเรียนรู้การใช้ประโยชน์และขยายพันธุ์พืชอัตลักษณ์พื้นถิ่นสมรม (ผสมผสาน) เพื่อ จัดตั้งกองทุนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อ ยกระดับสู่การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้อัตลักษณ์แบบ Longstay และเพื่อพัฒนาศักยภาพความรู้ความเข้าใจให้ชุมชนด้านการปกป้อง การดูแลรักษา และการใช้ทรัพยากร

อย่าง
ยั่งยืน

ส่วนกิจกรรมหลักของโครงการประกอบด้วย การส่งเสริมการขยายพันธุ์พืชอาหาร และพืชสมุนไพร

และการรวบรวมความรู้เกี่ยวกับพืชอาหาร และพืชสมุนไพร

จากข้อมูลของนฤมล ชุนวิช่วย (2565) กลุ่มชาติพันธุ์มานิกลุ่มนี้ เรียกว่ากลุ่มศรีลึง (เขาน้ำเต้า/เขาดิง) ซึ่งมีอยู่ประมาณ 45-50 คน ทั้งนี้ จากข้อมูลของนฤมล ชุนวิช่วย ชำตัน พบว่า ชาวมานิในพื้นที่ป่าบริเวณเทือกเขาบรรทัดได้รับนิเวศบริการในรูปแบบอาหารจากธรรมชาติ เป็นพืชจำนวน 93 ชนิด และสัตว์จำนวน 65 ชนิด ส่วนแหล่งน้ำนั้น นฤมล ได้ให้ข้อมูลไว้ว่า “แหล่งน้ำที่ชาวมานิใช้สำหรับอุปโภคหรือใช้สอยทั่วไป จะเป็นลำห้วยสายเล็ก ๆ ไกล่กับทับที่อาศัย ส่วนแหล่งน้ำสำหรับบริโภคจะอยู่บริเวณต้นน้ำหรืออยู่ด้านบนขึ้นไปห่างจากทับ โดยที่ชาวมานิจะเลือกแหล่งน้ำที่สะอาด ปราศจากกิจกรรมหรือการตั้งทับที่อยู่เหนือแหล่งน้ำดื่มใด ๆ ทั้งสิ้น”

ผลการขับเคลื่อนพบว่า ความมั่นคงทางอาหาร และเกษตรอัตลักษณ์ของกลุ่มมานิ อยู่ในสถานการณ์น่าเป็นห่วง เนื่องจาก พวกเขาไม่มีกิจกรรมสิทธิที่ดินทำกินและอยู่อาศัย ขาดทักษะแรงงานระดับสูง มีรายได้จากการรับจ้างรายวัน และหาของป่าขายและยังชีพ ทั้งยัง มีสิทธิในการต่อรองทางการเมือง

ต่ำ ทำให้ขาดความมั่นคงทางด้านอาหาร ตั้งแต่ด้านการมีที่อาหารเพียงพอ เนื่องจากกลุ่มมานิ ตั้งแต่เด็ก และผู้ใหญ่ยังมีอาหารไม่ครบมือ เป็นอาหารที่มีคุณภาพต่ำ ขาดน้ำสะอาดในการบริโภค-อุปโภค ทำให้มีปัญหาด้านสุขอนามัยและการดูแลสุขภาพที่ดี รวมถึงการขาดเสถียรภาพด้านอาหาร ซึ่งนอกจากการที่ไม่มีอาหารครบมือแล้ว พวกเขายังไม่สามารถสะสมอาหารในรูปแบบต่างๆ ได้ ว่าจะจะเป็นในรูปของสวนผลไม้ แปลงเกษตร และการแปรรูปแบบต่างๆ ได้ ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงอาหารได้อย่างเพียงพอตลอดเวลา ทั้งยังมีความเสี่ยงในการเข้าถึงอาหารเมื่อเกิดความขาดแคลนขึ้นมาอย่างกะทันหัน จึงมีภาวะพึ่งพาภายนอกในระดับสูง สอดคล้องกับข้อมูลของนฤมล ชุนวิช่วย (2565) ที่พบว่า การประเมินความอยู่ดีมีสุขของชาวมานิ ในด้านความเพียงพอของอาหาร ความเพียงพอของน้ำดื่ม น้ำใช้ การมีวัตถุดิบเพียงพอในการสร้างที่พักอาศัย ความมั่นคงในการเข้าถึงทรัพยากร และความมั่นคงในการเข้าถึงบริการจากระบบนิเวศ ในปัจจุบันอยู่ในระดับน้อย และการคาดการณ์แนวโน้มในอนาคตว่าจะยิ่งลดลง

1.5 บ้านจะรังตาดง ต.ท่าธง อ.รามัน จ.ยะลา (การจัดการลุ่มน้ำสายบุรี)

บ้านจะรังตาดง มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่ม ติดแม่น้ำสายบุรี ที่มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาสันกาลาศรี ไหลผ่านมาทางแม่น้ำตอนบนในเขตอำเภอสุคีริน ผ่านมาทางอำเภอศรีสาคร อำเภอเรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส และลงสู่พรุลานควายหรือบึงโต๊ะพรายหรือพรุน้ำดำ ซึ่งเป็นแอ่งน้ำและป่าพรุที่สำคัญของพื้นที่ ลักษณะภูมิอากาศแบบร้อนชื้น มี 2 ฤดู คือ ฤดูร้อนและฤดูฝน ฤดูฝนจะมีน้ำหลากและน้ำส่วนเกินในแม่น้ำสายบุรี จะไหลเข้ามาในพรุลานควายและพรุต่าง ๆ ในพื้นที่ พรุจะทำหน้าที่เป็นกักเก็บน้ำ พรุมีลักษณะเหมือนทะเลสาบ ในเดือนตุลาคม-ธันวาคม ซึ่งในช่วงนี้จะมีพรุมีลักษณะเหมือนทะเลสาบ หากน้ำล้นจากพรุ จะท่วมบ้านเรือน ท่วมเลี้ยงสัตว์ของชาวบ้าน เดือนมกราคมถึงเดือนกันยายน น้ำบางส่วนในพรุจะระบายลงสู่แม่น้ำสายบุรี ในอดีตพื้นที่ลุ่มบางส่วน ชาวบ้านจะใช้ทำนาในฤดูน้ำหลาก เรียกว่า นาพรุ หรือนาปีและใช้เรือในการเก็บเกี่ยวข้าว

1) ความเป็นมาของหมู่บ้าน

เดิมบ้านจะรังตาดงชื่อว่า จือแร ซึ่งหมายถึง ป่าดงดิบ มีสัตว์ดุร้าย เช่น เสือ สิงห์โต กระตัง กวาง ช้างป่า และอีกหลากหลายชนิดอาศัยอยู่ ป่าจือแร แห่งนี้ตั้งอยู่ใกล้กับแม่น้ำ ซึ่งปัจจุบันนี้เรียกแม่น้ำนี้ว่า “แม่น้ำสายบุรี” ป่าจือแร แห่งนี้จึงมีฝูงสัตว์มากมายอาศัยอยู่และอุดมสมบูรณ์ไปด้วย ต้นไม้หลายชนิด พื้นที่ใกล้เคียง ป่าจือแร นี้เป็นทุ่งนาที่มีชาวบ้านประมาณ 3 – 5 หลังคาเรือน อาศัยอยู่ ต่อมาก็ได้มีชาวบ้านจากที่อื่นเดินทางเข้ามาอาศัยด้วย และได้จับจองที่ดินในละแวกนั้น เพื่อประกอบอาชีพ คือการทำนา และการเกษตร รอบ ๆ ทุ่งนานั้นมีต้นตาลเป็นจำนวนมาก ต่อมา ก็ได้มีชาวบ้านจากถิ่นอื่นเข้ามาอีกมาจนไม่มีที่อาศัยชาวบ้านหลาย ๆ คนจึงรวมตัวกันเพื่อบุกเบิกป่าจือแร โดยเริ่มจากพื้นที่ใกล้แม่น้ำก่อน ชาวบ้านที่อยู่ริมแม่น้ำ ใช้เรือในการเดินทางไปยังหมู่บ้านอื่นๆ เช่น เกะรอ โคกงอ มือล่อ และในหมู่บ้านใกล้เคียง ใช้เรือในการสัญจรไปมา ในขณะนั้นชาวบ้านเริ่มมีอาชีพใหม่คือค้าขาย แต่ชาวบ้านที่อยู่ริมแม่น้ำใช้เส้นทางน้ำในการสัญจรเพื่อค้าขาย หมู่บ้านนี้จะมีท่าเรือ ซึ่งชาวบ้านจะตั้งผ้าผูกไว้กับไม้คล้าย ๆ ธง เพื่อเป็นสัญลักษณ์ว่ามีท่าเรือและมีหมู่บ้านมีผู้คนอาศัยอยู่ (ผ้าที่ตั้งไว้เป็นประวัติความเป็นมาของชื่อตำบลคือท่าธงในปัจจุบันนี้) ซึ่งชาวบ้านที่อาศัยอยู่ใกล้ นั้น จะเรียกหมู่บ้านเล็ก ๆ นี้ว่า กางจือแร (คือหมู่บ้านจะรังตาดงนั่นเอง) ซึ่งหมายถึง หมู่บ้านที่เกิดจากป่าดงดิบมาก่อน ส่วนชาวบ้านบ้านจือแร จะเรียกหมู่บ้านทุ่งนา นั้น คือ บ้านตาดงเนื่องจาก คำว่าตาดง มาจาก รอบหมู่บ้านทุ่งนาล้อมรอบด้วยต้นตาลเป็นจำนวนมาก แล้วต้นตาลต้นหนึ่งในหมู่บ้าน ถูกฟ้าผ่า ต้นตาลต้นนั้นจึงด้วน ต้นตาลภาษามลายูท้องถิ่นเรียกว่า ตา (ต้นตาล) ด้วน ในภาษามลายูท้องถิ่น เรียกว่า กูดง (ด้วน)

แต่ชาวบ้านในสมัยนั้นเรียก คำว่ากูดง สั้น ๆ ว่า ดง จึงเป็นประวัติความเป็นมาที่ทำให้เกิดหมู่บ้านบ้านจะรังตาดง ในปัจจุบันนี้ หมู่บ้านจะรังตาดงเป็นหมู่บ้านที่มีป่าล้อมรอบ ซึ่งเป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์และมีหมู่บ้านเล็กไม่กี่หลังเรือน ต่อมาบ้านจะรังตาดงได้พัฒนามาเรื่อย ๆ จนเป็นหมู่บ้านที่มีครัวเรือนมากกว่าหมู่บ้านอื่น ๆ ในตำบลท่าธง

2) วิถีชีวิตทางเศรษฐกิจ

การประกอบอาชีพ ประชากรส่วนใหญ่ในพื้นที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ได้แก่ สวนยางพารา สวนผลไม้ และการค้าขาย ในอดีตพื้นที่บ้านจะรังตาดงมีการทำนา โดยชุมชนจะร่วมมือลงแขกในการเก็บเกี่ยวจากนั้นนำผลผลิตส่วนหนึ่งเก็บไว้เป็นเมล็ดพันธุ์ปีต่อไป นอกจากนั้นจะแบ่งปันให้เครือญาติ แต่มาภายหลังเนื่องจากการนิยมปลูกยางพารา ทำให้การทำนาปีได้สูญหายไปเหลือเพียงพื้นที่นาร้าง

บ้านจะรังตาดง เป็นชุมชนเกษตรกรรมเก่าแก่ ในพื้นที่ตอนกลางของแม่น้ำสายบุรี ก่อกำเนิดมาจากการบุกเบิกพื้นที่ทำการเกษตรแบบหมุนเวียน พัฒนาการมาสู่เกษตร “คูซัง” ระบบวนเกษตรสวนป่าที่มีความหลากหลายของพันธุ์พืช มีระบบนิเวศที่เป็น ป่าพรุและแหล่งน้ำจืดที่สมบูรณ์ ประชากรประกอบอาชีพเกษตรกรรมและประมงน้ำจืด เป็นดินแดน “ครูเปาะสุ” เปาะสุ วาแมตติชา ผู้นำธรรมชาติ ที่ในอดีตรัฐตีตราว่า “เป็นกบฏแบ่งแยกดินแดน” แต่เป็น “นักพัฒนาที่ชาวบ้านชอบ” เพราะเป็นนักพัฒนาชุมชนที่เข้าใจธรรมชาติ และเข้าใจผู้อื่น เข้าใจตนเอง และนำพาชุมชนให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติ

3) ชุมชนจัดการตนเองเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร

การจัดกิจกรรมในชุมชน ดำเนินการ โดยกลุ่มอนุรักษ์แม่น้ำสายบุรีบ้านจะรังตาตง มีนายกอเซ็ง อาบูชิ เป็นปราชญ์ชาวบ้านร่วมกับทีมงานในชุมชน ประมาณ 30 คน ประกอบด้วยเครือข่ายปราชญ์ชุมชน เครือข่ายสตรี และเครือข่ายเยาวชน สถาน่องานด้านความมั่นคงทางอาหาร และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กิจกรรมที่สำคัญ ๆ ประกอบด้วย

1) การปลูกผักปลอดสารรอบบ้านและผักแปลงใหญ่ กิจกรรมนี้ดำเนินการโดยเครือข่ายเยาวชน เพื่อให้เยาวชนรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และให้คนในชุมชนได้รับประทานผักปลอดสารเพื่อเสริมสร้างสุขภาพของคนในชุมชน นอกจากนี้ การปลูกผักปลอดสารยังเป็นพื้นที่กลางที่ให้เยาวชนและประชาชนในพื้นที่มีพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยจัดตั้งศาลาผักปลอดสารขึ้น เป็นเสมือนสำนักงานกลางของชุมชน

สภาพปัจจุบัน ไม่มีเครือข่ายเยาวชนสานงานต่อในพื้นที่ ทั้งนี้เพราะเยาวชนรุ่นใหม่ออกไปเรียนนอกพื้นที่บ้าง ต่างจังหวัดบ้าง และบางส่วนก็ไปทำงานตามถนัด ทำให้ไม่สามารถหาเยาวชนมาสานงานต่อได้ กลุ่มเยาวชนปลูกผักปลอดสารก็สลายไป ประจวบกับพื้นที่แปลงใหญ่สำหรับการเพาะมีการตั้งบ้านเรือนเข้ามาแทนที่ จึงส่งผลให้การปลูกมีน้อยลง ผักที่ปลูกได้ไม่เพียงพอต่อการบริโภคภายในชุมชน จึงมีการนำผักจากตลาดสดเทศบาลนครยะลามาขายในพื้นที่

2) การสร้างวังปลา บ้านจะรังตาตงมีปลาและสัตว์น้ำอื่น ๆ กว่า 30 ชนิด โดยการกำหนดพื้นที่จุดศูนย์กลางประมาณ 10 ไร่ อยู่ริมแม่น้ำสายบุรี ทางทิศตะวันออกของหมู่บ้าน และปลูกหรือปล่อยให้ต้นไม้ที่มีผลที่ปลากินได้ เช่น มะเดื่อ เตยโต และมีการจัดทำข้อตกลง (ฮุก่มฟากัด) ว่าชาวบ้านจะไม่จับสัตว์น้ำในบริเวณนี้ ปล่อยให้เป็นที่อนุรักษ แต่ให้ชาวบ้านจะหากินดักปลาด้วยเครื่องมือพื้นบ้าน ในบริเวณใกล้เคียงได้ ทั้งนี้ เพื่อเป็นจุดขยายพันธุ์ของสัตว์น้ำในแม่น้ำสายบุรี ซึ่งมีหลายชุมชนในเขตริมแม่น้ำสายบุรีนำแนวคิดนี้ไปใช้ นับรวมทั้งชาวบ้านในชุมชนที่มีสวนดิตริมแม่น้ำ ก็เริ่มหันมาเขตอนุรักษหรือวังปลาเล็ก ๆ มากขึ้น นอกจากนี้ยังมีการสำรวจพันธุ์ปลาในวังปลาซึ่งพบว่า มีปลากว่า 60 ชนิด การนำเครื่องมือ ฮุก่มฟากัด (ข้อตกลงร่วมกันของชุมชน) ส่งผลให้ชุมชนเกิดความเป็นเจ้าของและมีการหวงแหนพื้นที่ และช่วยกันดูแลไม่ให้ผู้ใดละเมิดข้อตกลง

ปัจจุบัน วังปลา ยังเป็นแหล่งอาหารที่มีความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่แห่งนี้ ชาวบ้านสามารถหาปลาเป็นรายได้เสริมได้ทุกวัน และมีปลาหลากหลายชนิด นอกจากนี้ วังปลา ยังมีความสัมพันธ์กับ พูลานควาย ทั้งนี้เพราะพูลานควายเป็นแหล่งที่ปลาจากแม่น้ำสายบุรีเข้าไปวางไข่ในฤดูน้ำหลากโดยปลาจะว่ายไปตามลำธารขนาดเล็กที่เชื่อมระหว่างแม่น้ำสายบุรีกับพูลานควาย ในระยะทางประมาณ 5 กิโลเมตรเมื่อถึงหน้าแล้งฝูงปลาก็จะว่ายลงมาที่วังปลาในแม่น้ำสายบุรีเหมือนเดิม “ปลาดำเนินชีวิตตามธรรมชาติหรือสัญชาตญาณ ถ้ามนุษย์รู้จักปลาเป็นอย่างดี ปลาก็ไม่มีความผิดไปจากแม่น้ำ แต่ถ้ามนุษย์โอบมากปลาก็จะไปจากมนุษย์”

3) ดุซงริมสายน้ำ (Dusong / Multiple Cropping System) หมายถึง **เกษตรแบบสวนป่า** ที่มีความหลากหลายของพันธุ์พืช ที่เกิดเองตามธรรมชาติและปลูกเพิ่ม อาทิ ยาง พุเรียน เงาะ มังคุด และ สะตอ เป็นต้น มีระบบการจัดการและใช้ประโยชน์ร่วมกันเชิงเครือญาติ ที่สืบทอดกันมาอย่างน้อยหนึ่งชั่วคน กรรมสิทธิ์ที่ดินอาจถือครองโดยคนใดคนหนึ่งหรือถือครองร่วมกัน แต่มีการจัดสรรผลผลิตร่วมกันในหมู่เครือญาติและสายตระกูล ทำให้ก่อเกิดเป็นความสัมพันธ์และการใช้ประโยชน์จากสินทรัพย์จากพื้นที่ร่วมกัน ตามที่ตกลงกันไว้ โดยที่ดินและสินทรัพย์ในที่ดิน อาจมีเจ้าของเป็นส่วนบุคคลหรือเป็นเจ้าของร่วมกัน ส่วนสินทรัพย์ ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ถือเป็นของทุกคนในชุมชน สามารถใช้ประโยชน์จากผลผลิตแต่ไม่ให้เกิดความเสียหาย ถ้าสินทรัพย์นั้นเกิดจากคนสร้างขึ้น ถือเป็นสมบัติของพี่น้องในตระกูลมีสิทธิ์ใช้ประโยชน์

ดุซงมีความสำคัญกับบ้านจะรังตาตงมาก เนื่องจากตั้งถิ่นฐานขึ้นมาด้วยดุซง ดุซงเป็นเสาหลักของความสัมพันธ์จากอดีตถึงปัจจุบัน ปัจจุบันชาวบ้านมีรายจ่ายมากขึ้น ดุซงถูกแทนที่ด้วยสวนผลไม้ผสมผสานด้วยพันธุ์ผลไม้ชนิดใหม่และยางพารา ขนาดของดุซงเล็กลงดุซงถูกเปลี่ยน มีผู้ถือครองกรรมสิทธิ์ ความหลากหลายของพันธุ์พืชและสัตว์ลดลง จึงหมายถึงชุมชนจะรังตาตงกำลังพบกับการทดสอบที่สำคัญของพระเจ้า จึงมีความพยายามของชาวบ้านบางส่วนรวมตัวกัน ฟื้นฟูการทำสวนดุซง เพราะเมื่อเศรษฐกิจตกต่ำ ยางราคาถูกลง ดุซงสามารถเป็นที่พึ่งของครอบครัว ผลผลิตจากดุซงเมื่อประเมินในทางรายได้อาจไม่มากนัก แต่สามารถลดรายจ่ายในครอบครัวได้ เพราะพืชในดุซงเป็นพืชอาหารที่สามารถบริโภคได้ นอกจากนั้น ยังใช้ดุซงเป็นเครื่องมือเป็นสร้างความสัมพันธ์ให้คนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีความมั่นคงทางอาหารและจิตใจของคนในชุมชนให้เป็นปึกแผ่น

แม้ว่าการประเมินในระดับชุมชน ซึ่งพบว่าชุมชนจะรังตาตง จะมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ แต่สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ชุมชนไม่ได้ตั้งอยู่ลอยๆ ในพื้นที่แต่ยังสัมพันธ์กับพื้นที่ภายนอกด้วย การเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอกย่อมส่งผลกระทบต่อในชุมชนไปด้วย ลำพังการมีอาหารเพียงพอ ยังไม่สามารถสร้างฐานความมั่นคงให้กับชุมชนได้ หากชุมชนไม่มีส่วนเกินทางเศรษฐศาสตร์เพื่อลงทุนกับคุณภาพชีวิตด้านอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาของบุตรหลาน จึงทำให้ในปัจจุบันเด็กรุ่นใหม่ของจะรังตาตงออกไปทำงานนอกพื้นที่มากขึ้น เพื่อส่งเงินกลับมาช่วยเหลือที่บ้าน นอกจากนี้ จุดแข็งของสวนดุซงที่มีความหลากหลายของผลไม้สูง แต่เมื่อนอกพื้นที่มีการผลิตผลไม้พวกนี้ในลักษณะเชิงเดี่ยวมากขึ้น ผลไม้จากสวนดุซงจึงกลายเป็นภาระแทนรายได้ เพราะในช่วงที่ผลไม้เหล่านั้นออกผล กลับไม่มีราคาแต่อย่างใด เช่นในช่วงที่คณะผู้ประเมินลงพื้นที่แล้วพบว่า ลองกองในพื้นที่เหลือเพียงราคากิโลกรัมละ 4 บาท ผู้เข้าร่วมโครงการยังให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่าผลไม้อื่นๆ ก็ไม่ต่างกัน แม้แต่ทุเรียนบ้านก็ไม่มีราคา เพราะการเดินทางไม่สะดวก รวมถึงคนนอกหวั่นเกรงเรื่องความปลอดภัยจากสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่

ทั้งนี้ ข้อเสนอของชุมชน คือ การแปรรูปผลไม้จากสวนดง แต่ยังคงความรู้ในด้านนี้ ที่ทำได้ยังมีเพียงทุเรียนกวน ซึ่งก็ไม่ได้มีราคาสูงนัก เพราะยังขาดการประชาสัมพันธ์ และปัญหาเรื่องราคาการขนส่ง

2. ผลการรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์

โครงการชุมชนสีเขียวเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน นี้ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยสัมภาษณ์ ผลจากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 128 คน เป็นดังนี้

2.1 จำนวนกลุ่มเป้าหมายรายพื้นที่

ลำดับที่	ชุมชน	จำนวน (n=128)	ร้อยละ
1	บ้านไหนดง	27	21.09
2	บ้านทุ่งแสงทอง	25	19.53
3	บ้านปากน้ำท่าม่วง	25	19.53
4	บ้านจะรังตาตง	25	19.53
5	กลุ่มชาติพันธุ์มณี	26	20.31

2.2 สถานภาพทางเพศ

ลำดับที่	คำตอบ (n=128)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1	ชาย	47	36.72
2	หญิง	81	63.28

2.3 สถานภาพในโครงการ

ลำดับที่	คำตอบ (n=128)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1	ทีมขับเคลื่อน	13	10.16
2	ผู้ร่วมโครงการ	88	68.75
3	ผู้รับผลประโยชน์จากโครงการ	27	21.09

2.14 จำนวนสมาชิกในครอบครัว

พื้นที่	น้อยที่สุด (คน)	มากที่สุด (คน)	เฉลี่ย (คน)	S. D
บ้านไหนดง	8	2	4.50	1.73
บ้านทุ่งแสงทอง	6	1	2.96	1.19
บ้านปากน้ำท่าม่วง	1	8	3.4	1.68
บ้านจะรังตาตง	8	3	5.22	1.46

2.5 เหตุผลที่เข้าร่วมโครงการ

ลำดับที่	เหตุผล	จำนวน (n=99)	ร้อยละ
1	ได้รับความรู้	44	44.44
2	เพิ่มรายได้	22	22.22
3	การมีส่วนร่วม	18	18.18
4	อื่นๆ	15	15.15

2.6 กรรมสิทธิ์ที่ดิน

พื้นที่	น้อยที่สุด (ไร่)	มากที่สุด (ไร่)	เฉลี่ย (ไร่)	S. D
บ้านไหนดั้ง	0.00	30.00	11.14	7.82
บ้านทุ่งแสงทอง	2.5	41.00	14.71	8.42
บ้านปากน้ำท่าม่วง	0.00	28.00	5.39	7.89
บ้านจะรังตาตง	1.00	30.00	8.89	7.17
กลุ่มชาติพันธุ์มณี	-	-	-	-

หมายเหตุ กลุ่มชาติพันธุ์มณี ไม่มีใครมีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน

2.7 การใช้ประโยชน์ที่ดินตามกิจกรรมในโครงการ (ไร่)

พื้นที่	น้อยที่สุด	มากที่สุด	เฉลี่ย	S. D	สัดส่วนที่ดิน
บ้านทุ่งแสงทอง (สวนยาง ยั่งยืน)	2.5	14.00	6.17	2.74	1: 2.37
บ้านจะรังตาตง (สวนดง)	0.50	5.00	1.77	1.05	1: 5.03

2.8 ชนิดพันธุ์พืชในโครงการสวนยางยั่งยืน (ให้ระบุคน 5 ชนิด)

ลำดับที่	พืช		จำนวน (คน)	ร้อยละ
1	พืชระยะสั้น	ผักเหลียง ตะไคร้ ผักกูด ผักกูด ฯลฯ	27	21.77
2	พืชระยะกลาง	กล้วย ไม้ โกโก้ ฯลฯ	17	13.71
3	พืชระยะยาว	สะตอ ตะเคียน สะเดาเทียม ทุเรียน ฯลฯ	80	64.52

2.9 ชนิดพันธุ์ในสวนดง (ให้ระบุคน 5 ชนิด)

ลำดับที่	พืช	จำนวน (178 คำตอบ)	ร้อยละ
1	ทุเรียน	36	20.22
2	ลองกอง	31	17.42
3	ไม้ใช้สอย (สะเดา ไม้)	19	10.67

4	สะตอ	17	9.55
5	เงาะ	17	9.55
6	มังคุด	14	7.87
7	ลางสาด	17	9.55
8	อื่นๆ (ผักพื้นบ้าน กล้วย ลำไย ขนุน ฯลฯ)	27	15.17

จากการสัมภาษณ์ พบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 63.25 เป็นผู้ร่วมโครงการ ร้อยละ 68.75) เป็นผู้รับประโยชน์ ร้อยละ 21.09 ส่วนที่เหลือร้อยละ 10.16 เป็นทีมขับเคลื่อน ทั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลมีจำนวนสมาชิกในครอบครัวมากที่สุด 8 คน น้อยที่สุด 1 คน ส่วนเหตุผลที่เข้าร่วมโครงการเนื่องจากต้องการได้รับความรู้ ร้อยละ 44.44 และต้องการเพิ่มรายได้ ร้อยละ 22.22 ทั้งนี้ เมื่อสอบถามเกี่ยวกับการถือครองที่ดินที่ พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการจากบ้านทุ่งแสงทอง มีจำนวนถือครองที่ดินมากที่สุดที่ 41 ไร่ (เฉลี่ย 14.71 ไร่) ส่วนบ้านไหนหนั่งและจะรังตาดง มีสัดส่วนถือครองที่ดินสูงสุดจำนวน 30 ไร่ (เฉลี่ย 11.17 ไร่ และ 8.89 ไร่ ตามลำดับ) และปากน้ำท่าม่วง 28 ไร่ (เฉลี่ย 5.39 ไร่) ในขณะที่กลุ่มชาติพันธุ์มอญไม่มีใครที่มีกรรมสิทธิ์หรือถือครองที่ดิน

กล่าวเฉพาะการใช้ประโยชน์ที่ดินตามกิจกรรมในกลุ่มชุมชนสวนยางยั่งยืน (บ้านทุ่งแสงทอง) และสวนดง (บ้านจะรังตาดง) นั้น พบว่า ชาวสวนยางพาราบ้านทุ่งแสงทองมีที่ดินที่เข้าร่วมโครงการน้อยที่สุดที่ 2.5 ไร่ สูงสุด 14.00 เฉลี่ยคนละ 6.17 ไร่ ส่วนพืชที่ปลูกในส่วนยางนั้น ชาวสวนยางพาราส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 64.52 ปลูกพืชระยะยาว เช่น สะตอ ตะเคียน สะเดาเทียม และทุเรียน เป็นต้น รองลงมาปลูกพืชระยะสั้น คิดเป็นร้อยละ 21.77 โดยพืชที่ปลูกประกอบด้วย ผักเหลียง ตะไคร้ ผักกูด และผักกูด เป็นต้น ส่วนที่เหลือเลือกปลูกพืชระยะกลาง เช่น กล้วย ไม้ และโกโก้ คิดเป็นร้อยละ 13.71 ในขณะที่ผู้เข้าร่วมโครงการที่บ้านจะรังตาดง มีสัดส่วนที่ดินที่ทำสวนดง น้อยที่สุดที่ 0.50 ไร่ มากที่สุดที่ 5.00 ไร่ เฉลี่ยคนละ 1.77 ไร่ เมื่อสอบถามเกี่ยวกับพืชที่ปลูกในสวนดงจำนวนคนละ 5 ชนิด พบว่า พืชที่ผู้เข้าร่วมโครงการปลูกในสวนดง ประกอบด้วย ทุเรียน (ร้อยละ 20.22) ลองกอง (ร้อยละ 17.42) ผักพื้นบ้าน เช่น กล้วย ลำไย ขนุน ฯลฯ (ร้อยละ 15.17) ไม้ใช้สอย (สะเดา/ไม้) (ร้อยละ 10.67) ส่วนที่เหลือเป็น สะตอ ลางสาด และเงาะมีจำนวนเท่ากันที่ร้อยละ 9.55 และมังคุด ร้อยละ 7.87

3. ผลการเข้าร่วมโครงการชุมชนสีเขียวเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านความมั่นคงทางอาหาร

ในแบบสอบถามตอนนี้ เป็นการตอบข้อมูลเกี่ยวกับผลการเข้าร่วมโครงการชุมชนสีเขียวเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านความมั่นคงทางอาหาร โดยเป็นการตอบแบบประมาณค่า (Rating Scale) โดยที่ระดับของมาตรา คือ 0 = ไม่มีข้อมูล 1 = น้อยที่สุด 2 = น้อย 3 = ปานกลาง 4 = มาก 5 = มากที่สุด และ N/A = ไม่แน่ใจ และ กำหนดเกณฑ์การแปลความหมายตามแนวคิดของลิเคิร์ต (Likert' Rating Scale) (บุญชม ศรีสะอาด, 2545: 166) โดยการใช้ค่าเฉลี่ยเป็นช่วงคะแนน ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง	4.50 - 5.00	หมายถึง	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	3.50 - 4.49	หมายถึง	มาก
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	2.5 - 3.49	หมายถึง	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	1.50 - 2.49	หมายถึง	น้อย
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	1.00-1.49	หมายถึง	น้อยที่สุด

ลำดับที่	รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย	S. D	แปลผล
1	ท่านมีส่วนร่วมกับโครงการตั้งแต่ขั้นจัดทำโครงการ	4.28	0.80	มาก
2	ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการทุกกิจกรรม	4.22	0.91	มาก
3	การเข้าร่วมโครงการทำให้ท่านมีรายได้มากขึ้น	3.53	1.43	มาก
4	การเข้าร่วมโครงการทำให้ท่านมีความรู้เกี่ยวกับชุมชนสีเขียวมากขึ้น	4.24	0.81	มาก
5	การเข้าร่วมโครงการทำให้ครัวเรือนของท่านมีมั่นคงทางอาหารมากขึ้น	4.09	0.82	มาก
6	การเข้าร่วมโครงการทำให้ชุมชนของท่านมีความมั่นคงทางอาหารมากขึ้น	4.01	0.83	มาก
7	การเข้าร่วมโครงการทำให้ท่านมีความสุขในชีวิตมากขึ้น	4.39	0.65	มาก
8	การเข้าร่วมโครงการทำให้ท่านสุขภาพกายดีขึ้น	4.40	0.57	มาก
9	การเข้าร่วมโครงการทำให้ท่านมีสุขภาพจิตดีขึ้น	4.45	0.57	มาก
10	การเข้าร่วมโครงการทำให้ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ของท่านดีขึ้น	4.22	0.73	มาก
11	การเข้าร่วมโครงการทำให้ท่านมีการพัฒนาตัวเองมากขึ้น	4.39	0.60	มาก

เมื่อสอบถามเกี่ยวกับผลจากการเข้าร่วมโครงการชุมชนสีเขียวเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านความมั่นคงทางอาหารของแต่ละชุมชน ผลการประเมิน พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการตอบว่ามีผลระดับมาในทุกด้าน โดยด้านที่มีคะแนนสูงสุด ประกอบด้วย การเข้าร่วมโครงการทำให้มีสุขภาพจิตดีขึ้น (4.45 คะแนน) การเข้าร่วมโครงการทำให้สุขภาพกายดีขึ้น (4.40 คะแนน) การเข้าร่วมโครงการทำให้มีความสุขในชีวิตมากขึ้น (4.39 คะแนน) และการเข้าร่วมโครงการทำให้ท่านมีการพัฒนาตัวเองมากขึ้น (4.39 คะแนน) ส่วนด้านที่ได้รับคะแนนประเมินน้อยที่สุด คือ การเข้าร่วมโครงการทำให้ท่านมีรายได้มากขึ้น (3.53 คะแนน)

หากนำข้อมูลผลประเมินไปตรวจสอบกับความคาดหวังก่อนเข้าร่วมโครงการ ซึ่งส่วนใหญ่ให้เหตุผลที่เข้าร่วมโครงการว่าต้องการได้รับความรู้ (ร้อยละ 44.44) และต้องการเพิ่มรายได้ (ร้อยละ 22.22) นั้นจะพบว่าในส่วนของด้านความรู้ นั้น ผู้เข้าร่วมโครงการได้รับตามความคาดหวังมากที่สุด ในขณะที่การเพิ่มรายได้ได้รับตามความคาดหวังน้อยที่สุด

4. ผลการวิเคราะห์ความมั่นคงทางอาหาร ด้วยกรอบแนวคิดเรื่องการทำมาหากิน

เมื่อนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ความมั่นคงทางอาหารของชุมชน ด้วยกรอบแนวคิดเรื่องการทำมาหากินของ Department for International Development สามารถสรุปเกี่ยวกับทุนของชุมชนได้ดังนี้

พื้นที่	ทุนห้าด้าน			
	ทุนทางสังคม	ทุนธรรมชาติ	ทุนกายภาพ	ทุนเงินตรา

พื้นที่	ทุนห้าด้าน			
	ทุนทางสังคม	ทุนธรรมชาติ	ทุนกายภาพ	ทุนเงินตรา
บ้านไหนหนิง	- บทบาทผู้นำ - บทบาทของกลุ่มสตรี - บทบาทของกลุ่มอนุรักษ์ - บทบาท อปท. - บทบาทของหน่วยงานภายนอก - บทบาท พี่เลี้ยง เช่น NGO	- ป่าชายเลน ที่อุดมสมบูรณ์ - ทรัพยากรประมง - แหล่งหญ้าทะเล - แหล่งท่องเที่ยว - เขตอนุรักษ์หอย	- ถนน สะพาน ท่าเทียบเรือ โครงสร้างด้านการสื่อสารที่ดี - ศาลาประชุม ทางเดินศึกษาธรรมชาติ - เรือ ประมง ที่ปรับเปลี่ยนมาทำเรือท่องเที่ยว	- กลุ่มออมทรัพย์ - กลุ่มอาชีพ - การสนับสนุนจากภายนอกที่ยาวนาน - การเป็นชุมชนชายฝั่ง/ชุมชนประมงดั้งเดิมที่สามารถขอรับการสนับสนุนจากกรม ทช./กรมประมงได้
บ้านทุ่งแสงทอง	- บทบาทผู้นำ - บทบาทของกลุ่มสตรี - บทบาท พี่เลี้ยง เช่น กยท.	- ทรัพยากรดินที่ดี - ทรัพยากรน้ำที่ดี เนื่องจากอยู่บริเวณต้นน้ำของเทือกเขาบรรทัด	- ถนน โครงสร้างด้านการสื่อสารที่ดี ศาลาประชุม และระบบประปาชุมชน/อปท.	- การรวมกลุ่มสวนยางรายย่อยยั่งยืน - กลุ่มออมทรัพย์สหกรณ์สวนยาง - การสนับสนุนจาก กยท. - การส่งเงินจากภายนอกของลูกหลาน
บ้านปากน้ำท่าม่วง	- บทบาทผู้นำ - บทบาทของกลุ่มสตรี - บทบาท พี่เลี้ยง เช่น กยท.	- ทรัพยากรประมง - เขตอนุรักษ์หอย - การทำบ้านปลาหรือซั้งปลา	- ถนน / สะพาน โครงสร้างด้านการสื่อสารที่ดี ศาลาประชุม	- การเป็นชุมชนชายฝั่ง/ชุมชนประมงดั้งเดิมที่สามารถขอรับการสนับสนุนจากกรม ทช./กรมประมงได้
บ้านจะรังตากดง	- บทบาทผู้นำ - บทบาทของกลุ่มสตรี - บทบาทของกลุ่มอนุรักษ์ - บทบาท อปท. - บทบาท พี่เลี้ยง เช่น NGO	- ทรัพยากรดินที่ดี - ทรัพยากรน้ำ - ทรัพยากรประมงในลุ่มน้ำสายบุรีและพรุลานควาย - ทรัพยากรป่าไม้ - สวนดุขง	- ถนน และโครงสร้างขั้นพื้นฐานด้านการสื่อสาร	- การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกมาอย่างยาวนานโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนจากองค์กรพัฒนาเอกชนและมหาวิทยาลัยต่างๆ
ชาติพันธุ์มานิ	- ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพร พืชอาหารยาสมุนไพร สัตว์ป่าการเดินป่า และระบบนิเวศป่าไม้	- ทรัพยากรป่าไม้ น้ำ และดินบริเวณเทือกเขาบรรทัด	- ไม่มี	- มีการสนับสนุนจากภายนอก ทั้งองค์กรพัฒนาเอกชน และส่วนราชการ แต่ยังไม่เพียงพอ

จากข้อมูลทุนห้าด้านข้างต้น สามารถอธิบายได้ว่า ทุกพื้นที่มีวิถีชีวิตที่มีและต้องพึ่งพิงทุนธรรมชาติ ในส่วนของบ้านจะรังตากดง พึ่งพิงทุนธรรมชาติ เช่น ทรัพยากรดินที่ดี ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรประมงและ ทรัพยากรป่าไม้ สอดคล้องกับชาวสวนยางพาราบ้านทุ่งแสงทอง ที่ต้องพึ่งพาทรัพยากรดิน และทรัพยากร

น้ำที่ดี ส่วนบ้านไหนดั้ง แม้จะเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชน แต่ก็ต้องพึ่งพาทุนธรรมชาติเหมือนบ้านจะรังตาตง และบ้านทุ่งแสงทอง นั่นคือ ป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ ทรัพยากรประมง แหล่งหญ้าทะเล แหล่งท่องเที่ยว และเขตอนุรักษ์หอย ในขณะที่บ้านปากน้ำท่าม่วง แม้จะทำการประมงพื้นบ้าน แต่ต้องพึ่งพาทุนธรรมชาติแบบเดียวกับบ้านไหนดั้ง กรณีนี้ ชุมชนที่ต้องพึ่งพาทุนธรรมชาติมากที่สุด คือกลุ่มชาติพันธุ์มอญ ที่ต้องอาศัยทุนธรรมชาติทั้งเรื่องที่พัก อาหาร ยารักษาโรค และเป็นสินค้าแลกเปลี่ยนกับปัจจัยอื่นๆ

ส่วนทุนสำคัญที่ทุกพื้นที่ใกล้เคียงกัน ได้แก่ ทุนทางสังคม ซึ่งประกอบด้วย บทบาทผู้นำ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และบทบาทขององค์กรพี่เลี้ยงเป็นต้น ในขณะที่ทุนกายภาพส่วนใหญ่มีทุนด้านโครงสร้างขั้นพื้นฐาน เช่น ถนน สะพาน การคมนาคม ทางเดินท่องเที่ยวชมธรรมชาติ รวมถึงโครงการสร้างด้านอินเทอร์เน็ต ยกเว้น กลุ่มชาติพันธุ์มอญ ที่ไม่มีทุนด้านนี้แม้เพียงอย่างเดียว

ในขณะที่ด้านทุนเงินตรานั้น พบว่า บ้านไหนดั้ง บ้านทุ่งแสงทอง บ้านปากน้ำท่าม่วง และบ้านจะรังตาตง เนื่องด้วยเป็นชุมชนที่เชื่อมต่อกับเมืองและตลาดมานาน จึงมีการสะสมทุนในหลายรูปแบบ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มอาชีพ/กลุ่มแปรรูป และการสนับสนุนจากภายนอกที่ยาวนานทั้ง จากหน่วยงานราชการ องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคเอกชน ตลอดจนการส่งเงินมาให้จากลูกหลานที่ไปทำงานนอกพื้นที่หรือต่างจังหวัด ในขณะที่กลุ่มชาติพันธุ์มอญนั้น เป็นกลุ่มที่ขนาดแคลรทุนเงินตรามากที่สุด เนื่องจากยังไม่มีต้นทุนทางเศรษฐกิจให้ส่งเสริม และยังไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับทุนนิยมและการเคลื่อนย้ายทุน/เงินทุนได้ ทุนเงินตราที่กลุ่มชาติพันธุ์มอญมีที่พอมีเป็นเพียงทุนจากองค์กรพัฒนาเอกชน หรือทุนบริจาคเป็นครั้งคราวเท่านั้น

5. ผลการวิเคราะห์ความมั่นคงทางอาหารตามแนวทางของอมาวสี อัมพันศิริรัตน์ และคณะ (2557)

เมื่อนำกรอบแนวคิดความมั่นคงทางอาหาร ตามแนวทางของอมาวสี อัมพันศิริรัตน์ และคณะ (2557) มาประยุกต์ใช้ในการประเมินความมั่นคงทางอาหารในงานวิจัยชุมชนสีเขียวการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านความมั่นคงทางอาหารนี้ ผลการประเมินเป็นดังนี้

1. บ้านไหนดง

ความมั่นคงทางอาหาร	
การพึ่งตนเองด้านอาหาร	เป็นชุมชนที่พึ่งพาตนเองในด้านอาหารในระดับสูง เนื่องจากที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่สามารถทำการเกษตรได้หลายอย่าง ทั้งพืชไร่ พืชสวน และทรัพยากรประมงจากทะเล แต่อย่างไรก็ตามยังคงต้องพึ่งพาอาหารจากภายนอกอีกหลายอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าวสาร และอาหารจำพวกแป้งอื่นๆ
ด้านสิทธิและการเข้าถึงระบบอาหาร	
สิทธิในฐานะทรัพยากรธรรมชาติ	เนื่องจากเป็นชุมชนที่รวมกลุ่มกันเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งมายาวนาน จึงมีอำนาจต่อรองกับหน่วยงานภายนอกหรือส่วนราชการในระดับสูง จึงได้รับการยอมรับในทางพฤตินัยด้านสิทธิในฐานะทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบกับ พ.ร.บ.ส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2558 ที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนชายฝั่งเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง จึงทำให้สิทธิด้านนี้อยู่ในระดับสูง
สิทธิในฐานะทรัพยากรการผลิต	เป็นชุมชนที่ครัวเรือนส่วนใหญ่มีที่ดินหรือเข้าถึงที่ดินในการเพาะปลูก มีแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรที่เพียงพอ มีฐานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในการประกอบอาชีพ และจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ของชุมชนและครัวเรือน
มิติทางเศรษฐกิจของครัวเรือน	มีการกระจายผลผลิตจากไร่นาของครัวเรือนและชุมชนแก่สมาชิกในชุมชน ทั้งในรูปแบบของการแบ่งปันทั้งในสถานการณ์ปกติและยามมีภัยพิบัติ รายได้ของครัวเรือนอยู่ในกลุ่มที่ดีเมื่อเทียบกับหมู่บ้านอื่นๆ และการเข้าถึงอาหารในระบบตลาดทำได้ง่าย เนื่องจากอยู่ใกล้ชุมชนเมือง และมีสถานภาพทางเศรษฐกิจพอที่จะสามารถซื้อหาอาหารได้
สิทธิทางวัฒนธรรมและการพัฒนา	เป็นชุมชนที่ส่วนรวมการผลิตในการผลิต และการสำรองอาหารสูง มีการแบ่งปันอาหารระหว่างคนในชุมชน กรณีนี้เห็นได้ชัดที่สุด ในช่วงการระบาดของโรคโควิด-19 ที่สามารถช่วยเหลือและบริหารจัดการอาหารได้ภายในชุมชนโดยไม่ต้องพึ่งพาคนนอก มีระบบการช่วยเหลือกันของชุมชนในรูปกองทุนต่างๆ รวมถึงการมีวัฒนธรรมอาหารพื้นบ้าน และการใช้วัตถุดิบจากท้องถิ่นในการประกอบอาหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเทศกาลทางศาสนาและใช้เพื่อรองรับการท่องเที่ยวชุมชน

ความเสี่ยง ความเปราะบาง และศักยภาพของครัวเรือนและชุมชน	เนื่องจากรายได้ของชุมชนมาจากหลายทาง ทั้งด้านการเกษตร ประมง และการท่องเที่ยว แต่อย่างไรก็ตามยังมีปัจจัยเสี่ยงอื่นๆ ได้แก่ ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งอาจทำให้ผลผลิตทางการเกษตรและทรัพยากรประมงลดลง รวมถึงความเสี่ยงจากปัจจัยภายนอกที่ต้องพึ่งพารายได้จากการท่องเที่ยว ซึ่งหากมีผลกระทบภายนอกที่ทำให้นักท่องเที่ยวลดลง ก็จะส่งผลกระทบต่อรายได้ของชุมชนไปด้วย
--	---

2. บ้านทุ่งแสงทอง

ความมั่นคงทางอาหาร	
การพึ่งตนเองด้านอาหาร	เป็นชุมชนที่พึ่งพาตนเองในด้านอาหารในระดับสูง เนื่องจากยังมีการปลูกข้าวทำไร่ ประกอบกับเมื่อมีการทำสวนยางยั่งยืนทำให้มีอาหารประเภทอื่นๆ เพิ่มขึ้น แต่ก็ยังต้องการอาหารประเภทอื่นจากภายนอก เช่น อาหารทะเล เป็นต้น
ด้านสิทธิและการเข้าถึงระบบอาหาร	
สิทธิในฐานะทรัพยากรธรรมชาติ	ไม่มีข้อมูลในด้านนี้นัก เนื่องจากชาวสวนยางพึ่งพาสิทธิในฐานะทรัพยากรธรรมชาติน้อยกว่ากลุ่มอื่นๆ สถานการณ์ที่พบเห็นมีเพียงบางครัวเรือนที่ดินอยู่ในเขตอนุรักษ์ ซึ่งถูกจำกัดสิทธิในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน หรือเปลี่ยนที่ดินไปเป็นสินทรัพย์อื่นๆ
สิทธิในฐานะทรัพยากรการผลิต	เนื่องจากชุมชนนี้ ส่วนใหญ่เป็นสวนยางในที่ดินกรรมสิทธิ์ จึงมีสิทธิในฐานะการผลิตค่อนข้างสูงมี แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรที่เพียงพอ มีพันธุ์พืช และพันธุ์สัตว์ของชุมชนและครัวเรือนที่เพียงพอ ทั้งเพื่อใช้กับโครงการสวนยางยั่งยืนและแบ่งปันกันในชุมชน
มิติทางเศรษฐกิจของครัวเรือน	เนื่องจากเป็นชุมชนที่ทำการสวนยางเชิงเดี่ยวมาก่อน ในช่วงที่ยางพารามีราคาสูง แต่ละครัวเรือนได้สะสมรายได้ไว้บ้าง รวมถึงสามารถส่งเสียบุตรหลานให้เข้าถึงการศึกษาในระดับสูง แม้ปัจจุบันยางพารามีราคาตกต่ำ แต่การทำสวนยางยั่งยืนก็ช่วยลดรายจ่ายได้มาก ประกอบกับการมีรายได้จากลูกหลานที่ทำงานนอกบ้าน จึงมีความมั่นคงทางมิติทางเศรษฐกิจของครัวเรือนที่สูงกว่าชุมชนอื่นๆ
สิทธิทางวัฒนธรรมและการพัฒนา	จากการประเมินพบว่า ครัวเรือนและชุมชนที่นี่ มีทัศนคติที่ดีต่อทรัพยากรการผลิตส่วนรวม มีการแบ่งปันอาหารระหว่างคนในชุมชน มีระบบการช่วยเหลือกันของชุมชนในรูปกองทุนต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำเขตอนุรักษ์หอย ที่จะเปิดให้มีการทำประมงเพียงปีละครั้ง โดยมีการเก็บค่าตัวประมงเพื่อนำมาเป็นทุนในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และเป็นสวัสดิการชุมชน
ความเสี่ยง ความเปราะบาง และศักยภาพของครัวเรือนและชุมชน	เนื่องจากรายได้หลักของชุมชนมาจากการเกษตรเพียงทางเดียว ปัจจัยเสี่ยงสำคัญ ได้แก่ ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เช่น ทำให้ฝนตกมากขึ้น อากาศแปรปรวน หรือน้ำแล้ง ซึ่งอาจทำให้ผลผลิตทางการเกษตรลดลง กริดยางได้น้อยวันลง หรือทำให้ต้นยาง

ชุมชน	ตาย/เสียหาย รวมถึงความเสี่ยงจากปัจจัยจากราคายางพาราที่อาจลดลงมาก ก็จะส่งผลกระทบต่อรายได้ของชุมชนและความมั่นคงทางอาหารไปด้วยไปด้วย
-------	---

3. บ้านปากน้ำท่าม่วง

ความมั่นคงทางอาหาร	
การพึ่งตนเองด้านอาหาร	เป็นชุมชนที่พึ่งพาตนเองในด้านอาหารในระดับต่ำ โดย เฉพาะอย่างยิ่ง ข้าว ปลา น้ำจืด ผักและผลไม้ รวมถึงน้ำอุปโภคและบริโภค เป็นต้น อาหารหลักที่พึ่งพาตนเองและสามารถเปลี่ยนเป็นเงินเพื่อนำไปซื้ออาหารอื่นๆ คือ ทรัพยากรประมง
ด้านสิทธิและการเข้าถึงระบบอาหาร	
สิทธิในฐานะทรัพยากรธรรมชาติ	เช่นเดียวกับบ้านไหนหนั่ง ที่สิทธิด้านนี้อยู่ในระดับสูง เนื่องจากเป็นชุมชนที่รวมกลุ่มกันเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งมายาวนาน จึงมีอำนาจต่อรองกับหน่วยงานภายนอกหรือส่วนราชการในระดับสูง จึงได้รับการยอมรับในทางพฤตินัยด้านสิทธิในฐานะทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบกับ พ.ร.บ.ส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2558 ที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนชายฝั่งเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง จึงทำให้สิทธิด้านนี้อยู่ในระดับสูง
สิทธิในฐานะทรัพยากรการผลิต	เนื่องจากอาชีพหลักของชุมชนคือการทำประมง ประกอบกับแต่ละครัวเรือนมีที่ดินน้อย จึงทำให้สิทธิในการผลิตขึ้นอยู่กับประมงเพียงอย่างเดียว ทั้งนี้ เนื่องจากประมงทะเลเป็นพื้นที่เปิด (Open Access) ที่ไม่อาจกีดกันการทำประมงจากน้อยพื้นที่ได้ จึงทำให้เกิดการแข่งขันด้านอาชีพสูง ยิ่งในช่วงภาวะขาดแคลนสัตว์น้ำหรือสัตว์น้ำราคาสูงขึ้น ยิ่งทำให้เกิดการแข่งขันมากขึ้น
มิติทางเศรษฐกิจของครัวเรือน	หากไม่นับกลุ่มชาติพันธุ์มานิ ชุมชนนี้นับว่ามีฐานะทางเศรษฐกิจน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับอีกสามชุมชน เนื่องจากการทำประมงพื้นบ้านนั้น มีรายได้ที่ไม่แน่นอน หากไม่มีการวางแผนใดๆ ในช่วงที่ไม่สามารถทำประมงได้ ซึ่งทำให้ครัวเรือนขาดแคลนรายได้ เมื่อไม่มีเงินเก็บสำหรับใช้จ่ายในครัวเรือน จึงทำให้เป็นหนี้สินได้ง่าย
สิทธิทางวัฒนธรรมและการพัฒนา	จากการประเมินพบว่า ครัวเรือนและชุมชนที่นี่ มีทัศนคติที่ดีต่อทรัพยากรการผลิตส่วนรวม มีการแบ่งปันอาหารระหว่างคนในชุมชน มีระบบการช่วยเหลือกันของชุมชนในรูปกองทุนต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำเขตนุรักษ์หอย ที่จะเปิดให้มีการทำประมงเพียงปีละครั้ง โดยมีการเก็บค่าตัวประมงเพื่อนำมาเป็นทุนในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และเป็นสวัสดิการชุมชน
ความเสี่ยง ความเปราะบาง และศักยภาพของครัวเรือนและ	เนื่องจากรายได้หลักของชุมชนมาจากการประมงเพียงทางเดียว ปัจจัยเสี่ยงสำคัญ คือ ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งอาจทำให้ผลผลิตทางด้านทรัพยากรประมงลดลง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อรายได้ของชุมชนไปด้วย รวมถึงความมั่นคงทางอาหารไปด้วย

ชุมชน	
ความเสี่ยง ความเปราะบาง และศักยภาพของครัวเรือนและชุมชน	เช่นเกี่ยวกับชุมชนอื่นๆ ปัจจัยเสี่ยงสำคัญ คือ ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งอาจทำให้ผลผลิตทางการเกษตรและทรัพยากรประมงน้ำจืดลดลง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อรายได้ของชุมชนไปด้วย รวมถึงความมั่นคงทางอาหารไปด้วย นอกจากนี้ยังมีความเสี่ยงจากเหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ ที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาทางเศรษฐกิจทางสังคมในระยะยาว

4. บ้านจะรังตาตง

ความมั่นคงทางอาหาร	
การพึ่งตนเองด้านอาหาร	เป็นชุมชนที่พึ่งพาตนเองในด้านอาหารในระดับสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งปลาน้ำจืด ผักและผลไม้จากสวนดุง แต่อย่างไรก็ตาม ยังต้องการอาหารประเภทอื่นจากภายนอก เช่น อาหารทะเล เป็นต้น รวมถึงการเปลี่ยนแปลงที่นำไปทำสวนเชิงเดียวในช่วงหลายปีที่ผ่านมาทำให้พื้นที่ทำนายน้อยลง ไม่เพียงพอต่อการบริโภคภายในชุมชน
ด้านสิทธิและการเข้าถึงระบบอาหาร	
สิทธิในฐานะทรัพยากรธรรมชาติ	เนื่องจากพื้นที่ชุมชนบางส่วนอยู่ในเขตอนุรักษ์ และครัวเรือนต่างๆ มีการถือครองที่ดินจำนวนน้อย จึงต้องอาศัยสวนดุงบางส่วนในเขตป่า แต่เนื่องจากชุมชนที่รวมกลุ่มกันเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการลุ่มน้ำสายบุรีและพุลานควายมายาวนาน จึงมีอำนาจต่อรองกับหน่วยงานรายนอกหรือส่วนราชการในระดับสูง จึงได้รับการยอมรับในทางพฤตินัยด้านสิทธิในฐานะทรัพยากรธรรมชาติ จึงทำให้สิทธิด้านนี้อยู่ในระดับดีขึ้นเมื่อเทียบกับชุมชนอื่นๆ แต่น้อยกว่าชุมชนประมงหรือท่องเที่ยวทางทะเล ที่มีสิทธิมากกว่าเนื่องจากตามกฎหมายรองรับ
สิทธิในฐานะทรัพยากรการผลิต	แม้ครัวเรือนต่างๆ มีการถือครองที่ดินจำนวนน้อย มีที่นาและสวนขนาดเล็ก แต่เนื่องจากชุมชนที่รวมกลุ่มกันเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการลุ่มน้ำสายบุรีและพุลานควายมายาวนาน มีการสะสมความรู้ด้านการจัดการพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ของชุมชน/ครัวเรือน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสะสมพันธุ์ไม้ในสวนดุงและพันธุ์ปลาในรูปของวังปลา จึงถือว่ามีสิทธิในฐานะทรัพยากรการผลิตระดับดี
มิติทางเศรษฐกิจของครัวเรือน	เนื่องจากอยู่ในพื้นที่ความรุนแรงมายาวนาน ประกอบกับภาวะที่ราคาผลไม้ต่างๆ มีราคาตกต่ำในช่วงก่อนหน้านี้ จึงทำให้เป็นชุมชนที่มีหนี้สิน

	ครัวเรือนสูง อีกทั้งยังขาดงานในชุมชน คนรุ่นหนุ่มจึงต้องไปทำงานนอกพื้นที่เพื่อส่งเงินกลับมาให้ครอบครัว จึงมีทิศทางเศรษฐกิจของครัวเรือนและการเข้าถึงอาหารในตลาดอยู่ในระดับต่ำ
สิทธิทางวัฒนธรรมและการพัฒนา	เป็นชุมชนที่มีทัศนคติที่ดีต่อการจัดการทรัพยากรส่วนรวมการผลิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรูปแบบการทำสวนดุง แต่อย่างไรก็ตามปัจจุบันชุมชนยังมีการสำรองอาหารระดับต่ำ แต่อย่างไรก็ตามยังมีการแบ่งปันอาหารระหว่างคนในชุมชน มีระบบการช่วยเหลือกันของชุมชนในรูปแบบกองทุนต่างๆ รวมถึงการมีวัฒนธรรมอาหารพื้นบ้าน และการใช้วัตถุดิบจากท้องถิ่นในการประกอบอาหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเทศกาลสำคัญทางศาสนา
ความเสี่ยง ความเปราะบาง และศักยภาพของครัวเรือนและชุมชน	เช่นเดียวกับชุมชนอื่นๆ ปัจจัยเสี่ยงสำคัญ คือ ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งอาจทำให้ผลผลิตทางการเกษตรและทรัพยากรประมงน้ำจืดลดลง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อรายได้ของชุมชนไปด้วย รวมถึงความมั่นคงทางอาหารไปด้วย นอกจากนี้ยังมีความเสี่ยงจากเหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจทางสังคมในระยะยาว

5.กลุ่มชาติพันธุ์มานิ

ความมั่นคงทางอาหาร	
การพึ่งตนเองด้านอาหาร	เป็นชุมชนที่พึ่งพาตนเองในด้านอาหารในระดับต่ำสุด เนื่องจากอาหารส่วนใหญ่ยังต้อง เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์มานิ บางส่วนยังคงดำรงชีวิตด้วยวัฒนธรรมหาของป่าล่าสัตว์ (hunting-gathering culture) มีป่าเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญ อาหารหลักของมานิได้แก่ อาหารประเภทแป้งจากมันป่าหรือกลอยชนิดต่างๆ นอกจากนี้ มานียังล่า สัตว์มาเป็นอาหาร เช่น ลิง ค่าง หมูป่า เต่า หมูหริ่ง และกระรอก การปรุงอาหารก็มีเพียงการปิ้ง การย่าง หรือการต้ม เท่านั้น ปัจจุบันพื้นที่ป่าในภาคใต้ของไทยลดลงไปมากทำให้อาหารขาดแคลนมากขึ้น บางส่วนที่ออกไปรับจ้างเปลี่ยนไปซื้ออาหารสดจากข้างนอกเข้ามา แต่ก็ไม่เพียงพอ เนื่องจากค่าตอบแทนไม่เพียงพอต่อการซื้ออาหาร
ด้านสิทธิและการเข้าถึงระบบอาหาร	
สิทธิในฐานะทรัพยากรธรรมชาติ	เป็นชุมชนที่แทบไม่มีสิทธิในด้านนี้มากนัก เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเทือกเขาบรรทัด การดำเนินชีวิตจึงขึ้นตรงต่อกฎหมายอุทยานแห่งชาติ รวมถึงความเข้มงวดหรือผ่อนปรนของเจ้าหน้าที่ นอกจากนี้ในพื้นที่รอบๆ ยังเป็นพื้นที่สวนยางพาราและสวนปาล์มของคนเมือง จึงทำให้สิทธิในฐานะทรัพยากรต่างๆ ยิ่งหดแคบและลดลงเรื่อยๆ
สิทธิในฐานะทรัพยากรการผลิต	เนื่องจากไม่มีกรรมสิทธิในที่ดิน ไม่มีระบบการเพาะปลูก ไม่มีระบบการสะสมอาหาร ไม่มีการสะสมเมล็ดพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ จึงทำให้ระบบการแบ่งปันอยู่ในระดับต่ำ ยกเว้นการแบ่งปันในการหาของป่าเท่านั้นที่ยังทำได้ จึงทำให้สิทธิในฐานะทรัพยากรการผลิตของชุมชนอยู่ในระดับ

	ต่ำ
มิติทางเศรษฐกิจของครัวเรือน	เมื่อไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ไม่มีระบบการเพาะปลูก ไม่มีระบบการสะสมอาหาร ไม่มีการสะสมเมล็ดพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ รวมถึงไม่มีทักษะสมัยใหม่ ทั้งทักษะด้านเกษตรกรรม และงานช่าง รวมถึงการศึกษาระดับสูง จึงทำให้ความมั่นคงมิติทางเศรษฐกิจของครัวเรือนอยู่ในระดับต่ำ
สิทธิทางวัฒนธรรมและการพัฒนา	เนื่องจากยังเป็นการยังชีพด้วยหาของป่า หรือการรับจ้างทั่วไป ไม่มีระบบการเพาะปลูก ไม่มีระบบการสะสมอาหาร ไม่มีการสะสมเมล็ดพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ จึงไม่มีแนวคิดเกี่ยวทรัพยากรส่วนรวมเพื่อการผลิต และการสำรองอาหาร แม้จะมีการแบ่งปันอาหารระหว่างคนในชุมชน แต่เป็นยังไม่เพียงพอในการพึ่งตนเอง จึงไม่สามารถพัฒนาระบบการช่วยเหลือกันของชุมชนในรูปกองทุนต่างๆได้
ความเสี่ยง ความเปราะบาง และศักยภาพของครัวเรือนและชุมชน	กลุ่มชาติพันธุ์มามีความเสี่ยง ความเปราะบาง จากการที่ชุมชนและพื้นที่ทำกินอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ตลอดจนถูกล้อมรอบด้วยสวนยางและสวนปาล์มของชาวบ้าน จึงมีความเสี่ยงทั้งจากการลดลงของพื้นที่หาอาหาร รวดเร็ว โดยมีปัจจัยหลักมาจากความสมบูรณ์ของสภาพพื้นที่ป่าที่ลดน้อย ลงจนไม่พอเพียงต่อการดำรงชีวิต รวมถึงแนวโน้มของความขัดแย้ง กับเจ้าของสวนยางและสวนปาล์มรอบๆ นอกจากนี้ นี้ ผลจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ยังทำให้ความอุดมสมบูรณ์ของป่าลดลง ทำให้อาหารลดลงตามไปด้วย กรณีนี้ นฤมล ชุนวิช่วย (2565) ให้ข้อมูลไว้ว่า ชาวมานิ กล่าวปัจจุบัน การเกิดลมพายุเพิ่มมากขึ้น การเกิดภัยพิบัติดินถล่ม การเกิดภัยแล้ง เป็นต้น โดยตัวแทนชาวมานิได้อธิบายไว้ว่า “บางปีฝนตกมากเกินมีลมแรงด้วยไม้ห่มต้นเหว้า ๆ (ต้นไม้ใหญ่โดนลมพัดจนพังลงมา) ทำให้ดินกับหินพังลงมากัน ต้นไม้หล่นมาทั้งรากเลย” ในขณะเดียวกันปริมาณของพืชอาหาร โดยเฉพาะห้วมันป่าหลายชนิดมีปริมาณที่ลดลง ปีไหนที่มีลักษณะแล้งจัดปริมาณฝนตกน้อยจากเดิมจะทำให้หาห้วมันได้ยากขึ้น ดังที่ชาวมานิได้กล่าวไว้ว่า “ลันตัก (ห้วมัน) มีน้อย รอบนี้หาได้น้อย อากาศมันร้อนขึ้น ดินแห้งมันไม่ค่อยเป็น ขุดก็ยาก บางปีลูกไม้ (ผลไม้) ก็มีน้อยถ้าแล้งมาก ๆ” ในขณะที่ศักยภาพของครัวเรือนและชุมชนก็ยังอยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากเพิ่งปรับตัวต่อความเป็นเมือง ทุนนิยม และยังต้องการสนับสนุนด้านความรู้สมัยใหม่อีกหลายอย่าง เช่น การทำการเกษตร การพัฒนาฝีมือแรงงาน รวมถึงการสนับสนุนให้มานิรุ่นใหม่ เข้าถึงการศึกษาในระบบมากขึ้น เป็นต้น

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผล

จากข้อมูลผลการขับเคลื่อนโครงการ และผลการประเมินโครงการชุมชนสีเขียวเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สามารถอภิปรายและสรุปผลประเมิน ได้ดังนี้

จากข้อมูลการสัมภาษณ์ พบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง เป็นผู้ร่วมโครงการ และเป็นผู้รับประโยชน์ ผู้ให้ข้อมูลมีจำนวนสมาชิกในครอบครัวมากที่สุด 8 คน น้อยที่สุด 1 คน ส่วนเหตุผลที่เข้าร่วมโครงการเนื่องจากต้องการได้รับความรู้ และต้องการเพิ่มรายได้ ด้านการถือครองที่ดินที่ พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการจากบ้านทุ่งแสงทอง มีจำนวนถือครองที่ดินมากที่สุดที่ 41 ไร่ (เฉลี่ย 14.71 ไร่) ส่วนบ้านไหนหนั่ง และจะรังตาตง มีสัดส่วนถือครองที่ดินสูงสุดจำนวน 30 ไร่ (เฉลี่ย 11.17 ไร่ และ 8.89 ไร่ ตามลำดับ) และปากน้ำท่าม่วง 28 ไร่ (เฉลี่ย 5.39 ไร่) ในขณะที่กลุ่มชาติพันธุ์มณีไม่มีใครที่มีกรรมสิทธิ์หรือถือครองที่ดิน

กล่าวเฉพาะการใช้ประโยชน์ที่ดินในกลุ่มชุมชนสวนยางยั่งยืน (บ้านทุ่งแสงทอง) และสวนดง (บ้านจะรังตาตง) นั้น พบว่า ชาวสวนยางพาราบ้านทุ่งแสงทองมีที่ดิน เฉลี่ยคนละ 6.17 ไร่ ส่วนพืชที่ปลูกในส่วนยางส่วนใหญ่เป็นพืชระยะยาว รองลงมาปลูกพืชระยะสั้น พืชระยะกลางตามลำดับ ในขณะที่ผู้เข้าร่วมโครงการที่บ้านจะรังตาตง มีสัดส่วนที่ดินที่ทำสวนดง เฉลี่ยคนละ 1.77 ไร่ โดยพืชที่ปลูกในสวนดงส่วนใหญ่ ประกอบด้วย ทุเรียน ลองกอง ผักพื้นบ้าน (กล้วย ลำไย ขนุน ฯลฯ) ไม่ใช่สอย (สะเดา/ไผ่) ส่วนที่เหลือเป็น สะตอ ลางสาด และเงาะตามลำดับ

ส่วนผลจากการเข้าร่วมโครงการชุมชนสีเขียวเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านความมั่นคงทางอาหารของแต่ละชุมชน ผลการประเมิน พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการตอบว่ามีผลระดับมาในทุกด้านโดยด้านที่มีคะแนนสูงสุด ประกอบด้วย การเข้าร่วมโครงการทำให้มีสุขภาพจิตดีขึ้น การเข้าร่วมโครงการทำให้สุขภาพกายดีขึ้น การเข้าร่วมโครงการทำให้มีความสุขในชีวิตมากขึ้น และการเข้าร่วมโครงการทำให้ท่านมีการพัฒนาตัวเองมากขึ้น ส่วนด้านที่ได้รับคะแนนประเมินน้อยที่สุด คือ การเข้าร่วมโครงการทำให้ท่านมีรายได้มากขึ้น หากนำข้อมูลผลประเมินไปตรวจสอบกับความคาดหวังก่อนเข้าร่วมโครงการ ซึ่งส่วนใหญ่ให้เหตุผลที่เข้าร่วมโครงการว่าต้องการได้รับความรู้ และต้องการเพิ่มรายได้ นั้น พบว่าในส่วนของด้านความรู้ นั้น ผู้เข้าร่วมโครงการได้รับตามความคาดหวังมากที่สุด ในขณะที่การเพิ่มรายได้ได้รับตามความคาดหวังน้อยที่สุด

ทั้งนี้ จากผลการประเมิน และการวิเคราะห์ความมั่นคงทางด้านอาหารของชุมชนสีเขียว สามารถแบ่งชุมชนตามนิยามความมั่นคงทางอาหาร ได้ 2 กลุ่ม ได้แก่

1. กลุ่มที่มีอาหารเพียงพอ ทั้งปริมาณ/มีคุณภาพ รวมถึงมีน้ำสะอาดในการบริโภค-อุปโภคที่เพียงพอ รวมถึง เป็นกลุ่มที่มีสิทธิในฐานะทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ขนาดพื้นที่ของป่า แหล่งน้ำ พื้นที่สาธารณะ พื้นที่ชายฝั่ง ซึ่งเป็นแหล่งอาหารของชุมชน ความอุดมสมบูรณ์ของฐานทรัพยากรธรรมชาติ สิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้น สิทธิในฐานะทรัพยากรการผลิต เช่น พันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ของชุมชน/ครัวเรือน ปัจจัยด้านที่ดิน และแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร สถานภาพทางเศรษฐกิจของครัวเรือนและสิทธิในระบบการค้าอาหาร เช่น การกระจายผลผลิตจากไร่ของครัวเรือนและชุมชน รายได้ของครัวเรือน และการเข้าถึงอาหารในระบบตลาด และมีสิทธิทางวัฒนธรรมและการพัฒนา เช่น ทัศนคติของครัวเรือนและชุมชน ที่มีต่อทรัพยากรส่วนรวมการผลิต และการสำรองอาหาร มีการแบ่งปันอาหารระหว่างคนในชุมชน มีระบบการช่วยเหลือกันของชุมชนในรูปกองทุนต่างๆ รวมถึงการมีวัฒนธรรมอาหารพื้นบ้าน และการใช้วัตถุดิบจากท้องถิ่นในการประกอบอาหารในระดับสูง

ชุมชนที่เข้าเกณฑ์ความมั่นคงทางอาหารในกลุ่มนี้ ประกอบด้วย บ้านไหนดั้ง บ้านแสงอรุณ บ้านปากน้ำท่าม่วง และบ้านจะรังตาตง เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีสัดส่วนประชากรที่ถือครองที่ดินทำการเกษตรยังมียู่งสูง สามารถผลิตอาหารเลี้ยงตัวเองได้ หรือบางชุมชนแม้ผลิตไม่ได้ แต่มีรายได้เพียงพอในการซื้อหาอาหารเลี้ยงครอบครัว เช่น บางครอบครัวในชุมชนไหนดั้ง ซึ่งมีรายได้การประมง และการท่องเที่ยว ในระดับที่ค่อนข้างดี ส่วนบ้านปากน้ำท่าม่วง ซึ่งแม้จะพึ่งพาทรัพยากรประมงเป็นหลัก แต่ส่วนใหญ่ยังถือครองที่ดิน ซึ่งสามารถปลูกพืชผักเพื่อบริโภคได้ รวมถึงว่าราคาสินค้าประมงมีราคาค่อนข้างดี สามารถเปลี่ยนเป็นรายได้ เพื่อนำมาใช้ในการแลกเปลี่ยนเป็นอาหารได้อีกทางหนึ่ง และการแปรรูปสินค้าประมง นอกจากสร้างมูลค่าเพิ่มแล้ว ยังสามารถเก็บไว้ใช้ในยามขาดแคลนได้

ส่วนในด้านมีเสถียรภาพด้านอาหาร คือภาวะที่คนในชุมชนสามารถเข้าถึงอาหารอย่างเพียงพอตลอดเวลา และไม่มีความเสี่ยงในการเข้าถึงอาหารเมื่อเกิดความขาดแคลนขึ้นอย่างกะทันหัน พบว่ามีเพียงสามในสี่พื้นที่ข้างต้น ที่มีการพึ่งพาตัวเองด้านอาหารถือว่าอยู่ในระดับสูง คือ บ้านไหนดั้ง บ้านทุ่งแสงทอง และบ้านจะรังตาตง เนื่องจากมีทรัพยากรค่อนข้างครอบคลุมและสมบูรณ์ โดยสามารถปลูกข้าว และพืชผลอื่นๆ ตลอดจนถึงสัตว์ในการบริโภคระดับครอบครัวได้ ในกรณีภาวะฉุกเฉิน ยังสามารถพึ่งพาตนเองด้านอาหารได้ดี กล่าวเฉพาะบ้านไหนดั้งนั้น พบข้อมูลจากการสนทนากลุ่มว่า แม้แต่ในช่วงปิดพื้นที่ (Lock down) ในช่วงการระบาดของโรคโควิด-19 ชุมชนสามารถบริหารจัดการหรือช่วยเหลือกันเองด้านอาหารในชุมชนโดยแทบไม่พึ่งพาอาหารจากหน่วยงานหรือองค์กรภายนอกแต่อย่างใด นอกจากนี้ จุดแข็งอีกอย่างของบ้านไหนดั้ง และบ้านทุ่งแสงทอง คือ มีรายได้ที่แน่นอนมายาวนาน คนในชุมชนจึงมีเงินเก็บในยามฉุกเฉินมากกว่าพื้นที่อื่นๆ โดยที่บ้านทุ่งแสงทองนั้น มีรายได้สะสมมาจากช่วงที่ยางพารามีราคาดี ส่วนบ้านไหนดั้งนั้น มีรายได้จากการท่องเที่ยวและผลจากการจัดการท่องเที่ยวที่มีการกระจายรายได้ภายในชุมชน จึงทำให้ชุมชนมีเงินเก็บฉุกเฉินสูงกว่าหมู่บ้านจะรังตาตงและบ้านปากน้ำท่าม่วง และจากข้อมูลการสนทนากลุ่มที่พบว่าโดยรวมแล้ว บ้านทุ่งแสงทอง และบ้านไหนดั้งมีเงินเก็บหรือสถานะทางเศรษฐกิจสูงกว่าบ้านจะรังตาตงและบ้านปากน้ำท่าม่วงที่มีเงินเก็บและสถานะทางเศรษฐกิจใกล้เคียงกัน

นอกจากนี้ สี่ชุมชนข้างต้น ยังมีลูกหลานที่ออกไปทำงานนอกชุมชน ซึ่งสามารถสนับสนุนเงินหรือปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับอาหารได้ หากเกิดภาวะความขาดแคลนฉุกเฉิน แต่อย่างไรก็ตาม ประเด็นที่ควรพิจารณาอีกประเด็นได้แก่ จำนวนหนี้สินครัวเรือน ซึ่งมีผลต่อความมั่นคงทางอาหารทั้งในระยะสั้น ระยะยาว และในภาวะวิกฤติ ซึ่งจากข้อมูลข้อมูลการสนทนากลุ่มพบว่า บ้านจะรังตาตงและบ้านปากน้ำท่าม่วงมีหนี้สินครัวเรือนสูงกว่าบ้านทุ่งแสงทอง และบ้านไหนดั้ง

จุดเด่นของกลุ่มชุมชนในกลุ่มนี้ คือ มีการรวมกลุ่มมายาวนาน มีการสั่งสมความรู้ เงินทุนในรูปแบบต่างๆ ตลอดเครือข่ายการทำงานทั้งในระดับชุมชนและหน่วยงานภายนอก มีผู้นำที่เข้มแข็ง มีความรู้ความสามารถในด้านต่างสูง จึงมีอำนาจต่อรองกับหน่วยงานภายนอกสูง ทำให้สามารถมีสิทธิในฐานะทรัพยากรธรรมชาติ สิทธิในฐานะทรัพยากรการผลิต สิทธิในระบบการค้าอาหาร และมีสิทธิทางวัฒนธรรม และการพัฒนาค่อนข้างสูง

แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่า 4 ชุมชนนี้ จะมีความมั่นคงด้านอาหารในระดับสูง แต่โดยรวม 4 ชุมชน มีปัญหาร่วมกันที่สำคัญ คือ รุ่นใหม่ออกไปเรียนหนังสือหรือทำงานนอกพื้นที่ และต่างจังหวัดบ้าง ทำให้ไม่มีคนรุ่นใหม่มาสานงาน ในประเด็นนี้ ทั้ง 4 ชุมชนมีลักษณะที่ต่างกันออกไป กรณีของบ้านจะรังตาตง และบ้านปากน้ำท่าม่วง เกิดจากที่ไม่มียางพาราในชุมชน จึงทำให้คนรุ่นใหม่ออกไปทำงานต่างถิ่น เพื่อส่งเงินกลับมาช่วยเหลือทางบ้าน กรณีนี้เห็นชัดเจนที่บ้านจะรังตาตง ที่คนรุ่นใหม่ออกไปทำงานรับจ้างต่างจังหวัดในตำแหน่งงานจำพวกแม่บ้าน พนักงานขายในห้างสรรพสินค้า หรือพนักงานรักษาความปลอดภัย เป็นต้น

ส่วนกรณีของบ้านไหนดั้ง และบ้านทุ่งแสงทองนั้น เกิดจากการที่มีการส่งเสริมให้ลูกหลานเรียนหนังสือในระดับสูง เมื่อเรียนจบแล้ว ไม่มีตำแหน่งงานในบ้านเกิดจึงต้องทำงานที่ต่างจังหวัด กรณีนี้เห็นชัดเจนที่บ้านทุ่งแสงทองที่ผู้ร่วมให้โครงการให้ข้อมูลว่าจะให้ลูกหลานกลับมาทำสวนที่มีไม้ก็ไร่คงไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ หรือต้องทำงานต่ำกว่าระดับการศึกษา เพราะลูกหลานส่วนใหญ่เรียนจบถึงระดับปริญญาตรี

2. กลุ่มที่เป็นกลุ่มเปราะบางหรือกลุ่มชายขอบด้าน ความมั่นคงทางอาหาร

จากการประเมินทั้ง 5 ชุมชน มีเพียงกลุ่มเดียวที่นับว่าอยู่ในสภาวะขาดความมั่นคงทางอาหารอย่างยิ่งยวด นั่นคือ กลุ่มมานิ เนื่องจากเป็นกลุ่มที่ไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ทั้งที่อยู่อาศัยและทำเกษตรกรรม แม้แต่รายเดียว นอกจากนี้พื้นที่ชุมชน ยังเป็นพื้นที่ที่ได้รับการผ่อนปรนให้อยู่อาศัยจากตามจากเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า รายได้หลักมาจากการรับจ้าง ในขณะที่อาหารป่าและพืชสมุนไพร มีจำนวนน้อยลง เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของป่าลดลง และเกิดการแย่งชิงจากกลุ่มคนชายขอบจากพื้นที่ราบ ที่ขึ้นไปเก็บหาของป่าเพื่อเลี้ยงชีพด้วย

แม้ว่ามานิบางคนจะดำรงชีวิตด้วยการหาของป่ามาขาย เช่น น้ำผึ้ง สะตอ กล้วยไม้ป่า หรือสมุนไพรบางชนิด แต่โดยรวมกลุ่มมานิก็ยังคงขาดทักษะการดำรงชีพในยุคสมัยใหม่ แม้แต่อาหารก็ยังคงการปรุงแบบดึกดำบรรพ์ นั่นคือ มีเพียงการปิ้ง การย่าง หรือการต้ม เท่านั้น รวมถึงการขาดทักษะพื้นฐานในสังคมยุคใหม่ เช่น การเกษตร หรือช่างฝีมือ ส่วนใหญ่ของกลุ่มมานิที่ลงมารับจ้างในที่ราบ จึงยังคงเป็นแรงงานไร้ทักษะ เช่น กรรมกร การรับจ้างทั่วไป รวมถึงงานพื้นฐานในสวนยางและสวนปาล์ม เช่น การตัดหญ้า ใส่ปุ๋ย เป็นต้น เมื่อประกอบกับที่ยังเข้าไม่ถึงบริหารภาครัฐขั้นพื้นฐาน เช่น อดหนุนค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เพียงพอ จึงทำให้มีความเปราะบางและขาดความมั่นคงทางอาหารมากขึ้น

ต่อปัญหานี้ สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และชุมพล โพธิสาร (2558) ให้ข้อมูลไว้ว่า “ตั้งแต่ในปี พ.ศ. 2504 ป่าในเทือกเขาบรรทัดถูกบุกรุก โดยรัฐบาลได้ให้สัมปทานทำไม้แก่บริษัทเอกชนตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ต้นไม้ในป่าเทือกเขาบรรทัดจึงถูกตัดไปเป็นจำนวนมาก นอกจากนั้นชาวบ้านยังได้ฉวยโอกาสเข้าจับจองพื้นที่เหล่านั้น เป็นพื้นที่ทำกิน และลักลอบตัดไม้ในป่าที่ไม่ได้รับสัมปทานอีกด้วยทำให้เกิดผลกระทบที่สำคัญต่อสังคมมานิ ต่อมาต่อมาในปี พ.ศ. 2514 พื้นที่บริเวณเทือกเขาบรรทัดถูกใช้เป็นฐานที่มั่นของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย เมื่อพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยสลายตัวไปในช่วง พ.ศ. 2525 ทำให้ชาวบ้านบุกรุกป่าเข้าไปจับจองเป็นพื้นที่ทำกิน ประกอบกับการที่ราชการได้ประกาศเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเทือกเขาบรรทัดในช่วงก่อนหน้านั้น (พ.ศ. 2518) จึงทำให้การย้ายทับ การล่าสัตว์ และหาของป่าของมานิทำได้ยากยิ่งขึ้น ประเด็นนี้สอดคล้องกับข้อมูลของนฤมล ชุนวิช่วย (2565) และได้สะท้อนไว้ว่า “ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเคลื่อนย้ายของผู้คนเข้าสู่เขตป่าซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อระบบนิเวศป่าในเขตเทือกเขาบรรทัด ทำให้พื้นที่ป่าธรรมชาติและความสมบูรณ์ของระบบนิเวศลดลง ทั้งทรัพยากรป่าไม้ สัตว์ป่า และระบบนิเวศแหล่งน้ำ ย่อมส่งผลกระทบโดยตรงต่อวิถีชีวิตของชาวมานิที่พึ่งพาป่าธรรมชาติและเคลื่อนย้ายที่อยู่อาศัยไปตามแหล่งอาหาร ในขณะเดียวกันการบุกเบิกพื้นที่ทำกินของชาวบ้านในเขตป่าส่งผลให้พื้นที่แหล่งอาหารของชาวมานิถูกเปลี่ยนสภาพเป็นสวนยางพาราและปาล์มน้ำมัน ทำให้ปริมาณแหล่งอาหารของชาวมานิลดน้อยลง และพื้นที่ป่าธรรมชาติที่ชาวมานิเคลื่อนย้ายถูกจำกัดให้ลดขอบเขตลง โดยเฉพาะการสูญเสียแหล่งมันป่าบางชนิด สมุนไพร รวมทั้งสัตว์ป่าอีกหลายชนิดซึ่งเป็นอาหารของชาวมานิได้ลดปริมาณลงทั้งจากการล่าและการคุกคามที่อยู่อาศัยของสัตว์เหล่านี้”

กรณีปัญหาของกลุ่มชาติพันธุ์มณี มีข้อเสนอเพื่อแก้ไขปัญหานั้น อันประกอบด้วย การอุดหนุน การศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่เยาวชนมณีให้ครอบคลุมค่าใช้จ่ายทุกประเภทในช่วงวัยเรียน เช่น ค่าเสื้อผ้า เดินทาง อาหารกลางวัน อุปกรณ์การเรียน รวมถึงค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่เกิดขึ้นในการเรียน ใช้นโยบายการจัดสรรที่อยู่อาศัยแก่ชาวมณีที่ตั้งที่อยู่เป็นหลักแหล่ง รวมถึงการอบรมทักษะในระดับที่สูงขึ้น โดยอาจเริ่มจากทักษะด้านเกษตรกรรม ไปจนถึงการค้าขาย และทักษะเชิงช่าง และให้ทุนอาชีพในกรณีของคนที่สามารถยกระดับทักษะอาชีพได้แล้ว นอกจากนี้ ยังต้องทำการเพิ่มผลผลิตในจากระบบนิเวศเดิมให้ยังคงอุดมสมบูรณ์ ด้วยการปกป้องแหล่งน้ำ และแหล่งอาหารในธรรมชาติ รวมถึงการให้สิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรแก่ชาวมณีที่ยังคงต้องการคงไว้ซึ่งวิถีชีวิตดั้งเดิม

จากข้อมูลทั้งหมด หากนับเฉพาะสี่ชุมชน ซึ่งได้แก่บ้านโหนดหนึ่ง บ้านแสงอรุณ บ้านปากน้ำท่าม่วง และบ้านจะรังตาดง จะพบลักษณะร่วมที่สำคัญของชุมชนเหล่านี้ หลายประเด็นนั้น การเข้าถึงที่ดินอยู่อาศัยและทำการเกษตรในระดับที่ยังพึ่งพาตนเองได้ระดับสูง กรณีของชุมชนชายฝั่ง ยังสามารถเข้าถึงอาหารทะเลได้ แม้จะมีการแข่งขันและแย่งชิงจากคนกลุ่มอื่นๆ แต่การกีดกันยังมีลักษณะที่ไม่รุนแรง แต่ปัญหาร่วมของสี่ชุมชนนี้ คือ คนรุ่นใหม่ มักออกไปเรียนหนังสือ ประกอบอาชีพ และตั้งรกรากนอกพื้นที่ เนื่องจากไม่มีงานที่ตรงกับความต้องการและ/หรือให้ค่าตอบแทนเพียงพอกับการใช้ชีวิต

แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการประเมินในระดับชุมชน ซึ่งพบว่าสี่ชุมชน (บ้านโหนดหนึ่ง บ้านทุ่งแสงทอง บ้านปากน้ำท่าม่วง และบ้านจะรังตาดง) จะมีฐานทรัพยากรธรรมชาติหรือทุนธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีทุนทางกายภาพ ทุนเงินตรา และทุนทางสังคม ใกล้เคียงกัน แต่ชุมชนไม่ได้ตั้งอยู่ลอยๆ ในพื้นที่ หรือแยกเป็นเอกเทศออกจากสังคมภายนอก แต่ชุมชนยังต้องสัมพันธ์กับพื้นที่ภายนอกด้วย การเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอกย่อมส่งผลกระทบต่อในชุมชนไปด้วย ลำพังการมีอาหารเพียงพอ ยังไม่สามารถสร้างฐานความมั่นคงให้กับชุมชนได้ หากชุมชนไม่มีส่วนเกินทางเศรษฐศาสตร์เพื่อลงทุนกับคุณภาพชีวิตด้านอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาของบุตรหลาน จึงทำให้ปัจจุบันเด็กรุ่นใหม่เกือบทุกพื้นที่ ต้องออกไปทำงานนอกพื้นที่มากขึ้น เพื่อส่งเงินกลับมาช่วยเหลือที่บ้าน

ดังนั้น แม้ว่า แต่ละชุมชนจะมีความมั่นคงในระดับหนึ่ง แต่หากแต่ละครัวเรือนและชุมชนไม่สามารถส่งสมความมั่งคั่งหรือเก็บส่วนเกินทางเศรษฐศาสตร์สำหรับการลงทุนด้านการศึกษา การพัฒนาตนเองของบุตรหลานและตนเอง ในอนาคตจะเมื่อสินทรัพย์ในรูปที่ดิน ซึ่งแต่ละครัวเรือนมีน้อยอยู่แล้ว จะยิ่งมีน้อยลง จะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร และความมั่นคงทางสังคมในที่สุด ดังนั้น ในระดับนโยบาย จึงต้องดำเนินการเพื่อให้คนส่วนใหญ่เข้าถึงการศึกษาการพัฒนาตนเอง ตลอดจนถึงเงินทุนในการประกอบอาชีพ ควบคู่ไปกับการพัฒนานโยบายด้านความมั่นคงทางอาหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ชุมชนเข้าถึงการถือครองที่ดินให้มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- จตุรงค์ คงแก้ว และเยาวนิจ กิตติธรรกุล. (2565). การจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งโดยชุมชน พลวัตและความสำเร็จ: กรณีศึกษา บ้านไหนดั้ง ต.เขาคราม อ.เมือง จ.กระบี่. รายงานสืบเนื่อง การประชุมวิชาการวิทยาศาสตร์ทางทะเล ครั้งที่ 7, 5 - 7 กันยายน 2565 ณ โรงแรม เดอะ เบอร์เคลีย์ ประตูน้ำ กรุงเทพฯ หน้า 396-404
- นฤมล ขุนวิชัย. (2565). บริการจากระบบนิเวศและความอยู่ดีมีสุขของชาวมานิบริเวณเทือกเขาบรรทัด ใน ภาคใต้ของประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- รศวันต์ อินทศิริสวัสดิ์ เชิดศักดิ์ เกื้อรักษ์ ศรัณญภัส รักศีล และสุวิมล เกตุทอง. (2561). นิเวศบริการและความหลากหลายทางชีวภาพที่กลับคืนมาในแปลงวนเกษตรยางพารา. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. กรุงเทพฯ 20 หน้า
- สมบูรณ์ เจริญจิระตระกูล อริศรา ร่มเย็น และพลกร สัตย์เชื้อ. (2560). พัฒนาการระบบการปลูกพืชร่วม ยางในภาคใต้ ปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อน. Kasetart Journal of socailscience. Vol 3 8 (2 0 1 7), pp 5 8 8 – 5 9 9
- สุภางค์ จันทวานิช. (2554). การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุริรัตน์ วิชัย. (2555). การประเมินผลโครงการการพัฒนาศักยภาพชมรมสายใยรักแห่งครอบครัวของ องค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ จัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยบูรพา
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และชุมพล โพธิสาร. (2558). มานิ (ชาโก) ชนพื้นเมืองในภาคใต้ของไทย. วาสรดารง วิชาการ. Vol 14, No.1 หน้า 33-56
- Department for International Development (DFID). 1999. Sustainable Livelihoods Guidance Sheet. <http://www.enonline.net/pool/files/ife/dfid-sustainable-livelihood-guidance-sheet-section2.pdf> (เข้าถึงเมื่อวันที่ 30 มกราคม 2567).
- Horold, E.MitZel. (1982). Encyciopedia of Education Research. 5th ed. New York: the Free Press.

Lucas, Robert E. Jr. (2002). Lectures on Economic Growth. Cambridge: Harvard University Press. pp. 109–110. ISBN 978-0674016019.

Maddison, A. (2003). The World Economy: Historical Statistics. Paris: Development Centre, OECD. pp. 256–62, Tables 8a and 8c.

SDG MOVE. (2023). SDG Vocab | 04 – Food Security – ความมั่นคงทางอาหาร.
<https://shorturl.asia/1rJGv> [เข้าถึงเมื่อ 25 ก.ค. 2566]

ภาคผนวก

ภาคผนวกที่ 1
รูปภาพที่เกี่ยวข้อง

การท่องเที่ยวชุมชนบ้านไทรหนั่ง

การลงพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านไทรหนั่ง

การลงพื้นที่บ้านปากน้ำท่าม่วง

การเปิดให้จับหอยตลับประจำปี บ้านปากน้ำท่าม่วง

การลงพื้นที่บ้านทุ่งแสงทอง

ตัวอย่างพืชร่วมยางบ้านทุ่งแสงทอง

การลงพื้นที่บ้านจะรังตาตง

นาข้าวและสวนทุซงบ้านจะรังตาดง

การลงพื้นที่กลุ่มชาติพันธุ์มานิเขาติง

การลงพื้นที่กลุ่มชาติพันธุ์มานิเขาติง

แปลงเก็บพันธุ์สมุนไพรของโครงการ

ชุมชนมานิเขาติง อ.ปะเหลียน จ.ตรัง

ภาคผนวกที่ 2 แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์

โครงการถอดบทเรียนเชิงวิจัยชุมชนสีเขียวเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านความมั่นคงทางอาหาร

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์โครงการถอดบทเรียนชุมชนสีเขียวเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านความมั่นคงทางอาหาร นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อถอดบทเรียนชุมชนที่เข้าร่วมโครงการชุมชนสีเขียวการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านความมั่นคงทางอาหารของสถาบันนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สำหรับนำไปขับเคลื่อนโครงการขับเคลื่อนที่เกี่ยวกับชุมชนสีเขียวการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านความมั่นคงทางอาหารของภาคใต้ใน

โอกาสต่อไป รวมถึงเพื่อนำไปจัดทำชุดความรู้เอกสารเชิงนโยบาย (policy brief) และแผนการขับเคลื่อน
เรื่องชุมชนสีเขียว และสร้างชุมชนพื้นที่ต้นแบบการทำเกษตรกรรมยั่งยืนในโอกาสต่อไป

การถอดบทเรียนเชิงวิจัยครั้งนี้จะสำเร็จลงได้ก็ด้วยความร่วมมือของท่านในการให้ข้อมูล จึงขอ
ความกรุณาโปรดให้ข้อมูลที่ครบถ้วนทุกข้อและถูกต้องตามสภาพความเป็นจริงมากที่สุด ซึ่งจะช่วยให้การ
บทเรียนเชิงวิจัยครั้งนี้มีผลสรุปที่น่าเชื่อถือและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

โครงการ/ชุมชน.....

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้รับการสัมภาษณ์

1. ผู้สัมภาษณ์.....วันที่

.....

2. ข้อมูลส่วนตัวผู้ให้สัมภาษณ์ชื่อ-สกุล/คำนำหน้านาม.....

3. บทบาทในการดำเนินโครงการ

☐ ทีมขับเคลื่อน

☐ ผู้ร่วมโครงการ

☐ ผู้รับผลประโยชน์จากโครงการ

ระบุรายละเอียด

.....

4. ระยะเวลาในการเข้าร่วมโครงการ/กลุ่ม (ปี/เดือน)

5. อาชีพหลัก รายได้จากอาชีพหลัก (ต่อเดือน)

6. อาชีพรอง รายได้จากอาชีพรอง (ต่อเดือน)

7. เหตุผลที่เข้าร่วม

โครงการ

.....

.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลผลการเข้าร่วมโครงการ

แบบสอบถามตอนนี้ เป็นการตอบข้อมูลเกี่ยวกับผลการเข้าร่วมโครงการชุมชนสีเขียวเพื่อการ
พัฒนาที่ยั่งยืนด้านความมั่นคงทางอาหาร โดยเป็นการตอบแบบประมาณค่า (Rating Scale) โดยที่ระดับ
ของมาตรา คือ 0 = ไม่มีข้อมูล 1 = น้อยที่สุด 2 = น้อย 3 = ปานกลาง 4 = มาก 5 = มากที่สุด คือ ไม่
แน่ใจ ให้ท่านกาเครื่องหมาย ✓ หรือ X ลงในช่องที่ตรงกับข้อมูลของท่านมากที่สุด

ข้อมูล/รายการ	ผลการเข้าร่วมโครงการ						
	5	4	3	2	1	0	N/A
ท่านมีส่วนร่วมกับการตั้ง/จัดตั้งโครงการ							
ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการทุกกิจกรรม							
การเข้าร่วมโครงการทำให้ท่านมีรายได้มากขึ้น ไประบุรายละเอียด							
การเข้าร่วมโครงการทำให้ท่านมีความรู้เกี่ยวกับ.....							

มากขึ้น (ค่อยลงรายละเอียดตามโครงการ เช่น สวนยาง ประมง เป็นต้น							
การเข้าร่วมโครงการทำให้ครัวเรือนของท่านมีมั่นคงทาง อาหารมากขึ้น							
การเข้าร่วมโครงการทำให้ชุมชนของท่านมีมั่นคงทาง อาหารมากขึ้น							
การเข้าร่วมโครงการทำให้ท่านมีความสุขมากขึ้น							
การเข้าร่วมโครงการทำให้ท่านสุขภาพกายดีขึ้น							
การเข้าร่วมโครงการทำให้ท่านมีสุขภาพจิตดีขึ้น							
การเข้าร่วมโครงการทำให้ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ของ ท่านดีขึ้น (ถ้ามี) โปรดระบุ							
การเข้าร่วมโครงการทำให้ท่านมีการพัฒนาตัวเองมากขึ้น (ถ้ามี) โปรดระบุ							

ภาคผนวกที่ 3
แบบรวบรวมข้อมูลพื้นฐานพื้นที่โครงการ

แบบรวบรวมข้อมูลพื้นฐานพื้นที่โครงการ
โครงการถอดบทเรียนชุมชนสีเขียวเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านความมั่นคงทางอาหาร

พื้นที่ บ้านทุ่งแสงทอง ต.คลองใหญ่ อ.ตะโหมด จ.พัทลุง ประเภท สวนยางยั่งยืน

กรุณารอกข้อมูลสมาชิกหรือผู้ประโยชน์จากโครงการ

ลำดับ ที่	ชื่อสกุล	สมาชิกใน ครอบครัว (คน)	กรรมสิทธิ์ ที่ดิน (ไร่)	สวนยางที่เข้า ร่วมโครงการ (ไร่)	อายุของ ยางพารา	ชนิดของพืชเสริม		ผลผลิตจากพืช เสริม (ตัน/ กิโลกรัม)/เดือน	รายได้จากพืชเสริม/ เดือน
1	จตุรงค์ คงแก้ว (ตัวอย่าง)	5	5	3	3	1.			
						2.			
						3.			
						4.			
						5.			
						6.			
2	นายदनัย ยาดี (ตัวอย่าง)								

แบบรวบรวมข้อมูลพื้นฐานพื้นที่โครงการ
โครงการถอดบทเรียนชุมชนสีเขียวเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านความมั่นคงทางอาหาร

พื้นที่ บ้านปากน้ำท่าม่วง ต.วัง อ.ท่าชนะ จ.สุราษฎร์ธานี ประเภท ประมงยั่งยืน

กรณารอกข้อมูลสมาชิกหรือผู้ประโยชน์จากโครงการ

ลำดับ ที่	ชื่อสกุล	สมาชิกใน ครอบครัว (คน)	กรรมสิทธิ์ ที่ดิน (ไร่)	ชนิดเครื่องมือประมง		รายได้จาก ประมง/ เดือน	สินค้าแปรรูปที่ร่วม โครงการ		รายได้จากสินค้า แปรรูป/เดือน

แบบรวบรวมข้อมูลพื้นฐานพื้นที่โครงการ

โครงการถอดบทเรียนชุมชนสีเขียวเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านความมั่นคงทางอาหาร

พื้นที่ บ้านไหนดงษ์ ต.เขาคคราม อ.เมือง จ.กระบี่ ประเภท การท่องเที่ยวชุมชน

กรณารอกข้อมูลสมาชิกหรือผู้ประโยชน์จากโครงการ

ลำดับ ที่	ชื่อสกุล	สมาชิกใน ครอบครัว (คน)	กรรมสิทธิ์ที่ดิน (ไร่)	กิจกรรมที่เกี่ยวกับท่องเที่ยวชุมชน	รายได้กิจกรรมการท่องเที่ยว/เดือน/ครั้ง

แบบรวบรวมข้อมูลพื้นฐานพื้นที่โครงการ
โครงการถอดบทเรียนชุมชนสีเขียวเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านความมั่นคงทางอาหาร

พื้นที่ บ้านจางตาดง ต.ท่าธง อ.รามัน จ.ยะลา ประเภท การจัดการลุ่มน้ำสายบุรี

กรุณารอกข้อมูลสมาชิกหรือผู้ประโยชน์จากโครงการ

ลำดับ ที่	ชื่อสกุล	สมาชิกใน ครอบครัว	กรรมสิทธิ์ ที่ดิน (ไร่)	สวนผลไม้ (ไร่)	ชนิดของผลไม้	รายได้ครัวเรือน/ เดือน	รายได้จากสวน ผลไม้/เดือน/	รายได้จาก ประมง/เดือน/
--------------	----------	----------------------	----------------------------	-------------------	--------------	---------------------------	------------------------------	---------------------------

		(คน)						ฤดูกาล	ฤดูกาล
					1.				
					2.				
					3.				
					4.				
					5.				

ภาคผนวกที่ 4
ผลการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานพื้นที่โครงการ

ผลการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานพื้นที่โครงการ
โครงการถอดบทเรียนเชิงวิจัยชุมชนสีเขียวเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านความมั่นคงทางอาหาร
พื้นที่บ้านทุ่งแสงทอง ต.คลองใหญ่ อ.ตะโหมด จ.พัทลุง ประเภท สวนยางยั่งยืน

ลำดับ ที่	ชื่อ-สกุล	สมาชิกใน ครอบครัว (คน)	กรรมสิทธิ์ ที่ดิน (ไร่)	สวนยางที่เข้าร่วม โครงการ (ไร่)	อายุของ ยางพารา	ชนิดของพืชเสริม		ผลผลิตจากพืชเสริม (ตัน/กิโลกรัม)/เดือน	รายได้จากพืช เสริม/เดือน
1	น.ส. สาคร ไชยรัตน์	4	14	6	14	1	ต้นหมาก	ยังไม่ได้ผลผลิต	
						2	ต้นเตย	ยังไม่ได้ผลผลิต	
						3	ต้นตะเคียน	ยังไม่ได้ผลผลิต	
						4	ผักเหลียง	ยังไม่ได้ผลผลิต	
						5	ยอดหม้อ	ยังไม่ได้ผลผลิต	
						6	หน่อไม้	10 กก./เดือน	50 บาท/เดือน
2	นาง ปละณี แก้วหนูนวล	2	9	5	1 + 3.5 ปี	1	ถั่วลิสง	30 กก./3 เดือน	1,000/3 เดือน
						2	ข้าวโพด	60 กก./3 เดือน	900/3 เดือน
						3	พริกชี้ฟ้า	15 กก./1 เดือน	1,500/3 เดือน

ลำดับ ที่	ชื่อ-สกุล	สมาชิกใน ครอบครัว (คน)	กรรมสิทธิ์ ที่ดิน (ไร่)	สวนยางที่เข้าร่วม โครงการ (ไร่)	อายุของ ยางพารา	ชนิดของพืชเสริม		ผลผลิตจากพืชเสริม (ตัน/กิโลกรัม)/เดือน	รายได้จากพืช เสริม/เดือน
						4	มันเทศ (มันหลา)	200 กก./3 เดือน	4,000/3 เดือน
						5	ตะไคร้	150 กก./6 เดือน	2,000/6 เดือน
						6	สะตอ	เพิ่งปลูก	
						7	ทุเรียน	เพิ่งปลูก	
						8	กล้วยไข่	เพิ่งปลูก	
3	นาง สายใจ บุตรสพันธ์	2	14	9	5	1	สะตอ	-	-
						2	หมาก		
						3	ผักเหลียง		
						4	เทียนทอง		
						5	ต้นเตียม		
						6	พะยอม		
						7	ยางนา		
						8	มกนี		
4	น.ส. จำเนียร หนองมา	1	41	5	12	1	หมาก	ยังไม่เติบโต	
						2	สะตอ		
						3	ตะไคร้		
5	นาง ปรีดา ไชยรัตน์	2	14	8	4	1	สละอินโด	ยังไม่ได้รับผล	
						2	หมาก	ยังไม่ได้รับผล	
						3	มังคุด	ยังไม่ได้รับผล	
						4	ทุเรียน	ยังไม่ได้รับผล	
						5	กล้วย	5 เครือ	400
6	น.ส. สุกานดา ศรีชูทอง	3	7	7	4	1	มังคุด	ยังไม่ได้เก็บเกี่ยว	
						2	สะตอ	ยังไม่ได้เก็บเกี่ยว	
7	นาง นฤมล บุญฤทธิ์	3	5 ไร่ 1 งาน	5 ไร่ 1 งาน	10	1	ไม้ยืนต้น		

ลำดับ ที่	ชื่อ-สกุล	สมาชิกใน ครอบครัว (คน)	กรรมสิทธิ์ ที่ดิน (ไร่)	สวนยางที่เข้าร่วม โครงการ (ไร่)	อายุของ ยางพารา	ชนิดของพืชเสริม		ผลผลิตจากพืชเสริม (ตัน/กิโลกรัม)/เดือน	รายได้จากพืช เสริม/เดือน
						2	ไม้กระถิน		
						3	สะตอ	400 ฝัก	2,000
						4	ลูกเนียง		
						5	ไม้สะเดา		
						6	ตะไคร้	800 ต้น	320
8	นาง สิริพันธ์ หนูนุ่ม	6	10	10	15	1	เทียม	ยังไม่ได้เก็บเกี่ยว	
						2	ทุเรียน		
						3	มังคุด		
						4	หอม		
						5	หมาก		
						6	สะตอ		
						7	ต้นเนียง		
						8	หน่อไม้		
9	นาง อุทัย วรกาญจน์	2	11	5	7	1	สะตอ	ยังไม่ถึงฤดูเก็บ	
						2	ลูกเนียง		
						3	ลองกอง		
10	นาย อนุวัตร เศว็จดำ	4	25	6	5	1	ผักเหลียง	พอกิน	ยังไม่ได้รับ ผลผลิต
						2	มะเขือ	พอกิน	ระยะเริ่มต้น
						3	ทุเรียน	ยังไม่มีผลผลิต	
						4	กล้วย	ยังไม่มีผลผลิต	
						5	เนียง	ยังไม่มีผลผลิต	
						6	สะตอ	ยังไม่มีผลผลิต	
						7	ตะเคียนทอง	ยังไม่มีผลผลิต	

ลำดับ ที่	ชื่อ-สกุล	สมาชิกใน ครอบครัว (คน)	กรรมสิทธิ์ ที่ดิน (ไร่)	สวนยางที่เข้าร่วม โครงการ (ไร่)	อายุของ ยางพารา	ชนิดของพืชเสริม		ผลผลิตจากพืชเสริม (ตัน/กิโลกรัม)/เดือน	รายได้จากพืช เสริม/เดือน
11	นาง สุวนีย์ คงคำแก้ว	4	20	5	12	1	ทุเรียน	14 ลูก	500/ปี
						2	มะพร้าว	20 ลูก	200/เดือน
						3	ผักเหลียง	ยังไม่ได้เก็บผลผลิต	-
						4	หอม	กินเอง	
						5	มังคุด	กินเอง	
						6	หมาก	100 กก.	200/ปี
						7	สะตอ	ยังไม่ได้เก็บผลผลิต	
						8	หน่อไม้	14 กก./เดือน	300/เดือน
12	นาง พยงค์ สุขเกษม	3	8	4	15	1	สะตอ	ยังไม่ได้ผลผลิต	
13	นาย ณรงค์ สงค์ยัง	2	27	5	3	1	หมาก	ยังไม่เติบโต	
						2	สะตอ	ยังไม่เติบโต	
						3	มังคุด	ยังไม่เติบโต	
14	นาย กุศล ธนะสิทธิ์	3	24	14	12	1	ผักเหลียง	20 กำมือ	กินเอง+แจก
						2	ผักกูด	20 กำมือ	กินเอง+แจก
						3	ทุเรียน	ยังไม่ได้รับผล	เฟิงปลูก
15	นาง นิพา เครือฤทธิ์	2	10	5	6	1	หมาก	ยังไม่ได้ผลผลิต	
						2	สะตอ	ยังไม่ได้ผลผลิต	
						3	เตียม	ยังไม่ได้ผลผลิต	
						4	กล้วย	ยังไม่ได้ผลผลิต	
16	น.ส. อารณ สุขเอียด	3	21	9	5	1	สะเดาเตียม	ยังไม่เติบโต	-
						2	สะตอ	ยังไม่เติบโต	-
						3	มันสำปะหลัง	30 กก./6 เดือน	300 /6เดือน
17	นาง ยูพา นวลแสง	5	9	5	7	1	ผักเหลียง	2 กำ เฟิงปลูก	
						2	สะตอ	เฟิงปลูก	

ลำดับ ที่	ชื่อ-สกุล	สมาชิกใน ครอบครัว (คน)	กรรมสิทธิ์ ที่ดิน (ไร่)	สวนยางที่เข้าร่วม โครงการ (ไร่)	อายุของ ยางพารา	ชนิดของพืชเสริม		ผลผลิตจากพืชเสริม (ตัน/กิโลกรัม)/เดือน	รายได้จากพืช เสริม/เดือน
						3	มะม่วง	เพิ่งปลูก	
						4	หมาก	เพิ่งปลูก	
						5	สะเดาเทียม	เพิ่งปลูก	
						6	ผักกูด	2 กำ เ乒乓ปลูก	
18	น.ส. จัต เศวิจดำ	1	14	2.5	10	1	หมาก	เพิ่งปลูก	
						2	ผักกูด	เพิ่งปลูก	
						3	ผักเหลียง	เพิ่งปลูก	
19	นาย ดำรงชัย ขำกิม	4	10	9	16	1	ผักเหลียง	ไม่ได้รับผล (ตาย)	
						2	กล้วย	ปลูกกินเอง	
						3	สับปะรด	พอค้ำรับเหมา	2,500
						4	ถั่วฝรั่ง	45 กก.	1,000
						5	หมาก	ยังไม่ได้ผลผลิต	
						6	สะตอ	พอค้ำรับเหมา	1,200-1,500
20	นาง กัญวรา ไชยชนะ	4	15	7	15	1	ต้นเทียม	ปลูกไว้ทำบ้าน	
						2	ต้นตะเคียน	ปลูกไว้ทำบ้าน	
						3	ต้นยูคาลิปตัส		
						4	ทุเรียน		
						5	เงาะ	150	2,500
						6	ลองกอง	150	3,000
						7	สะตอ	ไม่ได้ขาย โดนขโมย	
						8	ถั่วฝรั่ง	เพิ่งปลูก	
21	(ไม่ระบุ) สมบูรณ์ แก้ว เสน	3	15	5	10	1	ต้นกล้วย	30 กก.	300 บาท
22	นาย ถาวร ไชยรัตน์	3	15	4	15	1	ผักกูด	10 กก./เดือน	200/เดือน

ลำดับ ที่	ชื่อ-สกุล	สมาชิกใน ครอบครัว (คน)	กรรมสิทธิ์ ที่ดิน (ไร่)	สวนยางที่เข้าร่วม โครงการ (ไร่)	อายุของ ยางพารา	ชนิดของพืชเสริม		ผลผลิตจากพืชเสริม (ตัน/กิโลกรัม)/เดือน	รายได้จากพืช เสริม/เดือน
						2	หมาก	10 กก./เดือน	60/เดือน
						3	มังคุด	50 กก./เดือน	1,000/เดือน
						4	ทุเรียน	ยังไม่ได้ผลผลิต	
						5	ลองกอง	50 กก./เดือน	500/เดือน
						6	หน่อไม้	10 กก./เดือน	100/เดือน
						7	ชะพลู		
23	นาง จาริณี เศวต์ดำ	3	2.5	3	5	1	ต้นดาหลา		
						2	ต้นหมาก		
						3	มะพร้าว น้ำหอม		
						4	กล้วย	50 กก.	1,000
						5	มะเขือเทศ	10 กก.	100
						6	ไม้ไผ่	20 กก.	150
						7	สะตอ		
24	นาย คำพุก ด้วงอินทร์	3	14	8	20	1	สะตอ	เพิ่งปลูก	
						2	ลูกเนียง	เพิ่งปลูก	
25	นาง ธาธิณี ปักสัน	2	13	2.5	15	1	หมาก		ยังไม่มีผลผลิต
						2	เนียง		ยังไม่มีผลผลิต
						3	มังคุด		ยังไม่มีผลผลิต
						4	โกโก้	ไม่มีตลาด	ยังไม่มีผลผลิต
						5	ทุเรียน		ยังไม่มีผลผลิต
						6	สะตอ		ยังไม่มีผลผลิต
						7	มะพร้าว		ยังไม่มีผลผลิต
						8	กล้วย		ยังไม่มีผลผลิต

ผลการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานพื้นที่โครงการ
 โครงการถอดบทเรียนเชิงวิจัยชุมชนสีเขียวเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านความมั่นคงทางอาหาร
 พื้นที่บ้านปากน้ำท่าม่วง ต.วัง อ.ท่าชนะ จ.สุราษฎร์ธานี ประเภท ประมงยั่งยืน

ลำดับ ที่	ชื่อ-สกุล	สมาชิกใน ครอบครัว (คน)	กรรมสิทธิ์ ที่ดิน	เครื่องมือประมง	รายได้จาก ประมง/เดือน	สินค้าแปรรูปที่ร่วมโครงการ	รายได้จากสินค้า แปรรูป/เดือน
1	น.ส. กิมพ็อง แสงทัง	4	1 ไร่	อวนลอบปูม้า	20,000	ปลาเค็ม	ยังไม่ปันผล
2	นาย อีร์ชัย แสงทัง	3	21 ไร่	-	9,000	ปลาเค็ม	ยังไม่ปันผล
3	น.ส. จันทร์แรม แสงทัง	4	10 ไร่	-	16,000	ปลาเค็ม	ยังไม่มีรายได้
4	นาง อุทัย วิมลศรี	3	1.5 ไร่	-	3,000	ปลาเค็ม	ยังไม่มีรายได้
5	น.ส. อารีรัตน์ พุ่มกล่อม	3	3 ไร่	อวนลอบปูม้า	5,000	ปลาเค็ม	ยังไม่มีรายได้
6	นาย คงศักดิ์ พุ่มกล่อม	4	1.5 ไร่	อวนลอบปลา	15,000	ปลาเค็ม	ยังไม่มีรายได้
7	น.ส. สุพิมพ์ หินแจ็ค	4	อยู่ที่แม่	-	-	ปลาเค็ม	ยังไม่มีรายได้
8	นาง พรทิพย์ ดิษฐาราช	3	1 ไร่	อวนเข็น/แห		ปลาเค็ม	-
9	นาง มยุรี แสงทัง	4	25 ไร่	-		ปลาเค็ม	-
10	นาย ธรรมรัตน์ มณีฉาย	4	9 ไร่	ลอบปูม้า	10,000	ปลาเค็ม	-
11	นาย ชาญศิลป์ มณีฉาย	1	2 ไร่	ลอบปูม้า	7,000	ปลาเค็ม	-
12	นาง รัดนา เอี่ยมปิยะ	2	7 ไร่	ลอบปูม้า/อวนลอบปู	8,000	ปลาเค็ม	-

ลำดับ ที่	ชื่อ-สกุล	สมาชิกใน ครอบครัว (คน)	กรรมสิทธิ์ ที่ดิน	เครื่องมือประมง	รายได้จาก ประมง/เดือน	สินค้าแปรรูปที่ร่วมโครงการ	รายได้จากสินค้า แปรรูป/เดือน
13	นาง มาลี มณีฉาย	6	1 ไร่	ลอบปูม้า	5,000	ปลาเค็ม	-
14	นาย นิคม มณีฉาย	1	1 ไร่	ลอบปูม้า/ อวนลอบปู/อวนปลา	5,000	ปลาเค็ม	-
15	นาง อรุณศรี มณีฉาย	1	28 ไร่	-	-	ปลาเค็ม	-
16	นาง บุญชิต ตรีสุวรรณ	8	1 ไร่	อวนลอบปู/อวนปลา	8,000	ปลาเค็ม	-
17	น.ส. จาริ โสนาพูน	3	อยู่ที่แม่	ลอบปูม้า/ อวนลอบปู/อวนกุ้ง	10,000	ปลาเค็ม	-
18	น.ส. พรเพ็ญ รัตนคช	3	2.5 ไร่	ลอบปูม้า/อวนปูม้า/อวน ปลา	10,000	ปลาเค็ม	-
19	นาง ดารารัตน์ ช้างคง	3	1 ไร่	ลอบปูม้า/ อวนลอบปู/อวนกุ้ง	10,000	ปลาเค็ม	-
20	นาง พิกุล พัทธิน	1	3 ไร่	-	-	ปลาเค็ม	-
21	นาย สำเริง พัฒมณี	5	6 ไร่	ลอบปูม้า/ อวนลอบปู/อวนกุ้ง	15,000	ปลาเค็ม	-
22	นาง อรุณี หวดสนิท	6	8 ไร่	อวนลอบปู	5,000	ปลาเค็ม	-
23	น.ส. สรัญญา กัประวัติ	4	อยู่ที่แม่	ลอบปูม้า/อวนลอบปู	15,000	ปลาเค็ม	-
24	นาย ธารพงษ์ เมืองโยธา	3	อยู่ที่แม่	ลอบปูม้า/อวนลอบปู	10,000	ปลาเค็ม	-
25	นาง สุทาดา ทิมดี	2	2 ไร่	-	-	ปลาเค็ม	-

ผลการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานพื้นที่โครงการ
โครงการถอดบทเรียนเชิงวิจัยชุมชนสีเขียวเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านความมั่นคงทางอาหาร
พื้นที่บ้านไหนดั้ง ต.เขาคราม อ.เมือง จ.กระบี่ ประเภท การท่องเที่ยวชุมชน

ลำดับ ที่	ชื่อ-สกุล	สมาชิกใน ครอบครัว (คน)	กรรมสิทธิ์ที่ดิน (ไร่)	กิจกรรมที่เกี่ยวกับท่องเที่ยวชุมชน	รายได้กิจกรรมการท่องเที่ยว/เดือน/ครั้ง
1	น.ส. อภิญญา วันศุกร์	3	3	บริการนักท่องเที่ยว/จำหน่ายผลิตภัณฑ์	1,500 บาท/ครั้ง
2	นาย ฉ่ำฝื่อ วันศุกร์	3	5	บริการขับเรือนักท่องเที่ยว	500 บาท/ครั้ง
3	นาง ศิรินันท์ มินยัง	4	15	ทำอาหารบริการนักท่องเที่ยว	20,000 บาท/เดือน
4	นาย ธีระยุทธ สาระวารี	3	-	ผู้ช่วยไกด์ นำพายคายัค	300 บาท/ครั้ง
5	(ไม่ระบุ) สุตา ถินมาลา	2	20	บริการอำนวยความสะดวก	500 บาท/ครั้ง
6	นาง อภิสรา มุคุระ	4	8	ขายผลิตภัณฑ์ วิสาหกิจชุมชน	3,000 บาท
7	นาง ดวงเดือน เหลลชาย	5	5	ขายสินค้า วิสาหกิจชุมชน	3,500 บาท
8	นาง หับหน้า หมั่นกุล	8	12	ขายสินค้า วิสาหกิจชุมชน	3,000 บาท
9	นาง ยุพา วันศุกร์	6	4	ขายสินค้า วิสาหกิจชุมชน	3,000 บาท
10	นาง เสี่ย กุลเส็น	6	15	ขายสินค้า วิสาหกิจชุมชน	2,500 บาท
11	นาง สมศรี ปานขวัญ	7	8	ทำผลิตภัณฑ์ วิสาหกิจชุมชน	3,500 บาท
12	น.ส. วิภารัตน์ สิตมานี	3	-	ทำสบู่ น้ำผึ้ง วิสาหกิจชุมชน	3,000 บาท
13	นาย สุธีร์ ปานขวัญ	3	13	ศูนย์เรียนรู้วิสาหกิจชุมชน	3,500 บาท
14	นาย อาทิตย์ ปานขวัญ	4	8	ชั้นโรงคั่วกาแฟ	2,000 บาท
15	นาย ห่อหนี่ มุคุระ	6	25	ชั้นโรงคั่วกาแฟ	1,500 บาท
16	นาย สมศักดิ์ เต็มมาลัย	6	30	การเรียนรู้	2,500 บาท
17	นาย สุโหลทมาน มุคุระ	4	16	ชั้นโรงคั่วกาแฟ	2,000 บาท
18	นาย ผดุง สมาน	8	12	ชั้นโรงคั่วกาแฟ	2,000 บาท
19	นาย อาลี มาศหวั่ง	5	20	ปล่อยชั้นโรง	1,500 บาท

ลำดับ ที่	ชื่อ-สกุล	สมาชิกใน ครอบครัว (คน)	กรรมสิทธิ์ที่ดิน (ไร่)	กิจกรรมที่เกี่ยวกับท่องเที่ยวชุมชน	รายได้กิจกรรมการท่องเที่ยว/เดือน/ครั้ง
20	(ไม่ระบุ) ล้ายอง ปานขวัญ	3	14	ขายผลิตภัณฑ์ วิสาหกิจชุมชน	3,500 บาท
21	น.ส. สกาวรัตน์ วันศุกร์	6	-	นำเที่ยวชุมชน	5,000 บาท/เดือน
22	(ไม่ระบุ) จิตา ลายดูล	2	10	ของฝาก	3,000 บาท
23	นาย ดนัย สืบพงศ์	4	15	ขายน้ำผึ้ง	3,000 บาท
24	นาย ภูวดล เล่ชาย	5	8	ขายน้ำผึ้ง	3,000 บาท
25	นาย ร้อยเอ็ด นงครักษา	3	8	ชั้นโรงคั่วกาแฟ	1,500 บาท
26	นาย สุรัชย์ เริงจิตร	5	18	ชั้นโรงคั่วกาแฟ	2,000 บาท
27	นาย สุวัฒน์ ชำนินา	6	-	ชั้นโรงคั่วกาแฟ	1,500 บาท
28	นาย สัญญา เนื้ออ่อน	2	20	ชั้นโรงคั่วกาแฟ	2,000 บาท

ผลการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานพื้นที่โครงการ

โครงการถอดบทเรียนเชิงวิจัยชุมชนสีเขียวเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านความมั่นคงทางอาหาร
พื้นที่บ้านจางรังตาตง ต.ท่าธง อ.รามัน จ.ยะลา ประเภท การจัดการลุ่มน้ำสายบุรี

ลำดับ ที่	ชื่อ-สกุล	สมาชิกใน ครอบครัว (คน)	กรรมสิทธิ์ ที่ดิน (ไร่)	สวนผลไม้ (ไร่)	ชนิดของผลไม้		รายได้ ครัวเรือน/เดือน	รายได้จากสวน ผลไม้/เดือน/ ฤดูกาล	รายได้จาก ประมง/เดือน/ ฤดูกาล
1	นาย อับดุลรอฮิม มะอูมา	5	1	1	1.	ลองกอง	4,000	1,000	1,000
					2.	ทุเรียน			
					3.	ละไม			
					4.	มังคุด			
					5.	ไม้ใช้สอย			
2	นาย รอฮิม ภูมิมะ	4	4	1	1.	ทุเรียน	4,000	-	-
					2.	สะตอ			
					3.	มังคุด			
					4.	กลางสาต			
					5.	ไม้ใช้สอย			
3	นาย रिปดี นะนิ	6	10	2	1.	ลองกอง	4,000	2,000	-
					2.	ทุเรียน			
					3.	มะพร้าว			
					4.	สะตอ			
					5.	ลูกเนียง			
					6.	ผักพื้นบ้าน			
4	นาย เยาซัน สะมะแอ	3	5	1	1.	ทุเรียน	3,000	1,000	-
					2.	เงาะ			
					3.	กลางสาต			
					4.	มังคุด			
					5.	ละไม			
					6.	ไม้ใช้สอย			
5	นาย อาแว สะมะ	2	2	1	1.	ทุเรียน	4,000	2,000	-

ลำดับ ที่	ชื่อ-สกุล	สมาชิกใน ครอบครัว (คน)	กรรมสิทธิ์ ที่ดิน (ไร่)	สวนผลไม้ (ไร่)	ชนิดของผลไม้		รายได้ ครัวเรือน/เดือน	รายได้จากสวน ผลไม้/เดือน/ ฤดูกาล	รายได้จาก ประมง/เดือน/ ฤดูกาล
					2.	เงาะ			
					3.	ลองกอง			
					4.	ละไม			
					5.	สะตอ			
					6.	ไม้ใช้สอย			
6	นาย ดอเลาะ อาบูชี	6	10	1	1.	ทุเรียน	3,000	2,000	-
					2.	สะตอ			
					3.	เงาะ			
					4.	มะพร้าว			
					5.	ไม้ใช้สอย			
7	นาย รอฟี โต๊ะเล็ก	5	4	1	1.	ทุเรียน	3,000	1,000	-
					2.	เงาะ			
					3.	ลองกอง			
					4.	สะตอ			
					5.	ไม้ใช้สอย			
8	นาย มือลี อาบูชี	5	20	4	1.	ลองกอง	5,000	2,000	1,000
					2.	ยี่			
					3.	ทุเรียน			
					4.	สะตอ			
					5.	ไม้ใช้สอย			
9	นาย สาอีปี ปะจิ	6	10	4	1.	ลองกอง	4,300	3,000	1,000
					2.	ละไม			
					3.	ทุเรียน			

ลำดับ ที่	ชื่อ-สกุล	สมาชิกใน ครอบครัว (คน)	กรรมสิทธิ์ ที่ดิน (ไร่)	สวนผลไม้ (ไร่)	ชนิดของผลไม้		รายได้ ครัวเรือน/เดือน	รายได้จากสวน ผลไม้/เดือน/ ฤดูกาล	รายได้จาก ประมง/เดือน/ ฤดูกาล
					4.	สะตอ			
					5.	ไม้ใช้สอย			
					6.	ผักพื้นบ้าน			
10	นาย มูณี สะมะแอ	8	16	3	1.	ทุเรียน	4,700	3,500	1,000
					2.	ละไม			
					3.	สะตอ			
					4.	มังคุด			
					5.	ไม้ใช้สอย			
					6.	ผักพื้นบ้าน			
11	นาย ชูการ์โน สะมะแอ	6	12	2	1.	เงาะโรงเรียน	3,000	2,000	-
					2.	ละไม			
					3.	ลองกอง			
					4.	มังคุด			
					5.	สะตอ			
12	นาย มะซิดี อาบูชี	4	10	1	1.	ลองกอง	3,000	1,500	-
					2.	มังคุด			
					3.	ทุเรียน			
					4.	เงาะ			
					5.	ไม้ใช้สอย			
13	นาย มะลาเซ สะมะเอ	5	25	3	1.	ทุเรียน	4,000	2,000	-
					2.	มังคุด			
					3.	สะตอ			
					4.	ละไม			

ลำดับ ที่	ชื่อ-สกุล	สมาชิกใน ครอบครัว (คน)	กรรมสิทธิ์ ที่ดิน (ไร่)	สวนผลไม้ (ไร่)	ชนิดของผลไม้		รายได้ ครัวเรือน/เดือน	รายได้จากสวน ผลไม้/เดือน/ ฤดูกาล	รายได้จาก ประมง/เดือน/ ฤดูกาล
					5.	ลองกอง			
14	นาย อาบัส อาบูชี	5	30	3	1.	ทุเรียน	5,000	3,000	1,000
					2.	ลองกอง			
					3.	สะตอ			
					4.	ยางสาด			
					5.	มังคุด			
					6.	ผักพื้นบ้าน			
15	นาย ฮะ มะ	8	10	1	1.	ทุเรียน	3,000	1,000	-
					2.	ลองกอง			
					3.	มังคุด			
					4.	เงาะโรงเรียน			
					5.	มะพร้าว			
16	นาย มะดิง มะเริะ	5	15	2	1.	มะพร้าว	4,000	3,000	-
					2.	ทุเรียน			
					3.	สะตอ			
					4.	เงาะ			
					5.	ไม้ใช้สอย			
17	นาย มะซีฮา ดอเลาะ	4	10	1	1.	ทุเรียน	3,500	2,000	-
					2.	สะตอ			
					3.	เงาะ			
					4.	ไม้ใช้สอย			
					5.	ลองกอง			
18	นาย ชูไฮมิง จะบองอ	5	8	1	1.	ทุเรียน	3,000	1,000	-

ลำดับ ที่	ชื่อ-สกุล	สมาชิกใน ครอบครัว (คน)	กรรมสิทธิ์ ที่ดิน (ไร่)	สวนผลไม้ (ไร่)	ชนิดของผลไม้		รายได้ ครัวเรือน/เดือน	รายได้จากสวน ผลไม้/เดือน/ ฤดูกาล	รายได้จาก ประมง/เดือน/ ฤดูกาล
					2.	ละไม			
					3.	สะตอ			
					4.	ลองกอง			
					5.	ไม้ไป			
					6.	ผักพื้นบ้าน			
19	นาย มะดิง สะมะ	5	20	3	1.	ทุเรียน	4,000	2,000	-
					2.	สะตอ			
					3.	ลองกอง			
					4.	มังคุด			
					5.	ไม้ใช้สอย			
					6.	ผักพื้นบ้าน			
20	นาย กอแข็ง อาบูชี	4	20	3	1.	ทุเรียน	4,000	3,000	1,500
					2.	ลองกอง			
					3.	มังคุด			
					4.	สะตอ			
					5.	เงาะพื้นบ้าน			
21	นาย อาตุมาเล็ก วาเต๊ะ	5	20	5	1.	ทุเรียน	5,000	4,000	-
					2.	ลองกอง			
					3.	มังคุด			
					4.	สะตอ			
					5.	มะพร้าว			
22	นาย อานูวา แก่	6	4	2	1.	มะพร้าว	1,000	3,000	-
					2.	ทุเรียน (บ้าน)			

ลำดับ ที่	ชื่อ-สกุล	สมาชิกใน ครอบครัว (คน)	กรรมสิทธิ์ ที่ดิน (ไร่)	สวนผลไม้ (ไร่)	ชนิดของผลไม้		รายได้ ครัวเรือน/เดือน	รายได้จากสวน ผลไม้/เดือน/ ฤดูกาล	รายได้จาก ประมง/เดือน/ ฤดูกาล
					3.	ลองกอง			
					4.	มังคุด			
					5.	ไม้ใช้สอย			
23	นาย มะนุง อูมา	4	5	1	1.	มะพร้าว	5,000	2,000	-
					2.	ลองกอง			
					3.	กล้วย			
					4.	ผักสวนครัว			
24	นาย ดีวัน สะมะ	6	3	2	1.	กล้วย	5,000	2,000	-
					2.	มังคุด			
					3.	กลางสาต			
					4.	เงาะ			
25	น.ส. นูรอซีกิน สะมะ	6	-	2 งาน	1.	ลองกอง	7,000	1,000	5,000
					2.	ทุเรียน (ฟุ้งปลุก)			
					3.	กล้วย			
26	นาง สีดียา ต๊ะมิง	8	8	1	1.	ทุเรียน	10,000	10,000	-
					2.	ลองกอง			
27	นาง ซอริหะ มะมิง	5	3	2	1.	ทุเรียน (ฟุ้งปลุก)	10,000	2,000	2,000
					2.	ลองกอง			
					3.	เงาะ			
					4.	กลางสาต			
28	น.ส. อาลีเสาะ เจ๊ะมะ	4	5	0.5	1.	ทุเรียน	8,000	3,000	-
					2.	ลองกอง			
					3.	เงาะ			

ลำดับ ที่	ชื่อ-สกุล	สมาชิกใน ครอบครัว (คน)	กรรมสิทธิ์ ที่ดิน (ไร่)	สวนผลไม้ (ไร่)	ชนิดของผลไม้		รายได้ ครัวเรือน/เดือน	รายได้จากสวน ผลไม้/เดือน/ ฤดูกาล	รายได้จาก ประมง/เดือน/ ฤดูกาล
					4.	กลางสาต			
29	นาย อับดุลรอเซะ แชะนุง	4	2	2	1.	ทุเรียน (พื้งปลูก)	15,000	5,000	-
					2.	เงาะ			
					3.	ลองกอง			
					4.	กลางสาต			
30	นาง ยี่ะ อารัง	8	19	2	1.	ขนุน	15,000	2,000	2,000
					2.	จำปาตะ			
					3.	ทุเรียน (พื้งปลูก)			
					4.	มะพร้าว			
31	น.ส. วาสีญา แวดะสง	4	5	1	1.	ทุเรียน (พื้งปลูก)	8,000	1,000	2,000
					2.	มะพร้าว			
32	นาย ลูกมาน ปันหะยิมามะ	5	3	1	1.	กลางสาต	6,000	2,000	-
					2.	ลองกอง			
					3.	เงาะ			
33	น.ส. รอซีดี๊ะ โต๊ะโด	4	5	1	1.	ลองกอง	6,000	2,000	1,000
					2.	กลางสาต			
					3.	ต้นสะเดา			
34	นาย นาเซ มุซึ	4	1	1	1.	ทุเรียน (พื้งปลูก)	8,000	1,000	3,000
					2.	มะพร้าว			
					3.	กล้วย			
35	นาย ซอและ ดอเลาะ	6	2	1	1.	ทุเรียน (พื้งปลูก)	15,000	-	-
36	นาย ลูกมาน หะยีสะมะแอ	4	3	1	1.	ทุเรียน (พื้งปลูก)	7,000	-	2,000
					2.	กล้วย			

ลำดับ ที่	ชื่อ-สกุล	สมาชิกใน ครอบครัว (คน)	กรรมสิทธิ์ ที่ดิน (ไร่)	สวนผลไม้ (ไร่)	ชนิดของผลไม้		รายได้ ครัวเรือน/เดือน	รายได้จากสวน ผลไม้/เดือน/ ฤดูกาล	รายได้จาก ประมง/เดือน/ ฤดูกาล
37	นาง สีตติเม้าะ บาบาคี	8	10	2	1.	ทุเรียน (ฟุ้งปลูก)	20,000	3,000	2,000
					2.	ลองกอง			
					3.	กลางสาต			
					4.	จำปาตะ			
38	นาย แม่ สะมะแอ	6	3	2	1.	กลางสาต	12,000	2,000	4,000
					2.	ลองกอง			
					3.	เงาะ			
39	นาย หะแวก กาเจ	4	2	2	1.	ทุเรียน (ฟุ้งปลูก)	8,000	1,000	3,000
					2.	มะพร้าว			
40	น.ส. รุสนา มาโซ	7	10	3	1.	ทุเรียน (ฟุ้งปลูก)	15,000	2,000	1,000
					2.	สะเดา			
					3.	จำปาตะ			
41	น.ส. คอซิมะห์ ยาบาคี	5	2	1	1.	ลองกอง	7,000	3,000	-
					2.	เงาะ			
					3.	กลางสาต			
					4.	สะเดา			
					5.	มะพร้าว			
42	นาย ดอฮัง ยูโซะ	8	14	2	1.	ทุเรียน (ฟุ้งปลูก)	10,000	2,000	-
					2.	ลองกอง			
					3.	กลางสาต			
43	นาง ซิมะห์ สาแม	5	12	3	1.	ลำไยคริสตัน	10,000	3,000	-
					2.	ลองกอง			
					3.	มะพร้าว			

ลำดับ ที่	ชื่อ-สกุล	สมาชิกใน ครอบครัว (คน)	กรรมสิทธิ์ ที่ดิน (ไร่)	สวนผลไม้ (ไร่)	ชนิดของผลไม้		รายได้ ครัวเรือน/เดือน	รายได้จากสวน ผลไม้/เดือน/ ฤดูกาล	รายได้จาก ประมง/เดือน/ ฤดูกาล
					4.	สะเดา			
44	น.ส. รุสมิณี มาลีละ	3	2	2 งาน	1.	ทุเรียน (เพิ่งปลูก)	8,000	-	2,000
45	นาย รอหิม กูดิงหมีะ	5	14	1	1.	ยางสด	10,000	3,000	3,000
					2.	ลองกอง			
					3.	ลำไยคริสตัน			

สถาบันนโยบายสาธารณะ(สนส.)
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์